

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Γ' 45
ΜΑΡΤΙΟΥ 1966

ΜΑΤΙΑ ΠΟΥ ΕΙΔΑΝΕ

ΝΩΕ γέρος χωρικός
ΒΡΟΥΝΟΣ | *παιδιά του*
ΓΑΣΠΑΡ
ΝΟΡΑ γυναίκα του
ΔΥΟ ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΕΣ
ΕΝΑΣ ΝΕΚΡΟΘΑΠΤΗΣ
Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ
ΜΙΑ ΦΩΝΗ μέσα από τους άγρους.

Η σκηνή εις την Φλαμανδία την Μεγάλην Παρασκευήν, σ' ένα χωρικό σπίτι. Εις το βήθος, στὸν τοῦτον, εἶνε κρεμασμένος ἓνας Χριστός. Στὸ ξύλο τοῦ Σταυροῦ κρέμεται ἓνα λισγάρι μὲ σιδερένια δόντια. Ἐνα παράθυρον ἀπὸ τὸ ὅποιον φαίνονται οἱ ἄγροι. Θύρα διπλα στὸ παράθυρον ἔνα ἄρολόγι κρεμαστό. Ἔξω ἡ ἡμέρα εἶναι μελαγχολικὴ καὶ βαθεῖα. Βαθεῖα σιωπὴ.

ΝΩΕ (καθήμενος κοντὰ στὴ γωνιά μὲ τὰ παιδιά του):

Νόρα... Νὰ μὴν πλάγιασε; Νόρα...

ΝΟΡΑ (σιτέκται κοντὰ στὸν Σταυρό). — Εἶμαι κοντὰ στὸν Χριστὸ καὶ σιάζω τὰ κερὰ γιὰ νὰ ναι ἔτοιμα νὰ τ' ἀνάψωμε ἅμα σημάνη ἡ ὥρα.

ΝΩΕ. — Εσκοτεῖναισε, δὲν σὲ βλέπω, δὲν ἔμπορεῖ νὰ διακρίνη πὰ κανεὶς τίποτε. Νομίζεις πῶς μιὰ σκιὰ ἀπλώνεται ἐπάνω στοὺς ἀνθρώπους.

ΝΟΡΑ. — Κάτω στὴν παράγκα τὸ φῶς ἀνάβει ἀπὸ τὸ πρωτὶ. Δὲν μποροῦσε νὰ διακρίνη κανεὶς τὴν δεκάρα ἀπὸ τὸ τάλληρο. Καὶ μολαταῦτα ὁ κόσμος πηγαινοέρχονταν, καὶ ἡ γυναίκα τοῦ μπακάλη δὲν τὰ ἔχασε οὔτε μιὰ στιγμή.

ΝΩΕ. — Καὶ ὅλοι ἤρχοντο γιὰ κερὰ, ἔ, Νόρα; Καλὴ ἡμέρα ἢ σημερινή, ἀλήθεια, γιὰ τοὺς μπακάληδες.

ΝΟΡΑ. — Ἐμπαιναν, ἔβαζαν τὸν παρὰ τους στὸν πάγκο ἐπάνω καὶ δὲν ἔλεγαν τίποτε. Καὶ

τί πρόσωπα χλωμὰ καὶ ἀρρωστιάρικα! Ἦταν ἐκεῖ ἄνθρωποι ποῦ δὲν ἔφαγαν μέρες δλόκληρες γιὰ νὰ ἐξοικονομήσουν τὰ ποσὸν ἐκεῖνο.

ΝΩΕ. — Μὰ καὶ σὺ, Νόρα... Μόλις σερονόσουνα στὰ πόδια σου προὸ ὀλίγον, ἐβλοχημένη.

ΝΟΡΑ. — Ὁ σκοπὸς εἶναι νὰ καταφέρῃ κανεὶς ὅ,τι τοῦ ἐπιβάλλεται νὰ τὸ κάμη. Καὶ δόξα τῷ Θεῷ τὸ καταφέραμε. ἔχομε πέντε κερὰ, εἶναι μετρημένα, ἓνα γιὰ κάθε πληγὴ, καὶ ζυγίζουν μιὰ λίτρα. Ὁ Θεὸς δὲν κάμνει διάκρισι ἀπὸ τὸ κεράκι τοῦ φτωχοῦ καὶ τῆς δημορφες λαμπάδες τῶν πλουσίων. Ἄν θέλετε ὅμως πάλιν, μποροῦμε ν' ἀνάψωμε καὶ τὸ κερὶ τῆς φτωχῆς μας Λένας. Μόλις εἶχε κατ' τὸ μισὸ διαντὴν κατέβασαν στὸν τάφο.

ΝΩΕ. — Ὅχι, Νόρα, αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ φυλάξωμε. Ὑπάρχει πάντοτε ἓνας ποῦ βρῖσκεται στὸν δρόμο τοῦ θανάτου. Πρέπει ὅλο νὰ τὸν περιμένωμε. Καὶ μήπως μποροῦμε νὰ κάμωμε τίποτε ἄλλο;

ΝΟΡΑ. — Αὐτὸ εἶναι τὸ γραφτὸ μας, ὅλο νὰ περιμένωμε. Καὶ διαντὴ φτωχὴ μας Λένα καίονταν στοὺς πυρετούς, καὶ τότε πάλιν ὁ λατρὸς μᾶς ἔλεγε νὰ περιμένωμε. Περιμέναμε, περιμέναμε ὡς ποῦ ἐπιτέλους πάει.

ΝΩΕ. — Ὁ Χριστὸς ἀναστήθηκε, Νόρα. Καὶ μεσ' τὴ δυστυχία μας πρέπει νὰ χῶμε τὴ δύναμι νὰ τὸ ἀναλογισώμεθα αὐτό.

ΝΟΡΑ. — Θάψαμε καὶ τὴ φτωχὴ μας Λένα μέσα στὸ ἄσπρο πονημισιάκι της, ἀλλὰ δὲν ἀναστήθηκε, δυστυχισμένη.

ΝΩΕ. — Μὴ λές τέτοια λόγια, Νόρα... Ἡ Λένα μας ἦταν ἀμαρτωλή. Ἐκεῖνη ἀναστήθηκε στὸν Οὐρανὸ... καὶ τώρα εὐρίσκεται ἐκεῖ

ἐπάνω με φτερά, Νόρα, με φτερά. "Όλοι οἱ ἄνθρωποι ἀναστήνονται στὸν Οὐρανό. Καὶ διὰ νὰ γίνεται αὐτό, κάποιος ἔπρεπε νὰ θυσιασθῆ γιὰ τοὺς ἄλλους.

ΝΟΡΑ.—'Αλήθεια, αὐτὰ ποῦ λὲς τώρα, τὰ εἶχα σκεφθῆ πολλές φορές. Ξυπνοῦσα κάποτε τὴν νύκτα τρομαγμένη καὶ ἔλεγα με τὸν νοῦ μου « Ἴσως ἢ Λένα μας ἀπέθανε γιὰ νὰ ἐξαγοράσῃ τὲς ἁμαρτίες τῶν γονέων της, τὰ δικά σου, τὰ δικά μου καὶ ὅλων ποῦ βρίσκονται μέσα σ' αὐτὸ τὸ σπῆτι ». Καὶ ἔπειτα δὲν εἶχα πιά ὄρεξι νὰ ξανακοιμηθῶ.

ΝΩΕ.—'Όλα αὐτὰ εἶναι μυστήριον, ποῦ δὲν θὰ ξεδιαλύσωμε ποτέ. "Εξαφνα ἕνας δάκτυλος μᾶς προσκαλεῖ, τρέχουμε, καὶ δὲν μᾶς μένει καιρὸς νὰ ποῦμε τίποτε καὶ στοὺς ἄλλους. (Μικρὴ σιωπὴ) Δὲν σᾶς φαίνεται πῶς κάποιος ἔρχεται ἀπὸ τοὺς ἀγροὺς, παιδιά μου;

ΓΑΣΠΑΡ.—Δὲν ἀκοῦμε τίποτε.

ΝΩΕ.—'Εσεῖς πάντα, οὔτε βλέπετε, οὔτε ἀκούετε τίποτε. Καὶ μολαταῦτα σᾶς λέγω πῶς κάποιος ἔρχεται.

ΝΟΡΑ.—"Ω, νᾶναι ἄραγε ἀπὸ τώρα ὁ νεκροθάπτης;

ΝΩΕ.—'Εμένα μου φαίνεται πῶς θάνατι μᾶλλον ὁ βοσκὸς ποῦ κατεβαίνει με τὸ κοπάδι του.

ΓΑΣΠΑΡ. (πλησιάζων εἰς τὸ παράθυρον).— Οὔτε νεκροθάπτης, οὔτε βοσκὸς φαίνεται πουθενά. 'Ο γείτονάς μας σκάφτει τὸ χωράφι του.

ΒΡΟΥΝΟΣ. (με θυμόν).— Σήμερα δὲν ἔχει κανεὶς τὸ δικαίωμα ν' ἀγγίξῃ τὴ γῆ. "Ετσι εἶναι ἡ συνήθεια τὴν ἡμέρα ποῦ κατεβαίνει στὸν τάφο ὁ Χριστός.

ΝΟΡΑ.... Σήμερα τὸ ἄροτρο πληγώνει τὰ ἄγια κόκαλά του.

ΝΩΕ.—Μεγάλο μυστήριον κ' αὐτό. Κάτι τι ποῦ δὲ μπορούμε νὰ τὸ ἐνοησῶμε, ἀλλ' εἴμαστε ἀναγκασμένοι νὰ τὸ πιστεῦσωμε. Κάθε σβῶλος γῆς εἶναι καὶ ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὸ ἅγιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ ποῦ βρίσκεται στὸν τάφο. 'Αλλὰ περιμένετε, περιμένετε... Ἡ ὥρα δὲν ἔφθασε ἀκόμα. Ξεῦρετε πολὺ καλὰ πῶς πρέπει πρῶτα νὰ κερφωθῆ στὸν Σταυρὸ καὶ ὕστερα... Τότε μάλιστα, ἂν ἀκούσετε πάλιν νὰ σκάφτουν τὸ χῶμα, μπορούτε...

ΒΡΟΥΝΟΣ.—'Εννοια σου, πατέρα, καὶ δὲν θὰ ξαναρχίσῃ.

ΝΩΕ.—'Όχι, ὄχι βία, παιδιά μου. Ποτέ δὲν πρέπει νὰ μεταχειρισθῆτε τέτοιον τρόπο. "Αν ἤθελε ὁ Χριστός, δὲν εἶχε παρὰ νὰ σηκώσῃ τὸ δαχτυλάκι του, καὶ δὲν θὰ ἀπέθνησκε. Καὶ ὅμως δὲν τὸ ἔκαμε... Σκεφθῆτε το καλὰ αὐτό!

'Απέθανε ἐπάνω στὸ Σταυρὸ, ἀπαράλλακτα σὲν νᾶταν ἕνας ἀπὸ μᾶς.

ΝΟΡΑ.—'Εκλινε τὸ κεφάλι του, ἔβγαλε μιὰ φωνή... καὶ ἀπέθανε.

ΝΩΕ.—Καὶ ἀποθνήσκει κάθε χρόνο, Νόρα. 'Ακόμη δὲν κατόρθωσε νὰ ἐξαγοράσῃ τὰ ἁμαρτήματα μας.

ΓΑΣΠΑΡ.—Αὐτὰ εἶναι παραμύθια. "Ανθρωποι σὰν κ' ἐσᾶς μόνον εἶναι ἱκανοὶ νὰ τὰ πιστεύουν ἀκόμη. Αὐτὰ εἶναι καλὰ γιὰ τοὺς χωριάτες. "Όταν καθόμουν ἐκεῖ κάτω στὴν Ταβέρνα, κάποτες ἤρχετο ἕνας ἄνθρωπος με μιὰ μεγάλη γενειάδα καὶ τῆς τσέπης του γεμάτες ἐφημερίδες. "Επρεπε αὐτὸν νὰ ἀκούσετε τί ἔλεγε γι' αὐτὲς τὲς ἱστορίες. Ἦτο νὰ ξεκαρδιζεταν κανεὶς στὰ γέλια.

ΝΟΡΑ.—Μιὰ φορὰ μοῦ φαίνονταν κ' ἐμένα ἔτσι, πῶς ἢ Λένα μας ἀπέθνησκε κάθε μέρα, τὴν ἴδια ὥρα. "Εβαζε τὸ κεφάλάκι της ἔτσι δὰ κ' ἐκλείνε ἔπειτα τὰ ματάκια της. Μὰ καὶ τότες βρέθησαν ἄνθρωποι καὶ μοῦ ἔλεγαν τὰ ἴδια λόγια, πῶς ἤμουνα μιὰ ἀπλὴ χωριάτισσα καὶ γελοῦσαν μαζί μου.

ΒΡΟΥΝΟΣ.—'Ο Γασπάρ ἔζησε στὴ χώρα κάτω. Καὶ εἶδε ἄνθρώπους νὰ γελοῦν καὶ νὰ χορεύουν ὀλόγυρα στὸ Σταυρὸ. 'Αλλ' ὁ Χριστὸς ἀναστήνεται γιὰ νὰ ξαναποθᾶνῃ πάλιν. Αὐτὸ τὸ ξέρομε καὶ τὸ καταλαβαίνομε ἐμεῖς ποῦ εἴμαστε πάντα μέσα στὴ λύπη. Πατέρα, πότε θὰ ἔλθῃ ὁ καιρὸς ποῦ δὲν θὰ ἀποθᾶνῃ πιά;

ΝΩΕ.—Μὴ φωνάζετε ἔτσι... Ἡ μέρα ποῦ εἶναι σήμερα, καλλίτερα νὰ μιλάμε σιγὰ ὅπως ὅταν κάνουμε τὴν προσευχή μας. Εἰς ὅτι ἐλέγθη ἐκεῖ ἐπάνω, πρέπει νὰ ὑποκίψωμε. "Επειτα ὁ Θεὸς εἶναι τόσο μακριὰ ἀπὸ μᾶς, ποῦ ὅσο καὶ ἂν φωνάζωμε, τὸ ἴδιο εἶναι, δὲν θὰ μᾶς ἀκούσῃ. Εἴμαστε σὰν τὰ τυφλοπόντικα μέσα στὴ γῆ.

ΝΟΡΑ.—'Όμιμένα, τὸ γυμνὸ του σωματάκι. "Όλη χαρὰ ἢ μάνα του τὰ Χριστοῦγεννα μέσα στὴ φάντη τῶν ἀλόγων τὸν κρατοῦσε στὰ γόνατά της. Καὶ ἡ μάνας δὲν ξεχνοῦν ποτέ αὐτὴ τὴν ἡλικία τῶν παιδιῶν των. Καὶ τώρα σὲ λίγο θὰ τὸν κατεβάσουν στὸ παγωμένο χῶμα. 'Αλοῖμονον.

ΝΩΕ.—Μὰ καὶ ἡ γῆ εἶναι γυμνή, Νόρα.

ΝΟΡΑ.—"Ω! Αὐτὴ μοῦ ἔφαγε τὴ μικρὴ μου Λένα.

ΒΡΟΥΝΟΣ (πλησιάζει στὸ παράθυρον).—'Όπως τὸ βῶδι πάει με τ' ἄρότρι, ἔτσι κ' ἐγὼ ταυριάζω με τὸν θάνατον. Κυτάζετε, ἀκόμα ὁ Χριστὸς δὲν κατέβηκε στὸ χῶμα, καὶ τὰ κοράκια πλημμύρισαν τοὺς ἀγροὺς.

ΝΟΡΑ.—Πῶ! Πῶ! χιλιάδες! Καὶ τί ἄγριες φωνὲς ποῦ βγάζουν.

ΒΡΟΥΝΟΣ.—Εἶναι μαζευμένα ἀπὸ χθὲς ἐκεῖ. Καὶ ὅλη τὴ νύκτα νόμιζες πῶς κατέτρωγαν τὸν ἦλο με τὰ ῥάμφη των.

ΝΟΡΑ.—"Ω! Ἦσαν πάντοτε ἐκεῖ, Βρούνο. Φτερούγιζαν πάντα ὀλόγυρα στὸ δάσος. Ἦσαν ἐπάνω στὸ δένδρον ἀκόμα, ὅταν ἦλθαν νὰ κόψουν τὸν Σταυρὸ.

ΝΩΕ.—'Ακούστε! 'Ακούστε! Ἦθελα νὰ σᾶς τὸ πῶ αὐτό. Πῶς δὲν ξετάζομε ποτέ καλὰ τὸν ἴδιον ἑαυτό μας. 'Εκεῖ μέσα βρίσκονται τὰ ἀληθινὰ κοράκια. Ναι, μάλιστα. Κυτάζομε πολὺ ἔξω στοὺς ἀγροὺς.

ΝΟΡΑ.—Καὶ ὅμως ἀπ' ἐκεῖ θὰ ἔλθῃ.

ΝΩΕ.—Ποιός; ὁ βοσκός, Νόρα;

ΝΟΡΑ. Δὲν ἤξεύρω... 'Εκεῖνος ποῦ πρέπει νὰ ἔλθῃ.

ΝΩΕ.—"Ω! "Ω! καὶ νὰ ἐρχότανε. Εἶναι τόσος καιρὸς ποῦ τὸν περιμένομε.

(Ἐδῶ μπαίνει ἡ πρώτη γειτόνισσα)

ΠΡΩΤΗ ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—Καλημέρα σας, 'Ανάψατε κ' ὄλας τὰ κεριά; 'Απὸ τὴ στιγμή ποῦ σταμάτησε ἀπόψε τὸ ρολόγι μας, ἔχασα τὴν ὥρα. Καὶ ὅμως θυμοῦμαι καλὰ. 'Αποβραδὺς τὸ εἶχα στήσει. 'Ο πετεινὸς δὲν εἶχε λαλήσει ἀκόμη, κ' ἐκεῖνο εἶχε σταματήσει. "Ω, στὸν καιρὸ ποῦ ζοῦμε πολλὰ πράγματα περιέργα συμβαίνουν.

ΝΟΡΑ.—Σὲ μᾶς ὄλα εἶναι ἔτοιμα. Μὰ ἔχεις δικαίον, εἶναι περιττὸ νὰ ἀνάβωμε τὰ κεριά πρὶν τῆς ὥρας.

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—Μικρὸ ἔξοδο καὶ μολαταῦτα κάθε δάκρυ τοῦ κεριοῦ ποῦ στάζει, εἶναι ἀπὸ τὸν ἰδρωτὰ μας. 'Ο Θεὸς θὰ μᾶς συγχωρήσῃ γιὰ τὸν λογαριασμὸ ποῦ κάνομε, εἴμαστε τόσο φτωχοὶ. "Επειτα εἶναι καὶ τὸ χαλάσι, καὶ χρονιὲς τῆς ἀφορίας καὶ ἀσθένειας. Τίποτε καλὸ δὲν μᾶς ἔρχεται σὲ μᾶς τοὺς δυστυχημένους.

ΝΟΡΑ.—Δὲν εἶναι μονάχα αὐτὰ αἰτία, γειτόνισσα. Αὐτὰ ἔτσι ἦσαν πάντα καὶ ἔτσι θὰ εἶναι.

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—'Ετσι τὰ ἦσαν οἱ πατέρες μας καὶ πρὶν ἀπ' αὐτοὺς οἱ παπούδες μας. Πόσος καιρὸς, Θεέ μου, νὰ εἶναι περασμένος ἀπὸ τότε! Τί φοβερὸν πρᾶγμα!

ΝΩΕ.—'Ετσι θὰ πηγαίνουν τὰ πράγματα πάντα, γειτόνισσα, ἐνόσω δὲν ἴδωμε με τὰ μάτια μας.

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—'Ἰσα ἴσα ὅταν ἀκούει κανεὶς

νὰ μιλῶνε ἔτσι, τότε δὰ εἶναι ποῦ δὲν καταλαβαίνει τίποτε. "Όλος ὁ κόσμος ἔχει μάτια, καὶ κανεὶς δὲν βλέπει ποτέ τίποτε. Τὸ καλλίτερον εἶναι νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς ἀπόφρασι πῶς δὲν θὰ ἴδῃ ποτέ τίποτε, νὰ τελειώνῃ. "Ετσι με τὴ σκέψι αὐτὴ πάντα στὸ μυαλό, δὲν μπορεῖ κανεὶς οὐδὲ στιγμή νὰ ζῆσῃ ἡσυχος. "Ορίστε πάλι τώρα, λέγουν πῶς τὸ κρέας ἀκρίβηνε ἀκόμα.

ΝΟΡΑ.—Αὐτὸ σὲ πείραξε. Μιὰ δεκάρα παραπάνω ἢ παρακάτω, μεγάλη δουλειὰ δὲν εἶναι. 'Εμᾶς δὲν μᾶς πειράζει καθόλου γιὰ τὸν τροφόμεθα μοναχὰ ἀπὸ τῆς πατάτες τοῦ χωραφιοῦ μας.

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—'Αλήθεια, ξεῦρετε ἔχομε ἀκόμη κάμποση ὥρα νὰ περάσωμε. "Ενα φλυτζανάκι καφὲ κοντὰ στὴ φωτιά, μ' αὐτὴ τὴ παγωνιά ποῦ κάνει ἔξω, δὲν θὰ ἦταν ἄνημα (μικρὴ σιωπὴ). 'Αλλὰ βλέπω ἐσεῖς δὲν ἔχετε ὄρεξι γιὰ συνομιλίαν. 'Εγὼ, ξεῦρετε, δὲν μπορῶ ποτέ νὰ μείνω σπῆτι μου, ὅταν ξεύρω ὅτι κάπου ἕνας νεκρὸς κείτεται. Γι' αὐτὸ σηκώθηκα καὶ σᾶς ἦλθα.

ΝΟΡΑ.—Τί λέγει αὐτή; 'Ο Χριστὸς ἀκόμα δὲν ἀπέθανε.

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—'Εννοια σας καὶ δὲν θ' ἀργήσῃ.

ΝΩΕ.—'Ακουσε, γειτόνισσα, ἐσὺ ποῦ ἔρχεσαι ἀπ' ἐκεῖ κάτω. Μήπως εἶδες τὸν βοσκὸ νὰ κατεβαίνῃ ἀπὸ τοὺς ἀγροὺς;

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—'Ακουσα ἄρνιὰ νὰ βελάζουν, ἀλλὰ δὲν εἶδα πουθενὰ τὸν βοσκόν.

ΝΩΕ.—Δὲν εἶδε, λέγει, τὸν βοσκόν. Πῶς τὸ ἐξηγεῖτε σεῖς αὐτό! Δὲν κατέβηκε ἀκόμη; Δὲν θὰ κατέβῃ λοιπὸν ποτέ. "Όλο χειμῶνα θὰ ἔχωμε;

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—'Ακόμη τὸ χόρτον δὲν φύτρωσε περίσιον στοὺς κάμπους.

ΝΩΕ.—'Ετσι φαίνεται. Περιμένει νὰ φυτρώσῃ τὸ χόρτον.

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—Νὰ με συχωρᾶτε, μὰ νὰ σᾶς πῶ, υπάρχουν σπῆτια πολὺ πιὸ εὐθυμα ἀπὸ τὸ δικὸ σας. Γεῖά σας. Φεύγω. Μοῦ μένει ἀκόμη λίγος καιρὸς γιὰ χασομέρι.

ΝΩΕ.—Ποῦ πηγαίνει; Γειτόνισσα! Γειτόνισσα! Γειτόνισσα! Ποῦ πάς;

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—Πᾶω νὰ ἴδῶ στὸν δρόμον. "Όλο θὰ εἶναι κάποιος ποῦ ἔρχεται ἀπὸ ἐκεῖ.

ΝΩΕ.—'Απὸ ποῦ; 'Απὸ ποῦ;

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—Νὰ ἀπ' ἐκεῖ κάτω, ξεῦρετε πολὺ καλὰ.

ΝΟΡΑ.—Στὸ καλόν, καὶ κλείσε καλὰ τὴ θύρα,

ὄλοι εἶναι παγωμένοι μέσα σ' αὐτὸ τὸ σπίτι.
(Φεύγει ἡ γειτόνισσα).

ΝΩΕ.—Ὅλοι ἔχομε πυρετὸ. Εἶναι τῆς ἡλικίας αὐτό. Ἄλλ' εἶναι καὶ ἡ παρουσία τοῦ θανάτου. Δὲν ἔμειναν καθόλου ξύλα, Γασπάρ;

ΓΑΣΠΑΡ.—Ξύλα; Ἐχει ὅλα τὰ κούτσουρα δὲν καίηκαν ἀκόμη.

(Ρίχνει ξύλα στὴ φωτιά).

ΝΩΕ.—Αὐτὰ δὲν ἀρκοῦν νὰ μᾶς ζεστάνουν. Καλλίτερα ἄς προσευχηθοῦμε, ἔτσι δὲν θὰ καταλάβωμε τὸ κρύο.

ΝΟΡΑ.—Δέξαι, Κύριε, τοὺς ἀναστεναγμοὺς ἡμῶν καὶ συγχώρησον τὰ ἀνομήματα ἡμῶν.

ΒΡΟΥΝΟΣ.—Οἱ ἀκανθεὲς τῆς κεφαλῆς σου σπαράζουν τὸ σῶμα μας, Κύριε.

ΝΩΕ.—Δεῖξον ἡμῖν, Κύριε, τὴν θείαν σου Ἀνάστασιν.

ΒΡΟΥΝΟΣ.—Γασπάρ, γιατί δὲν λὲς καὶ σὺ τίποτε; Ἐκεῖνος ποῦ δὲν πιστεύει εἰς τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι ἀπὸ τὸ αἷμα μας.

ΓΑΣΠΑΡ.—Πρέπει ὅμως ἐπὶ τέλους νὰ παραδεχθῆτε, πῶς ὁ καθεὶς εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἔχη τὴν ιδέαν του. Καὶ ἐγὼ εἶμαι ὅπως ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος μὲ τὰ μεγάλα γένηια. Πρέπει νὰ ἰδῶ γιὰ νὰ πιστεῦσω.

ΝΟΡΑ.—Καὶ ὅμως τὰ καρφία ποῦ τὸν ἐκάρφωσαν εἶδαν ἀλλὰ δὲν ἐπίστευσαν. Ἀλλοῦτικα θὰ ἔπεφταν μόνονα τους.

ΝΩΕ—ὁρθος.—Ἔτσι, ἔχει δίκαιο. Πρέπει πρῶτα νὰ πιστεῦῃ κανεὶς. Μόνον ὁ πιστεύων ἠμπορεῖ καὶ νὰ ἰδῇ.

(Εἰσέρχεται καὶ ἡ δευτέρα γειτόνισσα).

Β'. ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—Ἐγὼ εἶμαι, μὴν ἀνησυχήτε. Μπῆκα χωρὶς νὰ με πάρῃ μυρωδιὰ κανεὶς.

ΓΑΣΠΑΡ.—Ἄν εἶναι, ξεύρεις, γιὰ νὰ ζεσταθῆς, θὰ κάμης καλλίτερα νὰ πᾶς δίπλα στοῦ γείτονα.

ΝΟΡΑ.—Ἐχει δίκαιο. Ἐδῶ μέσα ὄλοι εἶμαστε φτωχοὶ ἄνθρωποι. Καὶ ὄλο τὸ κρύο ποῦ κάμνει ἔξω, μαζεῦθηκε ἐδῶ μέσα.

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—Ἐρχόμουν νὰ ἰδῶ μὴ τυχὸν κανεὶς ἀπὸ σᾶς σκοπεύει νὰ πάῃ πρὸς τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας. Ζεῦρετε βέβαια διὲς σήμερον τὸν δικάζοντε καὶ στὰς τρεῖς θὰ τὸν σταυρώσουν.

ΝΟΡΑ. Μοῦ κάμνει κακὸ πλεόν νὰ τὸ ἀκούω αὐτό. Εἰς τὰς τρεῖς! εἰς τὰς τρεῖς! Μὰ εἶσαι βέβαιη ποῦ θὰ εἶναι στὰς τρεῖς; (Παρατηρεῖ τὸ ὄρολόγι, καὶ ἕνας ἕνας τὴν μιμνῶνται)

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—Στὰς τρεῖς ὅπως πάντοτε. (Ὁ Βρούνος προχωρεῖ πρὸς τὸ ὄρολόγι καὶ τὸ σταματᾷ).

ΓΑΣΠΑΡ.—Μ' αὐτὸ δὲν κάμνεις τίποτε. Ὁ καιρὸς πάντα προχωρεῖ.

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—Ὅ, τι εἶναι νὰ γείνη, θὰ γείνη.

ΝΟΡΑ.—Καὶ μ' ὅλα ταῦτα ὁ καθεὶς θὰ τὸ ἔκαμνε γιὰ τὸν πατέρα του καὶ γιὰ τὴν μητέρα του. Θαρροῦμε πάντα πῶς δὲν θὰ μᾶς προφθάσῃ τὸ κακὸ, καὶ ὅμως πάντοτε ἔρχεται, καιρὸς γιὰ λύπες πάντα ὑπάρχει.

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—Ἐγὼ ἀπέκαμα πιά. Τόσα εἶδα, τόσο ὑπέφερα, ποῦ συνείδησα πλεόν. Ἦμωνα δέκα χρονῶν διὰν ἔχασα τὴν μητέρα μου. Μόνη μου τὴ σαβάνωσα. Ἡ ὄρεξις, βλέπετε, μοῦ εἶχε ἔλθει ἀπὸ τότε. Καὶ ἀπὸ τότε, μόλις ὀλόγουρα μας πέθαινε κανένας, ἐμένα φωνάζανε. Ὅλο τὸ χωριὸν πέρασε ἀπὸ τὰ χέρια μου. Κυτάξτε τὰ δάχτυλά μου, εἶναι κατατρυπημένα ἀπὸ τὸ ράβε-ράβε σάβανα.

ΝΟΡΑ.—Αἴντε καὶ ἡ ζωὴ δὲν εἶναι πολὺ περιπλοκή. Μόλις προφθαίνει κανεὶς νὰ πληρώσῃ τὰ δοσίματά του, νὰ ξεπληρώσῃ τὸν ἀφέντη του, καὶ καταλήγει κ' ὅλας ἐκεῖ.

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—Μὲ ποιὸν μιλάς, Νόρα;

ΝΟΡΑ.—Δὲν σᾶς φαίνεται πῶς κάποιος κλαίει στὸν δρόμο;

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—Ὅσο γιὰ μένα, ἔξω ἀπὸ καμπάνες δὲν ἀκούω τίποτε ἄλλο. Τὸ κεφάλι μου ράγισε πιά. Ἄ! Θεέ μου, μιλῶ γιὰ περασμένα, καὶ ἡ ζωὴ μου τελείωσε κ' ὅλας.

ΝΟΡΑ.—Ἄντὶ νὰ φλυαρῆς ἔτσι, σκέψου καλλίτερα τὴν δύστηνη μάννα Του. Μπορεῖ νάναί ἐκεῖνη ποῦ κλαίει ἔξω.

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—Ἀλλοίμονον. Ὅλοι τὰ δοκίμασαμε αὐτά. Εἶχα δυὸ παιδάκια. Τὸ μεγαλύτερό μου ἀπέθανε πρῶτο. Τὸ ἀγαποῦσα, ὅπως κ' ἐκεῖνη τὸν Ἰησοῦν διὰν ἦτο μικρὸς. Ἐξαφνα μιὰ μέρα ἄρχισε νὰ μαραίνεται καὶ τὸ ἄλλο. Καθημερινῶς ἦμωνα στὴν ἐκκλησία καὶ ἀφάνισα τὰ γονατά μου ἀπὸ τὴν προσευχὴ. Καὶ ὅμως τίποτε δὲν ἔκαμα. Μόνη μου, μὲ τὰ ἴδια μου τὰ χέρια, τοῦ ἔρραψα τὸ σάβανο ὅπως ἔκαμνα καὶ στοὺς ἄλλους. Καὶ αὐτὸ μοῦ ἔμεινε καὶ μόνη παρηγοριὰ Σκεπτόμουνα πῶς ὁ θάνατος εἶναι νόμος γενικὸς γιὰ ὅλους, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ ἀντισταθῇ κανεὶς.

ΝΩΕ.—Ἔτσι εἶναι, δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ ἀντισταθῇ κανεὶς.

ΓΑΣΠΑΡ.—Ὅταν κ' ὁ ἀφέντης ἔρχεται καὶ κτυπᾷ τὸ ταχοῦνι του στὸ κατώφλι ζητώντας τὰ λεφτά του μὲ φοβέρες καὶ ἀγριέματα, τότε πάλιν γυρνᾷμε ἀπ' ἐδῶ, γυρνᾷμε ἀπ' ἐκεῖ, μαζεῦομαστε στὸ περὶ μας σὰν σκατζόχοιροι, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ ἀντισταθῇ κανεὶς.

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—Ἄ! δὲν εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα. Ἄλλὰ ἐγὼ δὲν ἀνακατόνομαι σὲ τέτοια πράγματα. . . . Γεῖά σας. . . Πάω στὴν ἐκκλησία. Ἦθελα ὅμως νὰ σᾶς ρωτήσω μὴ τυχὸν καὶ σᾶς περισσεύει κανένα κεράκι. Ζεῦρετε μπορῶ νὰ σᾶς τὸ ξεπληρώσω πάντα. Ὅταν φθάσῃ ἡ κατάλληλη ὥρα, ἐδῶ εἶμαι. Ἐπειτα, γι' αὐτὸ εἶχα περάσει ἀπὸ δῶ, νὰ ἰδῶ. Ἡ κλωστή καὶ τὸ βελόνι εἶναι γιὰ λογαριασμό μου.

ΝΟΡΑ.—Δὲν μᾶς περισσεύει κανένα, καὶ μὲν. Εἶναι ἀκριβῶς πέντε, ἕνα γιὰ κάθε πληγῆ.

ΝΩΕ.—Εἶναι κ' αὐτὴ ἀμαρτωλὴ ὅπως κ' ἐμεῖς, Νόρα. Δῶσε τῆς ὅ, τι ζητᾷ.

ΝΟΡΑ.—Τότε λοιπὸν πάρε τὸ ἕνα. Αἴντε! Βασανισθήκαμε ὅμως καὶ ξοδευθήκαμε πολὺ γιὰ νὰ σοῦ τὸ δώσωμε. (Ἡ Νόρα παίρνει ἕνα ἀπὸ τὰ κεράκια καὶ τὸ δίνει στὴν γειτόνισσα).

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—Εὐχαριστῶ δὲν θὰ σᾶς ξεχάσω στὴν προσευχὴ μου.

(Φεύγει ἡ γειτόνισσα).

ΝΟΡΑ.—Ὅλες μαυροφορεμένες μᾶς ἔρχονται σήμερον. Ἀπαράλλακτα ὅπως διὰν εἶχε πεθάνει ἡ Λένα μας.

ΓΑΣΠΑΡ.—Καὶ τότε εἶχατε κάμει τὸ ἴδιο πρᾶμα. Εἶχατε σταματήσῃ τὸ ρολόγι, καὶ ὅμως ἡ Λένα μας πάει.

ΒΡΟΥΝΟΣ.—Νὰ σᾶς πῶ, ἐπὶ τέλους αὐτὰ ποῦ λέγει ὁ Γασπάρ εἶναι σωστά. Δὲν ὑπάρχει καμμιά ἐλπίς. Εἶναι γραφτὸ νὰ ἀποθάνῃ, ἄς ἀποθάνῃ λοιπὸν τὸ γλιγωρότερο. Ἄς τὸν καρφώσουν στὸν Σταυρό, ἀφοῦ δὲν μπορεῖ νὰ γείνη ἄλλοιῶτικα. Ἔτσι τουλάχιστον θὰ ἀναπνεύσωμε καὶ μεῖς λιγάκι.

ΝΟΡΑ.—ὦ! ἀπελπισία. Νὰ ξεύρωμε τί κακὸ μᾶς ἔρχεται, καὶ νὰ μὴ μπορούμε τίποτε νὰ κάμωμε. Τί δυστυχημένα λοιπὸν πλάσματα ποῦ εἶμαστε, καμωμένα μόνον γιὰ νὰ κλαίμε. . . . Βροῦνε, πλησίασε τὴν καρέλα κοντὰ στὸ παράθυρο. Εἶμαι κατάκοπη, ἀλλὰ καὶ τι με φωνάζει ἐκεῖ. (Κάθετα).

ΝΩΕ.—Μὴ τυχὸν καὶ βλέπεις τὸν βοσκὸ νὰ κατεβαίνῃ, Νόρα;

ΝΟΡΑ.—Ὅχι. Μόνον βλέπω ἄνθρωπος μὲ σηκωμένα χέρια νὰ τρέχουν. ὦ, τί ἄγρια μάτια ποῦ ἔχουν! Μὴ τυχὸν καὶ βλέπουν νὰ περνᾷ ὁ Χριστός;

ΝΩΕ.—ὦ! ὄχι, Νόρα, δὲν ἠμποροῦν αὐτοὶ νὰ τὸν ἰδοῦν. Τὸν φαντάζονται μοναχά.

ΝΟΡΑ.—Ἐνας κοντὸς τοὺς ξεπερνᾷ ὄλους. Τὰ δικανίκια του εἶναι σηκωμένα ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του. Φαίνεται θὰ ἔγινε κανένα θαῦμα

καὶ περιλάτησαν οἱ χωλοὶ. ὦ, κουράσθηκε καὶ ἔπεσε. Ὁ παπᾶς βγήκε ἀπὸ τὴν ἐκκλησία καὶ τὸν σήκωσε.

ΝΩΕ.—Δὲν εἶναι ὁ πρῶτος, Νόρα. Ἐχει τόσους ἄλλους σηκωμένους ὡς τώρα. Κύταξε, Νόρα, ὁ παπᾶς βαστᾷ μαζί του τὰ ἅγια; Μπορεῖ νὰ πέθανε κανένας καὶ πάει νὰ τὸν μεταλάβῃ.

ΝΟΡΑ. Ζεῦρεις πολὺ καλὰ πῶς μόνον ἐκεῖνος ἀποθνήσκει σήμερον. (Σηκώνεται καὶ προχωρεῖ πρὸς τὴν θύραν) Πές μας, ἅγιε πάτερ, ποῦ εὐρίσκεται τώρα ὁ Σωτὴρ μας;

Ἡ ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ.—Καὶ συλλαβόντες αὐτόν, ὠδήγησαν εἰς τόπον ὀνόματι Γολγοθᾶν.

ΝΟΡΑ.—ὦ! εἶναι δυνατόν νὰ τὸν ἔσουραν ἔτσι στὸν δρόμο;

ΝΩΕ. Δὲν ἀναγνωρίζω τὴ φωνὴ τοῦ παπᾶ μας. Μοῦ φαίνεται πῶς χρόνια δὲν ἔχω ἀκούσει αὐτὴ τὴ φωνή.

ΝΟΡΑ.—ὦ! ἅγιε πάτερ. Λοιπὸν ὅλα θὰ ἐπαναληφθοῦν πάλιν, ὅπως πάντοτε;

Ἡ ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ.—Ἐν Χριστῷ ὁ θάνατος καὶ ἡ Ἀνάστασις, ἀδελφοί. Κλαύσατε ἀλλ' ἐλπίζετε.

ΝΟΡΑ.—Ναί, καὶ πρέπει πάντοτε νὰ ἐλπίζωμε. Ὁ παπᾶς τώρα σημαίνει στὴν ἐκκλησία. ὦ! αἰσθάνομαι μέσα μου καὶ τι ποῦ θέλει νὰ βγῆ καὶ δὲν μπορεῖ.

ΝΩΕ.—Εἶναι ἡ ζωὴ, Νόρα. Ὅλοι ὑποφέρομε ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀρρώστεια.

ΝΟΡΑ.—Δὲν ἔμεινε πιά κανεὶς στὴν πλατεία. Ὅλοι σκορπίσθηκαν στοὺς ἀγρούς.

ΓΑΣΠΑΡ.—Πάντα θὰ ἔμειναν μερικοὶ. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι νομίζουν διὲς ὄλο θὰ ἰδοῦν καὶ ποτὲ τους δὲν βλέπουν τίποτε.

ΝΟΡΑ.—Μὰ δὲν με καταλαβαίνετε. Αὐτοὶ δὲν ἤσαν ἐκεῖ γι' αὐτό. Αὐτοὶ πλησίαζαν, πλησίαζαν κοντὰ του, σὰν νὰ ἤθελαν ν' ἀγγίξουν τὰ ρούχα του.

ΓΑΣΠΑΡ.—Αὐτὸ μᾶς ἔλειπε. Νὰ τὴν ἀκούμε τώρα νὰ λέγῃ τέτοια λόγια.

ΝΟΡΑ.—ὦ! ὦ! Ἀκούστε! ἀκούστε!

ΒΡΟΥΝΟΣ.—Μάνα!

ΝΩΕ.—Σωπάτε, καὶ καὶ θέλει νὰ πῆ.

ΝΟΡΑ. (Σκεπάζει τὰ μάτια της).—Τί; τί; τί τρέχει;

ΒΡΟΥΝΟΣ.—Ἦθελες νὰ μᾶς πῆς τίποτε, μάνα;

ΝΟΡΑ.—Ἐγὼ; δὲν ἤξεύρω, δὲν ἤξεύρω. (Ὁ Βρούνος ἤσυχον τὴν ξανακαθίζει).

(Ἐδῶ ἐπανερχεται ἡ Β'. γειτόνισσα).

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—Τὸν εἶδα στὴν ἐκκλησία νὰ κουβαλᾷ τὸν Σταυρό του. Ἐλυωνε ἡ καρδιά

μου. Σπαραγμός καρδιάς να τὸν βλέπη κανείς. Ὅλα τὰ βάρη ποῦ ἔχομε στὴν ψυχὴ, αὐτὴ τὴ στιγμή τὰ αἰσθάνεται κανείς.

ΝΟΡΑ.—Καὶ ἀκουμποῦσε κάποτε τὰ χέρια του στὴ γῆ, γὰρ νὰ ξεκουρασθῆ;

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—Τὸ βάρος τοῦ σταυροῦ τὸν ἐπίεζε, καὶ ἀκουμποῦσε τὰ χέρια του κάτω γὰρ νὰ μὴν πέση.

ΝΟΡΑ.—Καὶ ὅταν οἱ στρατιῶτες τὸν χτυποῦσαν, δὲν ἔμοιαζε μὲ ἄνθρωπο ποῦ λίγες στιγμὲς ἔχει ἀκόμη νὰ ζήσει; Ὡ, μὴ μοῦ κρύβης τίποτε, πές μου τὰ ὅλα ὅπως τὰ εἶδες.

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—Ἐλα, Χριστὲ καὶ Παναγία... Θὰ ἔλεγε κανεὶς πῶς ἦσαν ἡ ἴδια ἐκεῖ.

ΝΟΡΑ.—Ὡ! αὐτὴ ἡ γυναῖκα, Νῶε, τὸν εἶδε μὲ τὰ μάτια της. Τὸν εἶδε μὲ τὰ μάτια της, παιδιά μου. Εἶναι ἁγία γυναῖκα.

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—Μὰ αὐτὰ ποῦ εἶδα, ὅλος ὁ κόσμος μποροῦσε νὰ τὰ ἰδῆ. Σταματοῦσαμε ποῦ καὶ ποῦ, σηκώναμε τὸ κεφάλι καὶ τὰ βλέπαμε.

ΝΩΕ.—Καὶ πέρσει ἐπάνω στὴν ἀρρώστεια της, ἔτσι μὲ μιὰ ἐσωτερικὴ χαρὰ μιλοῦσε γι' αὐτὰ τὰ πράγματα. Καὶ ἀπὸ τότε ἀκόμη ἡ δύστηχη δὲν πῆρε ἐπάνω της.

ΝΟΡΑ. (Μετὰ μικρὰν σιωπῆν). Τώρα θὰ μιλήνῃ στοὺς χωριῶτες.

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—Τί λέγει ἡ Νόρα;

ΝΩΕ.—Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὴν καταλαβαίνῃ κανεὶς πάντοτε. Καὶ μολαταῦτα νὰ εἰσθε βέβαιοι πῶς καὶ κρύπτεται μέσα σ' αὐτὰ ποῦ λέγει.

ΝΟΡΑ (Τρομαγμένη καὶ μὲ πόνον).—Ἐ! ἔσεῖς δὲν βλέπετε ἀκόμη τὸν κόσμον νὰ ξαναγυρνᾷ;

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—Μὰ κανεὶς δὲν ἔφυγε. Ὁ ἀναφαντὴς καὶ ὁ μαραγδὸς τοῦ χωριοῦ ἦσαν καθισμένοι κοντὰ στὴ φωτιά, ὅλος ὁ κόσμος εἶναι καθισμένος κοντὰ στὴ φωτιά του καὶ περιμένει.

Ἐξω μονάχα, στὴν πλατεία τῆς ἐκκλησίας, μερικὰ παιδιὰ μαζεμένα ἔφαλαν τοὺς ἐπιτάφιους θρήνους. Καὶ ἡ γρηὰ ποῦ χρόνια τώρα περιποιεῖται ὀλόγυρα στὴν ἐκκλησιὰ τὰ χόρτα, μόνη τὰ ἄκουε. Ὅλοι οἱ ἄλλοι εἶναι στὰ σπήτια τους καὶ τρώγοντας καρδιά προσπαθοῦν νὰ σκοτώσουν τὸν καιρὸ ὡς ποῦ νὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα.

ΒΡΟΥΝΟΣ.—Ἡ μάνα μας καὶ ἄλλο ἤθελε νὰ πῆ μὰ δὲν μποροῦμε νὰ τὴν καταλάβωμε.

ΝΟΡΑ. Κανεὶς ἀπὸ σᾶς δὲν μπορεῖ νὰ μοῦ πῆ ποῦ ἔστησαν τὸν Σταυρὸ;

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—Προσέξτε νὰ μὴν τῆς ἔλθῃ τίποτε κακὸ στοὺς κεφάλι. Ἡ ἰδέες μας καμμιὰ φορὰ μᾶς κάμνουν νὰ ὑποφέρωμε περισσότερον παρὰ ἡ πραγματικότης. Καὶ νὰ σκέπτεται κανεὶς πῶς εἶναι τόσο ἐύκολον νὰ μένῃ ἡσυχος. Τέ-

λος, ὅτι καὶ ἂν συμβῆ, ξεύρετε, εἶμαι στὴ διάθεσί σας. Τώρα φεύγω, εἶχα βάλει νερὸ στὴ φωτιά νὰ ζεσταθῆ γιὰ τὸν καφέ. Ἀλήθεια, ἔχασα νὰ σᾶς πῶ τὸ σπουδαιότερο. Ἐνὰς ἄνθρωπος ἔκλεψε ἕνα ψωμί ἀπὸ τὸ φούρο καὶ τὸν κυνηγοῦν. Λένε νὰ τὸν πιάσουν πρὶν φύγῃ ἔξω. Τὸ κάτω κάτω νὰ σᾶς πῶ ἔχουν καὶ δίκαιο. Τὸ ψωμί ἦταν τοῦ ψωμᾶ, αὐτὸς τὸ ζύμωσε, καὶ τὸ ἄλευρι τὸ ἀγόρασε μὲ τὸν παρὰ του.

ΓΑΣΠΑΡ.—Ἄμ' ἔτσι δά! Τώρα ὅλα ἐξηγοῦνται. Τώρα καταλαβαίνω ποῦ πήγαιναν ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι ποῦ ἔβλεπε ἡ μάνα μας κάτω στὴν πλατεία.

ΝΩΕ.—Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος φαίνεται νὰ πεινοῦσε ἀπὸ πολλὰς μέρες τώρα. Μπορεῖ νὰ ἔχη καὶ παιδιά.

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—Ἄν ἦταν ἔτσι, τίποτε δὲν εἶχε νὰ πῆ κανεὶς. Μ' αὐτὸς τὸ ἔκλεβε καὶ τὸ μοίραζε σ' ἄλλους ποῦ πεινοῦσαν. Λένε ἀκόμη πῶς ἔβγαλε καὶ λόγους κατὰ τῶν νόμων καὶ τῶν πλουσίων. Κανεὶς δὲν τὸν γνωρίζει στοὺς χωριῶτες, καὶ δὲν ξεύρουν ἀπὸ ποῦ ἔρχεται. Δέγει πῶς κανεὶς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἔχη ἕνα ὀλόκληρο ψωμί ὅταν βρίσκονται ὀλόγυρα του ἄλλοι ποῦ πεινοῦν. Θὰ εἶναι φαίνεται κανένας ἀπ' ἐκείνους τοὺς παλαβοὺς ποῦ τοὺς κάπνισε ν' ἀλλάξουν τὴν ὄψιν τοῦ κόσμου.

ΝΩΕ.—Ἄλλὰ καὶ ὁ Χριστὸς... Μήπως καὶ ὁ Ἰησοῦς;

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ.—Ἐγὼ δὲν σᾶς εἶπα παρὰ ὅσα ἄκουσα ἀπὸ ἄλλους.

ΝΟΡΑ.—Γειτόνισσα. Γειτόνισσα.

ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ. (Ἀπὸ τὸ κατῳφλι).—Ἐ, ἔ.

ΝΟΡΑ.—Μὴν κλεισῆς τὴν πόρτα, νὰ ζῆς. Ἄφησε τὴν καλλίτερα ἀνοικτὴ. Θαρρῶ... (πολὸ σιγῆ). Θαρρῶ πῶς θὰ ἰδῶ κ' ἐγώ. (προχωρεῖ πρὸς τὴν θύραν).

ΝΩΕ.—Ποῦ εἶναι ἡ Νόρα; Δὲν τὴν ἀκούω πλέον. Πέστε τὴν νᾶ μοῦ μιλήσῃ.

ΒΡΟΥΝΟΣ.—Μάνα!

ΝΩΕ.—Νόρα! Νόρα!

ΒΡΟΥΝΟΣ.—Δὲν ἀπαντᾷ.

ΝΟΡΑ.—Ἐξω οἱ ἀγροὶ γέμισαν ἀπὸ ἄσπρα ἀρνάκια. Καὶ ματώνουν, ματώνουν.

ΓΑΣΠΑΡ.—Ἐτσι σοῦ φαίνεται. Δὲν ὑπάρχουν πουθενὰ ἀρνιά.

ΝΟΡΑ.—Τὰ βλέπω, τὰ βλέπω! Καὶ αἱματώνουν τὰ καῦμένα. Ὡ! ὦ! Μετὰ τὸν βοσκὸ θὰ πέρασε ὁ μακελλάρης. Τὰ ἔσφαξε ἄραγε ὅλα, τὰ καῦμένα τὰ ἀρνάκια;

ΒΡΟΥΝΟΣ.—Αὐτὸ φαίνεται ἐννοοῦσε ἡ μάνα.

ΝΟΡΑ.—Σταθῆτε!... Ἐκεῖ... ἐκεῖ κάτω. Ὡ

πρέπει νὰ πάω... πρέπει νὰ σιμῶ ὡς ἐκεῖ στὰ γόνατά μου.

ΝΩΕ.—Πιάστε τὴν στὴν ἀγκαλιά σας, ἀλλὰ ἐλαφρὰ ἐλαφρὰ μὴ τὴν πονέσετε. Βλέπει πράγματα σὰν νὰ βρίσκεται σὲ ἀγωνία.

ΝΟΡΑ.—Γλυκὲ μου, βασανισμένε Ἰησοῦ... Ἐγὼ εἶμαι ἡ φτωχὴ καὶ ταπεινὴ Νόρα ποῦ τῆς εἶχες δώσει ἕνα ἀγγελάκι... Ποῦ εἶναι, ποῦ εἶναι ὁ Ἰησοῦς;... Ποιὸς τὸν εἶδε; Τὰ μάτια μου εἶναι κουρασμένα καὶ δὲν τὸν διακρίνουν. Βλέπω μόνον τὴν σκιὰν τοῦ Σταυροῦ. Ὡ! γὰρ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ... ἀφήστε με νὰ τὸν πλησιάσω... νᾶ, ἐκεῖ στὴν ἄκρην τοῦ δρόμου... Δὲν θὰ βρεθῆ λοιπὸν κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους νὰ πεθάνῃ μὰ φορὰ γι' αὐτόν;

ΝΩΕ.—Ναί. Ὅμιλεῖ σωστὰ ἡ Νόρα. Δὲν θὰ βρεθῆ λοιπὸν κανεὶς ποτέ;

ΝΟΡΑ.—Σταθῆτε! Νᾶ, ξαναγύρισαν ὅλα τὰ παιδιὰ ποῦ εἶχαν ἀποθάνει. Τὴν ἔλεγαν, ξέρετε, Λένα... Πάντα τραγουδοῦσε ἕνα τραγουδάκι, ἕνα μικρὸ τραγουδάκι... Πάει! Πάει! Πάει! Δὲν τὴν βλέπετε ἀκόμη νὰ γυρνᾷ; Ὡ! εἶναι τόσα παιδιὰ! τόσα παιδιὰ!... Αὐτὲς, καλὲ, δὲν βλέπετε; εἶναι ἡ μητέρες των... Εἶναι ὅλες ἐκεῖ. Ὅλες ἡ μητέρες, μαζὶ καὶ ἡ Παναγία. Καὶ ὅλες κλαῖνε στὴν ἄκρην τοῦ δρόμου. Ὡρα καλὴ, Νέλη! ὦρα καλὴ, Κίτα! Καὶ σὺ Μαρία Μαγδαληνὴ, πονεμένη ψυχὴ, εἶσαι μαζὶ τους;

ΒΡΟΥΝΟΣ.—Μὰ ἐμεῖς δὲν βλέπομε τίποτε.

ΓΑΣΠΑΡ.—Δὲν βλέπομε παρὰ μόνον σπῖτια.

ΝΟΡΑ.—Νάτος! Νάτος, ὁ Κύριος. Ὡ! πῶς ἀδυνατίσει. Νομίζεις πῶς ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα, αἰῶνες τώρα, περπατοῦσε. Τὰ γένητα του εἶναι βαμμένα ἀπὸ τὸ αἶμα. Τὰ χόρτα ἀνθισαν ἀπὸ τὴν ἀγάπην Σου, Χριστέ μου. Κινᾷ σιγὰ σιγὰ τὰ χεῖλη του, μὰ κανεὶς δὲν τὸν ἀκούει, ὅλος ὁ κόσμος γελᾷ. Κάτι λέγει μὰ δὲν τὸ καταλαβαίνουν.

ΓΑΣΠΑΡ.—Αὐτὴ τὴ φορὰ ἔχει δίκαιο ἡ μάνα μας. Ἐκεῖ κάτω γίνεται χαλασμός κόσμου. (Θόρυβος μακρυνός). Ἄνθρωποι πηδοῦν ἀπὸ τὰ σπῖτια τους καὶ τρέχουν πρὸς τὴν πλατεία. Νὰ ὁ ράφτης, ὁ μαραγδὸς καὶ ὁ ταβερνιάρης. Ἄ! ἄ! νὰ καὶ ὁ μακελλάρης τρέχει καὶ αὐτός. Ἐχει καὶ τὸ μαχαῖρι του μαζὶ... Τὸν βάλανε ἀνάμεσά τους... Ἀκούστε. Λέγει πῶς δὲν ἔκαμε ἄλλο κακὸ παρὰ νὰ ἀποδώσῃ στοὺς φτωχοὺς ὅτι τοὺς ἀνήκει... Τὸν δέσανε μὲ σχοινιά. Ἡ γυναῖκες τοῦ ρίχνουν λάσπες στοὺς πρόσωπο. Καὶ τὰ παιδιὰ ἀπὸ πίσω τοῦ δαγκάνουν τὰ χέρια. Ὅλοι φωνάζουν πῶς πρέπει νὰ τὸν κρεμάσουν στὴν πόρτα τῆς Ἐκκλησίας.

ΝΩΕ.—Ὅχι, Γασπάρ, ὄχι. Ἐκεῖνος ποῦ ὕβριζαν ἦταν ἀληθινὰ ὁ Χριστὸς. Ἡ μάνα σας εἶδε μὲ τὰ μάτια της τὸν Χριστόν.

ΝΟΡΑ.—Γιατί δὲν τοῦ σηκώνουν τὸν Σταυρὸν του ὀλίγον καὶ οἱ ἄλλοι; Ἐγὼ ἡ δύστηχη δὲν ἠμπορῶ. Ἄ! νᾶ, κάποιος πλησιάζει! Τὸν ἀναγνωρίζω, εἶναι ὁ Σίμων, ὁ γέρω-ζητιάνος μὲ τὸ πανέρι του... Ἐ! σεῖς μὴν τὸν σκουντάτε ἔτσι... Τὸ πλῆθος πάλιν ἄρχισε νὰ φωνάζῃ. Κάποιος τὸν χτυπᾷ στὰ χέρια μὲ ἕνα ραβδί... Ἄ! μὴ τὰ χέρια αὐτὰ! γὰρ ὄνομα Θεοῦ, μὴ! Εἶναι τόσο κουρασμένα. Αἰσθάνονται τὰ καῦμένα πῶς σὲ λίγο θὰ καρφωθοῦν.

ΒΡΟΥΝΟΣ.—Ὅμιλεῖ γιὰ τὰ καρφιά, ποῦ θὰ τοῦ τὰ σφινώσουν σὲ λίγο μὲ τὸ σφυρὶ στοὺς σῶμα του. Καὶ θὰ τοῦ τρυπήσουν τὰ κόκαλα.

ΝΟΡΑ.—Ὁ Κύριος μὲ βλέπει. Ἐγὼ εἶμαι, ναί, Χριστέ μου, ἐγὼ ἡ πτωχὴ Νόρα. Τὸ βλέμμα του εἰσέρχεται μὲ ὀρμὴν λόγῃ μέσα στὴ ζωὴ μου. Μὲ πληγώνει, καὶ ὁ πόνος μοῦ προξενεῖ εὐχαρίστησιν ἀμέτρητη.

ΓΑΣΠΑΡ.—Ὅλοι τὸν χτυποῦν μὲ ραβδιά. Ἐβγαλε μιὰ δυνατὴ φωνὴ καὶ ἔπεσε. Θὰ πέθανε φαίνεται. Ἄ! ὄχι! ὄχι! νάτος, ξανασηκώνεται πάλιν. Τὸν σέρνουν. Ὅλο τὸ χωριὸ χάθηκε μαζὶ του πίσω ἀπὸ τὰ δένδρα.

ΝΟΡΑ.—Ὅλοι χάθησαν πίσω ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν... Δὲν ἀπόμεινε παρὰ μιὰ λάμψη καὶ μιὰ διαφάνεια ἀπ' ὅπου πέρασεν ὁ Κύριος. Ἄ! τώρα πλέον βλέπω πραγματικά... Οἱ ἀγροὶ γίνονται καταπράσινοι. Τὰ στάχνα ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὸ Αἶμα. Ἀφθονο σιτᾶρι εἶναι ἀπλωμένο. Ὑπάρχει ψωμί γιὰ ὅλον τὸν κόσμον. Ὅλες ἡ ψυχὲς σὰν τῆς ψυχῆς τῶν μικρῶν παιδιῶν εἶναι χαρούμενες. Οἱ ἄγγελοι κατεβαίνουν ἀπὸ τὸν Οὐρανὸ καὶ φιλοῦν γλυκὰ τοὺς ἀνθρώπους στοὺς στόμα. Ἡμέρα ἑορτῆς μέσα στὸν Παράδεισο.

ΝΩΕ.—Ὡ! Νόρα! εἶναι δυνατόν; Τί θὰ ἀποφέρωμε τῆς δυστυχίης; Πηγαίνετε τὴν ἡσυχὰ στὴ θέσι της... Νᾶ, καθῆστε τὴν σ' αὐτὴ τὴν καρτέλα. Ἐσώθη... ἐσώθη... γιατί αὐτὴ ἦταν ἡ ἐκλεκτὴ... Μπράβο, ἔτσι ἡσυχὰ.

ΝΟΡΑ. (Μετὰ κάμποσον καιρὸν ἐπανερχομένη στὸν ἑαυτὸν της).—Εἶναι τόσο καιρὸς ποῦ ἐπερίμενα πάντα νὰ ἰδῶ μὲ τὰ μάτια μου τὸν Ἰησοῦν. Ἐπρεπε κάποιος πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους νὰ τὸν ἰδῆ μιὰ μέρα.

ΝΩΕ.—Νόρα, ἐγὼ εἶμαι. Ἄφησε μὲ τὰ χέρια μου νὰ ἀγγίξω αὐτὰ τὰ μάτια ποῦ εἶδαν. Ἄφησέ με ν' ἀγγίξω τὰ ροῦχα σου, Νόρα. Ἐτσι μπορεῖ καμμιὰ μέρα ὅλοι νὰ ἰδοῦμε.

ΒΡΟΥΝΟΣ.—Κάποιος έρχεται από εκεί... όλο τὸ σπίτι σείσθηκε. Τέτοιο περιπάτημα ακόμη δὲν ἀκούσθηκε στὴ γῆ.

ΝΩΕ.—Κλείστε λοιπὸν καλὰ τὴν πόρτα. Κανείς δὲν πρέπει πιά νὰ βάλῃ τὸ πόδι του σ' αὐτὸ τὸ σπίτι... παρεκτός μόνον ἂν τύχῃ καὶ εἶναι ὁ βοσκός. Ρωτήστε μὴ τυχὸν καὶ εἶναι ὁ βοσκὸς ἐπὶ τέλους. (Ἐδῶ ὁ νεκροθάπτης σκουντῆ τὴν θύραν ποῦ ἔκλεισε ὁ Βρούνος καὶ εἰσέρχεται).

Ο ΝΕΚΡΟΘΑΠΤΗΣ.—Τὶ διάβολο πάθατε ὅλοι ἐδῶ μέσα καὶ δὲν με ἀναγνωρίζετε πλέον; Ἐγὼ δὲν ἔρχομαι παρὰ μόνον μιὰ φορά. Καὶ πάντοτε χωρὶς νὰ με περιμένετε.

ΝΩΕ.—Ναί! ναί! κατάλαβα ποιὸς εἶναι! Ἐκεῖνος εἶναι παλιὸς φίλος, Καὶ ὅπως εἶπε, δὲν ἔρχεται παρὰ μόνον μιὰ φορά, ὅταν εἶναι πλέον κανενὸς ὁ καιρός.

ΝΕΚΡΟΘΑΠΤΗΣ.—Περνοῦσα νὰ σᾶς πῶ νὰ ἀνάψετε τὰ κεριά. Ἦλθε ἡ ὥρα. Δὲν εἶναι μακριά.

ΝΟΡΑ.—Ποιὸς εἶναι; Ὁ νεκροθάπτης ἦλθε; Πέστε του ὅτι μπορεῖ νὰ περιμένει ἀκόμη λίγο. Ὅταν τὸν εἶδα, ἦταν ἀκόμη στὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ.

ΝΕΚΡΟΘΑΠΤΗΣ.—Γιὰ ποιὸν λέγει; Μὴ τυχὸν καὶ ἐννοεῖ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον; Ἐννοία σας καὶ τοῦ διορθῶνω καλὰ τὴ δουλειά του.

ΝΩΕ. Ὅχι. Ἐγινε θαῦμα ἐδῶ. Ἡ Νόρα εἶδε τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν νὰ περνᾷ.

ΝΕΚΡΟΘΑΠΤΗΣ.—Αὐτὰ σέ μένα δὲν περνοῦν.

ΝΩΕ.—Πολλὰ ὑπέφερε, ξέρεis, εἶχε μιὰ κόρη καὶ τὴν ἔχασε.

ΝΕΚΡΟΘΑΠΤΗΣ (γελῶντας).—Καλά! καλά! τότε πηγαίνω καὶ ξαναέρχομαι. Ἄλλ' ἄς μὴ μοῦ κάμῃ σημεῖο πρὶν ἔλθῃ ἡ ὥρα της. Εἶμαι βιαστικός. Εἶμαι πολὺ ἐνασχολημένος. Πάντα βρίσκεται κάποιος ποῦ με περιμένει στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου, ὡς τότε περιποιηθῆτε τὴν. Ποτέ της θαρρῶ δὲν ἦταν καὶ πολὺ καλά... Ἐπειτα αἰσθάνομαι νὰ μυρῖξῃ χωματίλα ἀπὸ τώρα.

ΝΩΕ.—Μιὰ στιγμὴ ἀκόμη. Ἦθελα νὰ σὲ ρωτήσω γιὰ τὸν βοσκό. Θὰ ἔλθῃ κι' ἐκεῖνος, ἔ;

ΝΕΚΡΟΘΑΠΤΗΣ.—Ξεύρετε πολὺ καλά, θαρρῶ

πῶς τὸ καλλίτερο χόρτο φυτρώνει πάντοτε στοὺς τάφους... Τώρα γιὰ σας. Πάγω νὰ κτυπήσω καὶ στὴς ἄλλες πόρτες.

ΝΟΡΑ.—Ἄς πάῃ, ἄς πάῃ. Ὅτι εἶναι γιὰ νὰ γείνη, θὰ γείνη. Ἐγὼ εἶμαι ἔτοιμη, Θεέ μου. Παιδιά μου, πέστε τοῦ πατέρα σας νὰ ἔλθῃ κοντά μου.

ΝΩΕ.—Εἶμαι κοντά σου, Νόρα. Ἀκούω τὴν καρδιά σου νὰ κτυπᾷ. Κρατῶ τὸ χέρι σου μέσα στὰ χέρια μου.

ΝΟΡΑ.—Ποῦ εἶσθε οἱ ἄλλοι ὅλοι; Δὲν βλέπω πλέον τίποτε. Κάμνει πολὺ φῶς. Δὲν ἔμπορῶ πλέον νὰ ἰδῶ τίποτε.

ΒΡΟΥΝΟΣ.—Ὅλοι εἶμαστε κοντά σου, μάνα.

ΝΩΕ. ὦ! μᾶς χωρίζει πιά ἄβυσσος ἐκείνη ἀπὸ μᾶς.

ΝΟΡΑ.—Ἐτσι εἶναι, βλέπετε. Ὑστερα ἀπ' αὐτὸ ποῦ εἶδα, δὲν ἔμπορεῖ πλέον νὰ ἰδῇ κανεὶς τίποτε. Ἐγὼ γιὰ ἀπλὴ γυναῖκα τῶν ἀγρῶν!

ΝΩΕ.—Ἰσα, ἴσα, ἐπειδὴ ἦσουν τέτοια, γι' αὐτὸ εἶδες, Νόρα. Ὁ Χριστὸς βρίσκεται πολὺ πικρὰ κοντὰ στοὺς πτωχοὺς παρὰ στοὺς ἄλλους.

ΒΡΟΥΝΟΣ.—Τὸ ἄστρον τῆς Βηθλεὲμ πρώτα ἀπὸ ὅλους τὸ εἶδαν οἱ ποιμένες.

ΓΑΣΠΑΡ.—Πρέπει νὰ πάμε τὴ μάνα μας στὸ κρεβάτι της.

ΝΟΡΑ.—Ὅχι ἀκόμη... ὄχι ἀκόμη. ὦ εἶναι μεγάλη ἡ εὐτυχία αὐτὴ γιὰ ὅλους, νὰ βρεθῇ ἐπὶ τέλους κάποιος νὰ ἰδῇ... Λένα... Γλυκὲ μου Ἰησοῦ.—Ἐπειτα δὲν λέγουν πῶς ὅλοι θὰ ἀναστηθοῦμε χαρούμενοι στὴν αἰωνιότητα;

ΦΩΝΗ Εἰς τοὺς ἄγρους.—Ὁ Χριστὸς ἀπέθανε! ὁ Χριστὸς ἀπέθανε!

ΝΩΕ.—ὦ, ἦλθε ἡ ὥρα της πλέον, ἦλθεν ἡ ὥρα της. Μοῦ φαίνεται πῶς εἶναι καιρὸς πλέον νὰ ἔλθῃ ὁ παπᾶς.

ΝΟΡΑ.—Ἀνοίξτε τὴν πόρτα! Ἀνάψτε τὰ κεριά. Ἀνάψτε καὶ τὸ κεράκι τῆς Λένας... Ἦλθε τὸ καλοκαίρι, ὁ βοσκὸς ἔρχεται ἀκολουθῶν τὰ ἴχνη τοῦ Κυρίου. (Ἀποθνήσκει. Ὁ Νῶε γονατίζει. Ὁ Γάσπαρ ἔμεινε ὀρθὸς με σταυρωμένα χέρια. Ὁ Βρούνος ἀρχίζει νὰ ἀνάβῃ τὰ κεριά).

[Μετάφρ. Κ. ΜΑΚΡΗ] ΚΑΜΙΛΛΟΣ ΔΕΜΟΝΙΕ

Τ Ο Σ Η Μ Α Ν Τ Ρ Ο

Κι' εἶνε ἡ πανόραμα Ἐκκλησιὰ σιμὰ στὴν κάμαρά μου,
καὶ στὰ παράθυρά μου
τὸ σήμαντρο λαλεῖ,
σὰν με ξυπνᾷ ἡ φωνοῦλα τὸν σιῆς χαραυγῆς τὴν ὥρα
καὶ πάει ἀγγελιαφόρα
στὴ γῆ τὴ σιωπηλῆ.

Πολλὲς φορές, ποῦ τὰ παλῆὰ τοῦ πάππου παραμύθια
μοῦ φέρνοννε στὰ στήθια
τὴν πειὸ τρανὴ χαρά,
νοιῶθω βαθειὰ στὸν ὕπνο μου νὰ φθάνῃ ἡ ἀρμονία,
σὰν κάποια λιτανεία,
μ' ἀγγελικὰ φτερά.

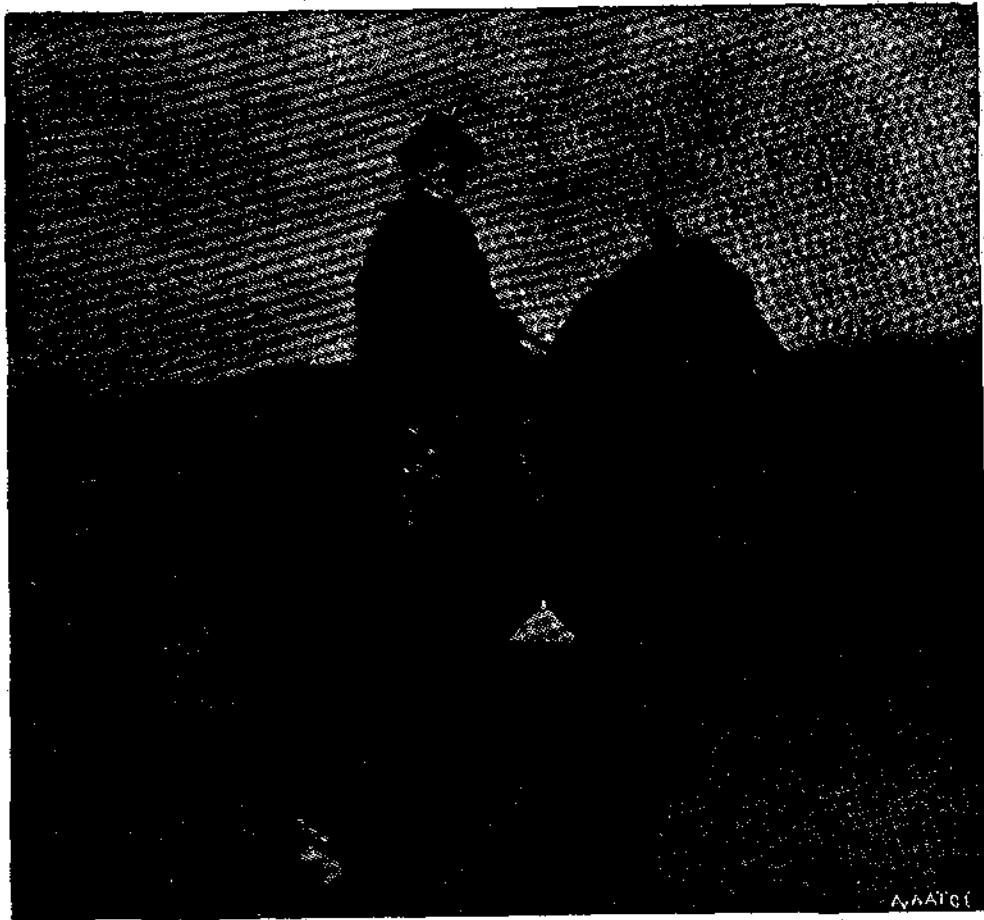
Τῆς πειὸ χαρούμενες γιορτὲς ποῦ ἡ πίστη ἐδωδιάζει
καὶ τὴν ψυχὴ ἀγκαλιάζει
καὶ σμίγουν φωτεινά,
πρῶτα σ' ἐμὲ τῆς διαλαλεῖ τὸ σήμαντρο με χάρι
καὶ ἀγνὸ μαργαριτάρι
στὸ βλέφαρο γεννᾷ.

Μὰ εἶνε τυχιές, ποῦ φέρνει μου καὶ ἰστὴν ψυχὴ ἕνα τρόπο
καὶ σιῆς ζωῆς τὸν δρόμο
μοῦ σιῆνει ἕνα φραγμό,
σὰν παίρνει ἀγέρας καὶ βογγοῦν σύρριζα δένδρα τόσα
καὶ τοῦ σημάντρου ἡ γλῶσσα
σκορπᾷ ἕνα στεναγμό.

Θάρρη μὰ νύχτα, ποῦ τὸ φῶς θὰ σβύσῃ ἀπὸ τὸ φῶς μου,
κάποιου καινούργιου κόσμου
ν' ἀνέβω τὰ σκαλιά,
καὶ τότε ἀργὰ θὲ ν' ἀκουσθῇ ποῦ θὰ μετρᾷ ἡ καμπάνα
σὰν πικραμένη μάνα
χίλια στεγνὰ φιλιὰ.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΙΣΠΑΝΙΑΣ ΥΠΟ Ρ. ΚΑΖΑ

ΤΟ ΤΥΠΙΚΟΝ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΠΕΤΡΙΤΖΟΥ — ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΙΒΗΡΕΣ*

Περὶ τῶν ἐν Ἀσία (πάντως πρὸ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξίου Α΄) ἔργων τοῦ Πακουριανοῦ μανθάνομεν ἐκ τοῦ Τυπικοῦ ἁπλῶς ὅτι ὑπῆρξε δούξ ἤτοι διοικητῆς ἐν Ἀρμενίᾳ Θεοδοσιούπολεως (σ. 13). Γνωστὸν δὲ εἶναι ὅτι μέχρι τοῦ τραγικοῦ τέλους τοῦ Διογένης τοῦ Ρωμανοῦ Δ΄ (1071) ἡ Θεοδοσιούπολις ἀνήκει εἰς τὸ κράτος, τότε δὲ καὶ αὐτὴ καὶ πᾶσα ἡ Ἀρμενία καὶ μέγα μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Σελσούκων Τούρκων, ὥστε ἡ ἐν Ἀρμενίᾳ ἀρχὴ τοῦ Πακουριανοῦ ἀνήκει εἰς τοὺς πρὸ τοῦ 1071 χρόνους. Ὁ Γ. Πακουριανὸς ποιεῖται λόγον ἐν τῷ Τυπικῷ αὐτοῦ (σ. 14) καὶ περὶ τῆς ἐν τῷ Κάρσε

τῆς Ἀρμενίας «πράξεως αὐτοῦ». Προόηλον ὅτι τὸ Κάρσε τοῦτο εἶναι τὸ νῦν περίφημον φρούριον Κάρς, οὗτινος ἴσως ἢ ἐν τῷ Τ. μνεῖα εἶναι πρώτη καὶ ἀρχαιοτάτη ἱστορικὴ μνεῖα αὐτοῦ. Ἐκ τῶν ἀμοιβῶν δὲ καὶ τῶν τιμῶν τῶν ἀληθῶς βασιλικῶν τῶν δωδεκῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου Α΄ καὶ ὑπὸ τῶν προκατόχων τούτου αυτοκράτορων ἰδίᾳ ὑπὸ τοῦ Μιχαῆλ Η΄ (ὡς ἠητῶς ἀναφέρεται ἐν σελ. 54) εἰς τὸν Γ. Πακουριανὸν καὶ εἰς τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ Ἀπάσιον Πακουριανὸν καταφαίνεται πόσον γενναῖοι ἦσαν οἱ αυτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου καὶ ἰδίᾳ ὁ Ἀλέξιος ἐν ταῖς πρὸς τοὺς νικηφόρους στρατηλάτας τοῦ κράτους παρεχομέναις ὑπ' αὐτῶν ἀμοιβαῖς. Εἰς τὸν Γ. Πακουριανὸν ἐδωρήθησαν καὶ ἐπεκρῶθησαν διὰ χρυσοβούλλων αὐ-

τοκρατορικῶν κτήματα ἐν τρισὶ χώραις τῆς Ἀρμενίας, δύο κτήματα ἐν Καππαδοκίᾳ, τέσσαρα ἐν Φιλιππουπόλει, τρία ἐν Μοσχοπόλει, ἔτι δὲ τὰ χωρία Ξανθείας, Εὐδοκίμων, Κοτρέσι. Διὰ χρυσοβούλλων δὲ αυτοκρατορικῶν ἐπετρέπετο αὐτῷ νὰ οἰκοδομῇ ἐν τοῖς κτήμασιν αὐτοῦ κάστρα, χωρία καὶ μοναστήρια· καὶ ἄλλων δὲ πολλῶν χωρίων γίνεται μνεῖα ἐν Τ. διὰ χρυσοβούλλων δωρηθέντων τῷ Π. καὶ διαφόρων μοναστηρίων ὡς κτημάτων αὐτοῦ καὶ ξενοδοχείων (φιλανθρωπικῶν δηλονότι καταστημάτων) ἰδρυθέντων ὑπ' αὐτοῦ ἐν διαφόροις τόποις. Διὰ χρυσοβούλλου δὲ ἰδιαίτερον ἐπετρέπετο ἵνα «καὶ εἴγε πανυπέρπλεως γένηται ἡ τῶν κτημάτων αὐτοῦ πρόσοδος, ἔχει καὶ αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν τὸ ἀφρόντιστον». Δι' ἄλλου χρυσοβούλλου (ἢ χρυσοβουλλίου ὡς λέγεται ἐν τῷ Τ.) ἐπικυροῦτο αὐτῷ ἡ κυριότης καὶ ἡ αὐτεξουσιότης τῆς μονῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ προσεπικυρωθέντων κτημάτων τοῦ Π. Καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ δὲ Ἀχρεῖδοῦ ἐδίδοντο αὐτῷ ὡς κτήματα ὀλόκληρα χωρία. Καὶ πάλιν δι' ἄλλου χρυσοβούλλου ἐπετρέπετο ἵνα μεταβιβάσῃ τὰ κτήματα αὐτοῦ εἰς τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ ἂν τε Ἰβήρες ἢσαν οὔτοι καὶ ἂν ἦσαν Ἀρμένιοι ἑτερόδοξοι. Πρὸς τούτοις καὶ ἀντι τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ κτημάτων τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀπασίου, τῶν ἀπολωμένων πιθανῶς ἕνεκα τῆς μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Διογένης ἀπωλείας τῆς Ἀντιοχείας διὰ τοὺς Ἕλληνας, ἀπεξημῶθη ὁ Γ. Πακουριανὸς διὰ χωρίων δωρηθέντων αὐτῷ ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ¹. Τέλος ὑπὲρ τὰ τέσσαράκοντα ἀριθμοῦνται ἐν τῷ Τ. τὰ χάριν τοῦ τοῦ Γ. Πακουριανοῦ περὶ τῶν κτημάτων ἢ καὶ περὶ ἄλλων συμπερόντων αὐτοῦ ἐκδοθέντα χρυσοβούλλα, δύο λιβελλοὶ, τρεῖς «σημειώσεις βασιλέων», ἑξήκοντα ἐπιτάπιτάκια βασιλικά, δύο ἰσοκάδικα, ἀναφέρονται δὲ καὶ ἀγοραστήρια χαρτῖα καὶ ἀποδείξεις. Τῶν χρυσοβούλλων δὲ τούτων ἄλλα μὲν ἐφυλάττοντο ἐν τῷ ναφ τῆς Ἀγ. Σοφίας (μεγάλῃ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ) ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἄλλα ἐν αὐτῇ τῇ Μονῇ τῇ ἰδρυθείᾳ ὑπὸ τοῦ Πακουριανοῦ.

Ἐν τῷ Τυπικῷ τοῦ Γ. Πακουριανοῦ γενομένου λόγον περὶ τῶν πολλῶν κτισμάτων καὶ χωρίων τῶν δωρηθέντων αὐτῷ γίνεται μνεῖα καὶ τῶν θεμάτων, εἰς ἃ ἀνήκον αὐτά. Ἐντεῦθεν δὲ μανθάνομεν νέα τέως ἀγνωστα ὀνό-

¹ Ἀπορον ὁμως πῶς ὁ Π. συντάσσων τῷ 1083 τὸ Τυπικὸν αὐτοῦ ποιεῖται λόγον περὶ τῶν ἐν Ἀρμενίᾳ καὶ Καππαδοκίᾳ κτημάτων αὐτῶν, ἐνφ' αἱ χώραι αὐταὶ κατεῖχοντο τότε ὑπὸ τῶν Τούρκων.

ματα θεμάτων, διότι ἦτο μὲν γνωστὸν ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἤδη Κωνσταντινίου Πορφυρογεννήτου ἐν τῷ «πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ρωμανόν» πολλοῦ ἀναφερομένων ὀνομάτων μικρῶν θεμάτων, καὶ περὶ προαγωγῆς μικρῶν διοικητικῶν περιφερειῶν εἰς νέα θέματα, ὅτι πλὴν τῶν εὐρείας περιφερείας θεμάτων, τῶν μνημονομένων ἐν τῷ περὶ θεμάτων, ὑπῆρχον καὶ ἄλλα μικροτέρας περιφερείας, ἀλλ' ἐκ τοῦ Τυπικοῦ τοῦ Πακουριανοῦ μανθάνομεν ὀνόματα θεμάτων μὴ γνωστῶν ἄλλοθεν. Τοιαῦτα θέματα μνημονοῦνται ἐν τῷ Τυπικῷ Θ. Φιλιππουπόλεως, Θ. Βολεροῦ, Θ. Σερρών¹. Οὐ μόνον δὲ θεμάτων νέων, ἀλλὰ καὶ νέων βάνδων ἦτοι σημαῖων (διαίρεσεων διοικητικῆς περιφερείας μικρᾶς κατὰ τοὺς ἐν αὐταῖς σταθμεύοντας λόχους, καλουμένους καὶ τούτους μετωνυμικῶς βάνδα· ὁ Κ. Πορφυρογ. μεταφράζει τὸ ὄνομα ὑπὸ τοιαύτην ἔννοιαν τοποτηρησία· ἐκ τοῦ Βυζαντινοῦ τούτου βάνδου (= σημαίας καὶ διοικητικῆς περιφερείας) προέρχεται πιθανώτατα τὸ ὀθωμανικὸν ὄνομα διοικητικῆς περιφερείας σανδζᾶν (= σημαία καὶ διοικητικὴ περιφέρεια). Τοιαῦτα βάνδα ἀναφέρονται ἐν τῷ Τυπικῷ «βάνδον Μοσνονούπολεως (σ. 10) βάνδον Περιθεώριον (σ. 11) καὶ τὸ βάνδον Ζαβάλτης (σ. 12).

Ἀλλὰ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα κτήματα, τὰ ἀποτελοῦντα καθ' ἑαυτὰ ὀλόκληρα τιμάρια, δὲν ἦσαν αἱ μόναι δωρεαὶ αἱ ἐπιδαψιλευθεῖσαι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων αυτοκράτορων καὶ ἰδίως ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου Α΄ εἰς τὸν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ κράτους διατελοῦντα καὶ εἰς τοῦ μεγάλου δομῆστικου ἀξίωμα ἐξικόμνον Ἰβήρα εὐπατρίδην. Ἀλλὰ καὶ ἱμάτια βασιλικά ἐδωρήσατο αὐτῷ ὁ Ἀλέξιος Α΄, ἔξ ὧν «ἐνεδιδύσκετο τὸ πανευγενὲς καὶ τιμώτατον σῶμα αὐτοῦ».

Τὰ ἱμάτια ταῦτα τὰ βασιλικά ὡς καὶ μέγα πλῆθος ἀναθημάτων ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ περιουσίας ἐδωρήσατο ὁ Γρ. τῇ ὑπ' αὐτοῦ κτισθείσῃ μονῇ. Ἐκ τῆς ἀπαριθμήσεως δὲ ἀκριβῶς τῶν ἀναθημάτων τούτων σχηματίζεται μικρὸν τι λεξιλόγιον γνωστῶν τε καὶ ἀγνωστων τοῖς πολλοῖς, τινῶν δὲ καὶ ὄλων μέχρι νῦν ἀγνωστων Βυζαντινῶν λέξεων. Ἐκτὸς δὲ

¹ Περὶ τοιούτων θεμάτων ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἄλλαχού ἐπραγματεύθη ὁ περὶ τὰς Βυζαντινολογίας ἐρεῖνας ὀσηρότατος κ. Νίκος Α. Βέης ἐν τῇ ἀξιολογητῇ αὐτοῦ πραγμασίᾳ «Περὶ τῶν Βυζαντινῶν ἐπιγραφῶν τῆς Γορτυνίας» τῇ ἐκδοθείσῃ ἐν τῷ ΙΑ' τόμῳ τῶν Βυζαντινῶν Χρονικῶν Πετρούπολεως καὶ περιεχοσῆσθαι ὀλίγας πολυτίμους εἰδήσεις καὶ γνώμας ἀναφερομένας εἰς τὴν κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἱστορίαν τῆς Πελοποννήσου.

* Τέλος. — «Παναθήναια» σελίς 292.

τῶν ὀνομάτων τῶν τοιούτων ἀναθημάτων γίνεται ἐν τῷ Τυπικῷ λόγος καὶ περὶ νομισμάτων Βυζαντινῶν, ἐν τούτοις δὲ πλὴν τοῦ γνωστοῦ ῥωμανάτου τραχέως¹ (νομισμ. τοῦ Ρωμανοῦ Δ'), Μονιμαχάτου (τοῦ Κωνσταντίνου Θ' τοῦ Μονομάχου), δουκάτου (τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Γ' τοῦ Δούκα)², ἀπαντᾷ καὶ σκηπτράτον, ὅπερ, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἡμετέρου νομισματολόγου Ι. Σβορώνου, ἂν μὴ πλημμελῶς κῆται ἀντὶ σκυφάτον³, εἶναι ὄνομα νομισματικῶν ὄλων νέον, δηλοῦν νόμισμα φέρον τὴν εἰκόνα σκηπτρου, συμβόλου τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς.

Ἐκ τῶν ἀφορώντων ἐν τῷ Τυπικῷ τὰ περὶ ὀργανισμοῦ τῆς Μονῆς καὶ κανονισμοῦ τοῦ βίου τῶν μοναχῶν (λαμβάνομένου ὡς κανόνος καὶ ὑπογραμμιστοῦ τοῦ ὑπὸ τοῦ Βασιλείου τοῦ Μεγάλου κεκαانونισμένου μοναστικοῦ βίου) καὶ τῶν διαφορῶν διατάξεων, διαλαμβανόμενων πάντων ἐν κεφαλαίῳ ΔΓ', ὧν προηγείται Βρέβιον ἦτοι Εὐρετήριον ἀναλυτικῶν, ἄξια σημειώσεως ὑπὸ γενικωτέραν Ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἱστορικὴν ἔποψιν εἶναι δύο τινά:

α'. Ὅτι Μεγάλη Ἐκκλησία (ἢ Μεγάλη τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία) ἐν τῷ Τ. σημαίνει οὐ μόνον αὐτὸν τὸν μέγαν ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν καθόλου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Τὸ τοιοῦτον εἶναι ἄξιον σημειώσεως, διότι συνήθως ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Φραγκοκρατίας (ἀπὸ τοῦ 13 αἰῶνος) γίνεται χρῆσις τοῦ ὀνόματος Μεγάλη Ἐκκλησία ὑπὸ τοιαύτην ἔννοιαν, ἐν δὲ τοῖς κυρίοις Βυζαντινοῖς χρόνοις καλεῖται οὕτω ἀπλῶς ὁ μέγας ναός, (ὅστις ἦν καὶ πατριαρχικός). β'. Ἐν τῷ Τυπικῷ ὑπάρχει διάταξις (ἐν Κεφαλ. Γ') καθ' ἣν ἐν ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς δὲν πρέπει νὰ μνημονεύεται τὸ ὄνομα τοῦ μητροπολίτου Φιλίππουπόλεως, ἀλλὰ «πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξου τῶν ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας». Ὅπως νοήσωμεν τὴν σημασίαν τῆς διατάξεως ταύτης, πρέπει νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι νῦν ἐν μὲν ταῖς μοναῖς ταῖς ἐνοριακαῖς, ἦτοι ταῖς ὑπαγομέναις εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ τῆς ἐνορίας μητροπολίτου, μνημονεύεται τὸ ὄνομα τοῦ μητροπολίτου, ἐν δὲ ταῖς μοναῖς

¹ Τὴν ἐρμηνείαν τοῦ τραχῶ ἴδου παρὰ Σβορώνου (Διεθνής Ἐφημ. Νομισματ. Ἀρχαιολ. Τόμ. Β'. 1899 σελ. 352—53).

² Τὸ δουκάτον, ὡς γνωστόν, κατέστη νόμισμα κοινώτατον καθ' ὅσας τὴν δυτ. Εὐρώπην.

³ Ἰδ. τὴν ἐρμ. τοῦ ὀνομ. παρὰ τῷ Ι. Σβορ. ἐνθ' ἀνωτέρω, σ. 351.

ταῖς κυριαρχικαῖς, ταῖς ἀνεξαρτήτοις ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου τῆς ἐνορίας, ταῖς μοναῖς ταῖς καλουμένας Σταυροπηγαιαῖς ἢ Σταυροπηγίαις, μνημονεύεται, τὸ ὄνομα τοῦ Οἴκουμ. Πατριάρχου (ὁ λόγος περὶ τῶν μονῶν τῶν ἐν τῷ κλίματι τοῦ Οἴκουμ. θρόνου), εἰς οὗ τὴν ὑπερτάτην κυριαρχίαν ὑπάγονται αἱ καθ' ἑαυτὰς αὐτόνομοι αὐταὶ μοναῖ. Τὸ δὲ «πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξου» μνημονεύειν εἶναι δικαίωμα μόνον τῶν ἀρχηγῶν τῶν ὄλων ἀνεξαρτήτων Ἐκκλησιῶν (ἰδίως τῶν Πατριαρχῶν). Φαίνεται λοιπὸν ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἰδρῦθη ἡ μονὴ τοῦ Γ. Πακουριανοῦ, αἱ σταυροπηγαιαὶ νῦν λεγόμεναι μοναῖ (τοῦ ὀνόματος τούτου οὐδεμία γίνεται μνεία ἐν τῷ Τ.) αἱ ἰδρυμέναι διὰ βασιλικῶν χρυσοβούλλου, ἦσαν ἀνεξάρτητοι καὶ ἀπὸ τῶν πατριαρχῶν¹.

Ἐπὶ καθόλου ἱστορικὴν ἔποψιν τὸ Τυπικὸν τοῦ Γρ. Πακουριανοῦ εἶναι ἄξιον λόγου ὡς εἰκονίζον ἐν πολλοῖς τὸν χαρακτήρα οὐ μόνον τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, ἀλλ' ἐν μέρει καὶ τῶν πολιτικῶν, ἰδίᾳ δὲ τὰς σχέσεις τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ τῶν Ἰβήρων πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Σημειώσεως ἄξιον εἶναι ὅτι κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἢ ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ στρατῷ ὑπηρεσία περιφανῶν Ἰβήρων στρατηγῶν κατέστησε τὴν τούτων ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ τῇ αὐτοκρατορικῇ αὐτῇ ἔσοπῃ λίαν ἰσχυράν. Καὶ τῆς τοιαύτης ἔσοπῆς ἀποτέλεσμα εἶναι πάντως ἡ ἴδρυσις Μονῶν Ἰβηρικῶν ἐν τῷ κράτει πιθανώτατα δὲ κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἰδρῦθη καὶ ἡ ἐν Ἀθῶν περιώνυμος μονὴ τῶν Ἰβηρίδων, ἂν καὶ ἡ παράδοσις τῆς μονῆς ἀναφέρει τὴν ἴδρυσιν ταύτην εἰς τὸν Ι' αἰῶνα, εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Νικηφόρου Φωκά. Ἐπὶ τοῦ Ἀλεξίου δὲ Κομνηνοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τούτου ἰδρῦθη, ὡς ἀναφέρει ἡ Ἄννα Κομνηνή, καὶ τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει «Φροντιστήριον τῶν Ἰβήρων» μοναχῶν περὶ οὗ λέγει αὐτὴ: «Πολλὴν δὲ φροντίδα καὶ τῶν ἐπιξενουμένων Ἰβηρίδων μοναχῶν ἐπεποιήτο, θύραν ἐκ θύρας ἀμοιβουσῶν τὸ πρότερον, ἐπειδὴν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπιδημήσειεν· ἀλλὰ καὶ ταύταις ἡ κηδεμονία τοῦ πατρὸς ἀνεδείματο φροντιστήριον μέγιστον».

Ὁ Γρ. Πακουριανὸς συνέταξεν ἢ διέταξε νὰ

¹ Ἐντεῦθεν δὲ ἐξηγείται καὶ τὸ γεγονός ὅτι τὸ τυπικὸν τοῦ Π. συνυπέγραψε μετὰ τοῦ κατωτέρω «πρὸς βεβαίωσιν καὶ πίστωσιν πάντων τῶν ἐν αὐτῷ ἀναγεγραμμένων» οὐχὶ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ἀλλ' ὁ παραγινῶν τότε ἐν Φιλίππουπόλει Ἱεροσολύμων.

συνταχθῆ τὸ Τυπικὸν αὐτοῦ οὐ μόνον Ἕλληνιστί, ἀλλὰ καὶ Ἀρμενιστί καὶ Ἰβηριστί. Τοῦτο δὲ ἐγένετο διότι εἶχεν οὐ μόνον Ἰβήρας, ἀλλὰ καὶ Ἀρμενίους συγγενεῖς, οὔτινες ἔδει νὰ νοήσωσι καλῶς τὸ περιεχόμενον καὶ νὰ σέβωνται τὰς διατάξεις αὐτοῦ.

Τοιοῦτον εἶναι τὸ κυριώτατον τοῦ Τυπικοῦ ὑπὸ ἔποψιν ἱστορικῆν. Ἄλλ' εὐρίσκει τις ἐν αὐτῷ καὶ ἄλλας πολλὰς ὑπὸ ἔποψιν μοναστικῆς τάξεως λίαν σπουδαίας εἰδήσεις, μὴ ἐχού-

σας διαφέρειν τοῖς πολλοῖς τῶν ἀναγνωστῶν τῶν «Παναθηναίων». Εἶναι δὲ καὶ ὑπὸ γλωσσικὴν ἔποψιν λίαν σπουδαῖον ὡς μνημεῖον γνωστικῶν τοῦ ΙΑ' αἰῶνος πρὸ πάντων, ὡς εἴρηται, διὰ τὰς πολλὰς τὰς γνωστάς τε καὶ ἀγνώστους ἐν αὐτῷ Βυζαντινὰς Ἑλληνολατινικὰς λέξεις. Ἰβηρικὴ λέξις ὑπάρχει μία μόνη· τὸ Τανουτόρης (Τανουτέρ) ἐρμηνευομένη κελάρχη. (Ἐκ τῆς Ἀρμενικῆς ἡ λέξις ἐρμηνεύεται οἰκοδεσπότης).

Π. ΚΑΡΟΛΙΔΗΣ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Τὰ τραγούδια τοῦ δημοσιεύω κατωτέρω, τὰ ὠραία αὐτὰ προϊόντα τῆς Δημοτικῆς μας Μουσῆς, περιουλέεσα καθὼς καὶ ἄλλα πολλὰ εἰς τὸν Μυστράν κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1903. Καὶ ἄλλοτε ἔγραψα εἰς τὰ «Παναθηναῖα», προκειμένου περὶ τοῦ Μυστρά, πόσον ἄφθονα εἶναι τὰ λαογραφικὰ καὶ γλωσσικὰ μνημεῖα, καὶ ἰδίως τὰ τραγούδια, τὰ ζῶντα εἰς τὸ στόμα τῶν κατοίκων τῆς ἄλλοτε, κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Παλαιολόγων, πρωτεύουσης τοῦ δεσποτάτου τῆς Πελοποννήσου καὶ τώρα σχεδὸν ἐρήμου καὶ εγκαταλειμμένης πόλεως ταύτης· καὶ οὐ μόνον ἄφθονα, ἀλλὰ καὶ κατ' ἐξοχὴν ὑπέρκαλα διὰ τὰς ποιητικὰς αὐτῶν καλλονάς, διὰ τὸ πλαστικὸν τῶν εἰκόνων, τὰς ἐπιτυχεῖς μεταφορὰς καὶ παρομοιώσεις, τὴν γοργότητα τοῦ διαλόγου, τὴν ἀπέριπτον διήγησιν καὶ τὴν μουσικότητα τοῦ στίχου. Ὁ ἀναγνώστης θὰ κρίνῃ ἄλλως τε καὶ ἀπὸ τὰ κατωτέρω τραγούδια, τὰ ὅποια ἤκουσα ἀπὸ τὸ στόμα μιᾶς αἰωνοβίου γραίας τοῦ ἐλησιμονοῦσε τοὺς πόνους τῆς καὶ τὰ πολλὰ βράσανά τῆς ἄλλοτε μετὰ τὰ τραγούδια καὶ ἄλλοτε μετὰ τὰ μοιρολόγια τοῦ σχεδὸν ἀδιακόπως ἀλεπαλλάγη ἔλεγε μετὰ φωνὴν μονότονον καὶ στρουχνήν. Δὲν θὰ εἶναι ὅμως περιττὸν νὰ σημειώσω ἐδῶ ὅτι δύο ἡμέρας μετὰ τὴν ἐπίσκεψίν μου ἡ αἰωνόβιος αὐτῆ γραία ἀπέθανεν αἰφνιδίως καὶ μάλιστα ὁ Χάρος τὴν κατέλαβεν ἐν ᾧ ἀκριβῶς γελαστή καὶ ἀμέριμος ἐτραγουδοῦσε. Εὐτυχῶς εἶχα συλλέξει ἱκανὰ τραγούδια ἐξ ὧν αὐτὴ ἐνεθυμείτο. Ἀλλὰ πόσοι ἔως τώρα λαογραφικοὶ θησαυροὶ δὲν ἐχάθησαν καὶ πόσοι ἀκόμη δὲν χάνονται ἀκολουθοῦντες εἰς τὸ μνημα τοὺς θεματοφύλακας αὐτῶν, τὰς γραίας καὶ τοὺς γέροντας! Ἴδου ὁ λόγος διὰ τὸν ὅποιον ἐπιβάλλεται εἰς ἡμᾶς σύντονος ἐργασία καθ' ὅσας τὰς Ἑλληνικὰς χώρας πρὸς περισυναγωγὴν τῶν λαογραφικῶν μνημείων, ὅσα δὲν ἐξηφάνισεν ἀκόμη ὁ φειδοπολιτισμὸς, τοῦ δάσκαλου ἢ μανίας καὶ ὁ χρόνος.

1

«Νάχα νεράτζι νᾶρριχνα στὸ πέρα παρεθύρι
νὰ τσάκιζα τὸ μαστρατιά ποῦχει τὸ μῦρο μέσα.
Γιὰ σὲ τὰ λέω ἀγάπη μου, γιὰ σὲ τὰ τραγουδάω,
τὸ μαντιλάκι ποῦ κεντᾶς ἐμένα νὰν τὸ στείλῃς,
νὰ μὴν τὸ στείλῃς τὸ προῦτὶ παρὰ τὸ βράδν-βράδν,
νὰ μὴν τὸ στείλῃς μοναχὸ παρὰ μετὰ τὴν ἀγάπη.»
Κι ἡ κόρη τὸ παράκουσε τὸ παραπῆρε ὁ νοῦς τῆς
καὶ τῶστελε μονάχο του δυὸ τρεῖς ὥρες ἡμέρα.
Στὰ γόνατά μου τῶβαλα καὶ τὸ πολυζετᾶζω:

— «Μαντίλι μ', μαντιλάκι μου, γιὰ πές μου, γιὰ μολόγα,
πῶς μ' ἀγαπᾶει ἢ κωράτσα μου καὶ πῶς με συμπονᾶει;»

5

10

— «*Σύντας σὲ σὺλλο(γ)ίζεται, σὺντας σὲ βάνει ὁ νοῦς της,
σά(ν) θάλασσα βουρλίζεται, σὰν κῆμα δέρονει ὁ νοῦς της,
καὶ σὰν ψαράκι τοῦ γυαλοῦ βροντοχτυπάει ἡ καρδιά της.*»

Τοῦ τραγουδιοῦ αὐτοῦ ἔχουν δημοσιευθῆ τρεῖς παραλλαγαὶ μία ἐκ Πύργου τῆς Ἡλείας ὑπ' Ἀνωνύμου, ἄλλη μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως ὑπὸ Emile Legrand καὶ τρίτη ἐκ Γορτυνίας ὑπὸ Π. Παπαζαφειροπούλου. Κατέχω δὲ καὶ ἐγὼ δύο ἄλλας παραλλαγὰς ἐκ τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας, ὅπου τὸ τραγουδί ψάλλεται μὲ ἰδιαίτεραν μελωδίαν καὶ χορεύεται κατὰ τρόπον ξεχωριστὸν τὸν λεγόμενον *Θανιώτικον*.

2

— «*Κόρη νερατζομάγουλη καὶ γαϊτανοφρουδοῦσα,
ποῦχεις καὶ χεῖλια κόκκινα, ποῦχεις καὶ μαῦρα μάτια,
ἀπὸ τί δρόμο θὰ διαβῆς, τί στράτα θὲ νὰ σύρῃς;
νὰ στρώσω ἄ(ν)θοῦς στὴ διάβα σου, ἄ(ν)θοῦς καὶ μοσχοκλάδια,
νὰ γένω γῆς νὰ μὲ πατῆς, διοφύρι νὰ περάσῃς.*» 5

— «*Δὲν τῶξερα, λεβέντη μου, πῶς τᾶπες γιὰ τὰ μένα,
νὰ γένω κορφομάντιλο στὸν κόρφο σου νὰ μ' ἔχῃς,
νὰ γένω χρυσοδόξαρο νὰ παίζῃς τὸ βιολί σου,
νὰ γένω κι ἀσημόκουπα νὰ πίνῃς τὸ κρασί σου.*»

Ὁ τύπος διοφύρι (στιχ. 5) εἶναι εὐχρηστος καὶ ἐν Μάνη. Παράβαλε π.χ. τὸ δημοτικὸν τραγουδί :

*Ξανθὴ κόρη τραγοῦδαγε στὸ μάρμαρο διοφύρι.
Ἄπο τὰ μοιρογιολόγια τὰ πολλὰ καὶ ἀπὸ τὸ χαβὰ τους
τὸ διοφύρι ῥάγισε κι ὁ ποταμὸς ἐστάθη
καὶ τὸ θιριὸ τοῦ ποταμοῦ ἐστάθη κι ἀφικριάσθη*

Ἐπίσης ἀπαντᾷ ὁ τύπος διοφύρι καὶ εἰς τὴν ἐπιγραφήν τῆς ἐν Μεσσηνίᾳ γεφύρας τῆς Μαυροζούμαινας, χαραχθεῖσαν κατὰ τὸν 13^{ον} πιθανῶς αἰῶνα: *Ἐκανεώθη τὸ διοφύρι τῆς Μαυροζούμαινας δι' ἐξόδων ἐμοῦ Σωτᾶν Σουμπασιού(ς) Καρτιενοῦ.*

3

— «*Κόρη μὲ τὰ ξα(ν)θὰ μαλλιά καὶ μὲ τὰ μαῦρα μάτια
σ' ἀφτὴ τῆ ζοῦγα μὴν περνᾷς, στὰ δῶθε μὴ διαβαίνῃς,
τ' εἶναι ὁ γνιὸς μου σεβνταλῆς, τ' εἶναι καὶ χαροκόπος,
σοῦ κόβει τὰ δασιὰ κουμπιά, φιλεῖ τὰ μαῦρα μάτια.*»

— «*Κι ἐγὼ γιάφτόνε θὰ διαβῶ ἀπὸ τῆ γειτονιά του,
κι ἄ(ν) θὲ φιλι κι ἄ(ν) θὲ τομπι ὡς ἔρθῃ νὰ τὸ πάρῃ.*» 5

Ξανθὴ καὶ μαυρομάτια εἶναι τι παρ' ἡμῖν ὄχι σὺνηθες ὄθεν καὶ ἡ παροιμία:

*Ἄριά καὶ ποῦ κόρη ξανθὴ νᾶχη καὶ μαῦρα μάτια
ἄριά καὶ ποῦ νὰ εὐρεθῇ, ἄριά καὶ ποῦ νὰ λάχη
κόρη μὲ τὰ ξα(ν)θὰ μαλλιά καὶ μαῦρα μάτια νᾶχη.*

Χαροκόπος, καθὼς ἐξηγεῖ ὁ Κοραῆς τὴν λέξιν, «λέγεται ὅστις ἀγαπᾷ τὰς ἡδονὰς τῆς ζωῆς καὶ ἐξαιρέτως τὰς συμποσιακάς». Ἡ λέξις εἶναι ἀρκετὰ παλαιὰ διότι ἀπαντᾷ εἰς τοὺς στίχους κατὰ ἡγουμένων τοὺς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Πτοχοπροδρόμου:

*Γέιτοναν ἔχω πετρωτῆν, τάχα ψευδοτσαγγάρον
πλὴν εἶναι καλοφουμιστῆς, εἶναι καὶ χαροκόπος.*

καὶ ἀκολουθεῖ ζωηρὰ καὶ διεξοδικῆ εἰκὼν βυζαντινοῦ χαροκόπου.

Τὸ Χαροκόπος ἀπαντᾷ καὶ ὡς ἐπώνυμον ἐν Καρτυαίνῃ τῆς Γορτυνίας, ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ ἄλλαχοῦ.

4

*Πουλάκι βγήκε κι ἔκατσε κάτου στὴν καλαμιῶνα,
δὲν κελαῖδοῦσε σὰν πουλί, δὲν κελαῖδοῦσ' σ' ἀηδόνι,
μόν κελαῖδοῦσε κι ἔλεγε πῶς πιάνεται ἡ ἀγάπη.
« Ἀπὸ τὰ μάτια κάνει ἀρχή, στὰ χεῖλια κατεβαίνει
κι ἀπὸ τὰ χεῖλια στὴν καρδιά ῥιζώνει καὶ δὲ βγαίνει.»* 5

Τῶν στίχων 4-5 ἤκουσα ἐν Μονεμβασίᾳ τὴν ἑξῆς παραλλαγὴν:

*Ἄπο τὰ μάτια πιάνεται, στὸ στόμα κατεβαίνει,
κι ἀπὸ τὸ στόμα στὴν καρδιά ἀνάβει καὶ δὲ σβένει.*

5

*Ὅταν σ' ἀκούω λαχταρῶ, διαν σὲ βλέπω τρέμω,
κι διαν σὲ ἰδῶ κατάμματα, βουβαίνουμαι, δὲν κρένω.
Σὰν τρώ' μὲ τρώει ἡ (γ)ἔννοια σου, μασσῶ, δὲν καταπίνω,
κι ἂν πῶ νερὸ νὰ δροσιστῶ, φαρμάκι εἶναι κι ἐκεῖνο.
Φεύγεις καὶ κλαῖν' τὰ μάτια μου καὶ χλίβεται ἡ καρδιά μου,
λαμπρὸ μ' ἀστέρι τῆς ἀγῆς καὶ γλυκοσυννοδιά μου.* 5

6

*Τώρα ποῦ μπῆκα στὸ χορὸ θὰ εἰπῶ 'να τραγουδάκι,
θὰ εἰπῶ τραγοῦδι τοῦ σεβντᾶ, καὶ τῶν παλληκαράδω(ν)
θα εἰπῶ καὶ τῆς ἀγάπης μου τί φορεσιά τῆς πάει:
Τῆς ἄσπρης ἄσπρα πρέποντε, τῆς γαλανῆς γαλάζια
καὶ τῆς μελαχροινούτικης χρυσὰ καὶ καμουχένια.*

Καμουχένια εἶναι τὰ ἀπὸ καμουχᾶ κατασκευασμένα. Εἶναι δὲ ὁ καμουχᾶς ἢ χαμουχᾶς ἢ καμπουχᾶς, πολυτελὲς ὕφασμα, ὀλομέταξον μὲ χρυσᾶς παρυφᾶς καὶ διηνητισμένον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας κατασκευάζοντο αἰ ποδώσεις τῶν ἁγίων εἰκόνων, τὰ ἱερὰ ἄμφια καὶ τὰ καλύμματα τῆς ἁγίας τραπεζῆς, πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ τὰ ἐνδύματα τῶν αυτοκρατόρων καὶ τῶν λοιπῶν εὐγενῶν. Ὁ καμουχᾶς ὑφαίνετο κατ' ἀρχὰς ἐν Σινικῇ, ἔπειτα ἐν Βαγδάτῃ, Ταυρίδι, Δαμασκῷ, Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τέλος εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας καὶ ἰδίως εἰς τὰς Θήβας καὶ τὴν Κύπρον. Ἐθεωρεῖτο δὲ κάτι σπουδαῖον ἢ γνῶσις τῆς ὑφαντικῆς τοῦ καμουχᾶ, ὅθεν καὶ τὸ τραγοῦδι:

Ξέρει καὶ ὑφαίνει καμπουχᾶ, ξυφαίνει τὸ βελούδο.

Εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν διενεργεῖτο σπουδαῖον ἐμπόριον τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος πολυτίμου ὕφασματος, τὸ ὁποῖον, σημειωτέον, ἦτο περιζήτητον εἰς τὴν αὐτὴν τῶν Βυζαντινῶν αυτοκρατόρων καὶ τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας, καθὼς καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ποτιφύκων τῆς Ῥώμης.

Ἐκ τίνος εἰκότος τῆς Θεοτόκου, ποῦ εἶχε πόδωσιν ἀπὸ καμουχᾶν ὀνομάθη *Καμουχαρέα* καὶ ἡ γνωστὴ βυζαντινὴ ἐκκλησία τῶν Ἀθηνῶν, ἢ ὑπὸ τῶν λογίων *Καμπουχαρέα* συνηθέστερον λεγομένη.

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ

Η ΘΕΛΗΣΙΣ ΩΣ ΜΕΣΟΝ ΠΑΡΑΤΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Ενδιαφέρουσα μελέτη ἐδημοσιεύθη με τὸν ἀνωτέρω τίτλον εἰς τὸ γνωστὸν γαλλικὸν περιοδικὸν «*Επιθεώρησις*». Ὁ συγγραφεὺς αὐτῆς κ. A. Finot, βασιζόμενος κυρίως εἰς τὰς νεωτέρας παρατηρήσεις τῆς φυσιολογικῆς ψυχολογίας, τὰς σχετικὰς μετὰ τὴν ὑποβολὴν καὶ τὴν ἀνυποβολήν, συμπεραίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴν δύναμιν νὰ παρατείνῃ τὴν ζωὴν του διὰ τῆς θέλησεως. Ἡ προκατάληψις τῆς ἐξαντλήσεως, ἡ ἀποθάρσυνσις, ἡ ἐνατένισις τοῦ γήρατος φέρουν τὸ μοιραῖον τέλος πολὺ ἐνωρίτερα ἀπ' ὅτι πρέπει. Ἀπ' ἐναντίας ἡ πεποιθήσις εἰς τὴν ἀντοχὴν τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ἡ ἐπίδοσις εἰς τὰς πραγματικὰς ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς ἐν καιρῷ τοῦ γήρατος, ἡ ἀφροντισία τοῦ θανάτου, παρατείνουν τὴν ζωὴν πέραν τοῦ συνήθους ὁρίου, ὥστε νὰ γίνεταί φανερόν ὅτι ὁ ἄνθρωπος καὶ μετὰ μόνην τὴν ἠθικὴν ἐπιβολὴν ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ του ἠμπορεῖ νὰ γίνεταί μακρόβιος.

Ἐβεβαιώθη ὅτι ἡ δύναμις τῆς ὑποβολῆς ἔχει ἀποτελέσματα καταληκτικὰ, μέχρις ἀπιστεύτου. Τοιοῦτοτρόπως — διὰ νὰ μείνωμεν εἰς ὀλίγα παραδείγματα — οἱ γνωστοὶ φυσιολόγοι Ch. Richet καὶ Barthelemy ἀναφέρουν ὅτι μία μητέρα βλέπουσα βαρὺ στήριγμα παραπετάσματος ἔτοιμον νὰ πέσῃ ἐπὶ τοῦ τέκνου της, ὑπέστη αὐτοστιγμὴ ἐρύθημα μώλωπος ἀκριβῶς εἰς τὸ μέρος τοῦ σώματος, ποῦ θὰ ἐμωλωπίζετο τὸ τέκνον της. Ὁ Carpanter ἀναφέρει περὶ ἀνθρώπου πολὺ ἀδυνάτου, ὁ ὁποῖος ἐσήκωσε μέγα βάρος, διότι τὸ ἐξέλαβεν ὡς ἐλαφρόν. Ὁ Carvisart ἐπετύγχανε δι' ὑποβολῆς τὴν θεραπείαν τῆς αὐτοκρατείας. Ἰωσηφίνας μετὰ χάπια ἀπὸ ψωμί. Ὁ κ. Lasser πιστοποιεῖ τὴν θεραπείαν γυναικός, ἡ ὁποία εἶχε γίνεαι ἐπιληπτικὴ κατόπιν μεγάλου φόβου καὶ ἡ ὁποία ὕστερα ἀπὸ πολλὰς προσπάθειάς τῶν ἰατρῶν ἔγινε καλὰ μετὰ τὸ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ προσκύνημα τῆς Παναγίας τοῦ Λουρδ.

Τὴν μέθοδον τῆς θείας θεραπείας μεταχειρίζονται καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Charcot οἱ μαθηταὶ του ἐπὶ τῶν θρησκοκλήπτων ἀσθενῶν. Τοὺς ὑπνωτίζουν, τοὺς ὑποβάλλουν ὅτι εὐρίσκονται εἰς τὸ θαυματουργὸν σπήλαιον καὶ ὅτι τοὺς φανερώνεται ἡ Παναγία, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐπιτυγχάνουν πολλὰς θεραπείας. Πάμπολλα παραδείγματα ἀνάλογα ἀναφέρονται ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους διὰ τὰ Ἀσκληπιεῖα. Πάντοτε ἡ πύ-

στις εἰς τὰ θαύματα παρήγαγεν αὐτὰ ταῦτα τὰ θαύματα.

Ἡ ἐπίδρασις τῆς λεγομένης ψυχικῆς ζωῆς ἐπὶ τοῦ σώματος φανερώνεται παντοιοτρόπως. Καὶ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῆς ἐξήγησιν ἔδωκεν ἐν μέρει ἡ ἀνακάλυψις τῶν ἀγγειοκινητικῶν νέρων ὑπὸ τοῦ Claude Bernard. Χάρις εἰς αὐτὸν γνωρίζομεν σήμερον στοιχειωδῶς τὴν λειτουργίαν τοῦ ἐγκεφάλου, ἥτοι πῶς, διὰ μέσου τῶν ἀγγειοκινητικῶν νέρων ἐπιδρᾷ ὁ ἐγκέφαλος ἐπὶ ὅλων τῶν ὀργάνων τοῦ σώματος. Ἐπίμονος προσήλωσις τῆς σκέψεως, δηλαδὴ ἀπασχόλησις τοῦ ἐγκεφάλου, ἐπὶ ἐνὸς μέλους τοῦ σώματος, προξενεῖ φανεράν ἀλλοίωσιν εἰς τὸ μέλος — ἀκρότητα π. χ., ἐρυθρότητα, σπίγματα κ. τ. λ. — ὡς συνέβαινε εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἀσκητὰς, ποῦ μετὰ τὴν ἐπίμονον προσήλωσιν τῶν εἰς τὸ Πάθος τῆς Σταυρώσεως ἐλάμβανον τὰ ἴχνη τῶν ἡλίων εἰς τὰς χεῖρας, τὸ σημεῖον τοῦ λογχομοῦ τῆς πλευρᾶς, τοὺς μώλωπας τῆς μαστιγώσεως τοῦ Ἰησοῦ. — Πολλὰ ὅμοια γεγονότα ἐγκυμάτων ἢ μωλώπων δι' ἀνυποβολῆς πιστοποιοῦνται ὑπὸ τοῦ Charcot καὶ ἄλλων.

Ἀπ' ἑτέρου τὰ πάθη, καθὼς ὁ θυμὸς, ὁ φόβος, ἡ προσδοκία, ἡ ἐρωτικὴ παραφορὰ, ἔχουν εἰς τὰς ἀπλουτέρας ἐκδηλώσεις των καταφανῆ ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἐν γένει αἱ τοιαῦται ἰσχυραὶ συγκινήσεις παράγουν ψυχρὸν ἰδρώτα, διαρροίας, χλωρώσεις, δηλητηριάσεις τοῦ αἵματος καὶ παρακώλυσιν τῆς πέψεως. Πολλοὶ δὲ τόμοι θὰ ἐχρειάζοντο διὰ νὰ καταγραφοῦν τὰ πιστοποιηθέντα κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους γεγονότα, τ' ἀποδεικνύοντα τὴν ἐπίδρασιν — τὴν ζωηρὰν καὶ μεγάλην καὶ ἀποτελεσματικὴν ἐπίδρασιν τῶν ψυχικῶν διαθέσεων — ἐπὶ τῶν σωματικῶν λειτουργιῶν. Κατὰ τὴν ταξινομήσιν τοῦ Hack Tuke αἱ ψυχικαὶ αὐταὶ διαθέσεις δύνανται νὰ χωρισθοῦν εἰς πέντε κατηγορίας: *τὴν αἰσθησίαν, τὴν υπεραισθησίαν, τὴν ἀναισθησίαν, τὴν παραισθησίαν καὶ τὴν δυσαισθησίαν.*

Ἴδον καὶ μερικὰ παραδείγματα ἐπὶ τῶν πέντε τούτων κατηγοριῶν διὰ νὰ γίνῃ πλέον καταληπτὴ ἡ ταξινομήσις.

Ὁ Ἐρβεστ Σπένσερ δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἴδῃ σπόγγον ξηρὸν τριβόμενον εἰς τὸ πάτωμα, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ προστριβὴ ἐγένετο ἐπάνω του. Ἀναφέρονται δὲ ἄνθρωποι, ποῦ ἐλιποθύμησαν εἰς τὴν θεῶν ἀδειαν φε-

ρόντρον, διότι ἐνόμιζαν πῶς ὑπῆρχε μέσα εἰς αὐτὸ νεκρὸς. Τοιαῦτα φαινόμενα καταλέγονται εἰς τὴν αἰσθησίαν.

Ὅταν ὑποδειχθῇ εἰς ἓνα ὑπνωτισμένον ὅτι κάποιον μέρος τοῦ σώματος του πάσχει καὶ πονεῖ υπερβολικὰ, κατόπιν ἔξυπνος αἰσθάνεται τοὺς πόνους μόλις ἐγγίσῃ τὸ ὑποδειχθὲν μέρος. Τοῦτο λέγεται υπεραισθησία.

Ἡ ὑποβολὴ ἐπίσης προκαλεῖ τὰ φαινόμενα τῆς ἀναισθησίας. Πολὺ πρὸ τῆς χρήσεως τοῦ χλωροφορμίου, ἔκαμνον ἀνωδύνους ἐγχειρήσεις, ὑπνωτίζοντες τοὺς ἐγχειριζομένους. Καὶ σήμερον δὲ μεταχειρίζονται τὸν ὑπνωτισμὸν ἐπιτυχῶς εἰς τὰς γυναικὰς διὰ νὰ ἐλαττώσῃ τὰς δόνας τοῦ τοκετοῦ.

Περιεργότερα εἶναι ἡ παραισθησία. Ὑπὸ τὴν δύναμιν τῆς ὑποβολῆς ἢ καὶ τῆς ἀνυποβολῆς ὑπάρχουν ἄνθρωποι βλέποντες ἀνυπαρκτὰ πράγματα ἢ πάσχοντες ἀνυποστατοῦς ἀσθενείας χωρὶς καμμίαν ἑξωτερικὴν αἰτίαν.

Ὅχι ὀλιγώτερον συνήθη εἶνε τέλος τὰ φαινόμενα τῆς δυσαισθησίας. Γνωστὸς γάλλος μυθιστοριογράφος δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἴδῃ ἄνθρωπον πάσχοντα πονόλαιμον χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ τοὺς αὐτοὺς πόνους. Ἀναφέρεται δὲ νέος, ποῦ ἀπὸ τὴν ἐγχείρισιν ἐνὸς πάσχοντος πλευρίτιδα, ἠσθάνθη διὰ πολλὰς ἡμέρας πόνους εἰς τὰς πλευρὰς.

Σημειωτέον ὅτι ὑφίστανται ὑποβολὴν ὄχι μόνον οἱ νευροπαθεῖς, ὡς συνήθως πιστεύεται, ἀλλὰ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. Ἀρκετὰ ἐνδεικτικὸν τούτου εἶνε τὸ παράδειγμα τοῦ Charcot περὶ εἰκοσι συνδαιτημόνων ποῦ ὑπέφεραν ὄλας τὰς ἐκδηλώσεις δηλητηριάσεως ὅταν ἐπίστευσαν ὅτι ὁ μάγειρος εἶχε τρελλαθῆ καὶ εἶχε ρίψει ἀρσενικὸν εἰς τὰ φαγητὰ ὅλοι ἔκαμαν ἐμέτους, ἠσθάνθησαν κωλικόπονον καὶ σπασμούς.

Ὡς εἶναι κοινῶς γνωστὸν, ἀπὸ μεγάλην λύπην ἢ κόμην λευκαίνεται διαμιάς. Ἡ λύπη ἐπίσης προκαλεῖ δάκρυα. Ὁ θυμὸς παράγει ἀφθονίαν σιέλου. Ἡ ἐντροπὴ κοκινίζει τὰς παρειάς, ὁ φόβος ταχύνει τοὺς παλμούς τῆς καρδίας καὶ ἡ ὀργὴ βραδύνει τὴν πέψιν. Ἀντιθέτως ἡ χαρὰ τὴν ὑποβροθεῖ καὶ ἡ γαλήνη τοῦ πνεύματος δίδει γενικὴν εὐεξίαν.

Ὅταν ληφθοῦν ὑπ' ὄψει συστηματικῶς καὶ εἰς εὐρύτερον κύκλον παραδειγμάτων αἱ τριαῦται παρατηρήσεις τῆς ἐπιδράσεως τῶν ψυχικῶν διαθέσεων ἐπὶ τοῦ σώματος καὶ ὅταν ἐξετασθῇ βαθύτερον ἡ ψυχικὴ κατάστασις τοῦ ἀνθρώ-

που εἰς τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν, εὐκόλα ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἄνθρωπος συνήθως ἐπιτείνει τὴν ἐξάντησιν του μετὰ ἀνυποβολήν. Μετὰ τὴν ἀντίληψιν ὅτι βαρύνουν τὴν ῥαχίν μας πολλὰ ἔτη, ἀποκτῶμεν καθιστικὰς συνήθειας καὶ παραιτοῦμεν τὰς ἀσχολίας μας. Βαθμηδὸν δὲ τὸ αἷμα μας βλάπτεται καὶ ὁ ὀργανισμὸς μας ἀφήνει ἐλεύθερον στάδιον εἰς ὄλας τὰς ἀσθενείας.

Εἶναι καιρὸς ὁμοῦ ν' ἀναστρέψωμεν τοὺς ὄρους. Ἡ γνώσις τῆς φυσιολογίας μᾶς τὸ ἐπιβάλλει. Ἄς μεταχειρισθῶμεν τὴν ἀνυποβολὴν ἀντιθέτως, ὥστε ν' ἀποβλέπωμεν μετὰ πεποιθήσιν εἰς τὴν διάρκειαν καὶ τὴν παράτασιν τῆς ζωῆς καὶ ὄχι εἰς προσεχὲς τέλος. Ἄς πιστεύωμεν ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ γίνωμεν ἑκατοντούται. Ὁ Γκαίτε μετὰ τὴν προφητικότητά των ὑπερόχων διετύπωσεν ὄραϊα τῆς ἐνδόμυχον αὐτῆν δύναμιν μας καὶ τὴν ἀποτελεσματικότητά αὐτῆς. «*Ὁ ἄνθρωπος — λέγει — δύναται νὰ διατάξῃ τὴν φύσιν ν' ἀπομακρύνῃ ἀπ' αὐτὸν ὄλα τὰ ξένα στοιχεῖα, ποῦ τὸν κάμνουν νὰ πάσχῃ καὶ ν' ἀρρωσταῖ*».

Ὅσον μελετᾷ κανεὶς προσεκτικότερα τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τῶν μακροβίων, τόσο μετ' ἐκπλήξεως ἀναγνωρίζει ὅτι ὄλοι των εἶναι γενικῶς αἰσιόδοξοι καὶ ἰδιαίτερος ἀποβλέπουν μετὰ πεποιθήσιν εἰς τὴν παράτασιν τῆς ζωῆς των. Ἐχουν ἐν εἶδος ληισμοσύνης τοῦ θανάτου καὶ μάλιστα οἱ πλέον ἀνεπτυγμένοι μετὰξὺ αὐτῶν εὐρίσκουν ἐξαιρετικὰ θέλητρα εἰς τ' ἀγαθὰ τοῦ γήρατος. Πράγματι δὲ τὰ γηρατεῖα ποῦ τόσο ἡ συνηθισμένη ἀντίληψις τὰ ἐστικοφάνθησε καὶ τὰ φοβεῖται, δίδουν ἐξαιρετικὰς ἀπολαύσεις εἰς τοὺς ἐπιμῶντας τὴν ἀξίαν τῆς ζωῆς. «*Ἡλικία θελατικὴ τὸ γῆρας — γράφει ὁ Ρενάν — ἡ πλέον κατάλληλος διὰ τὴν γαληνίαν ἰλαρότητα, ἐποχὴ ποῦ ἀρχίζει κανεὶς νὰ βλέπῃ κατόπιν ἐργῶδους ἡμέρας ὅτι τὰ πάντα εἶναι ματαιότης ἀλλὰ συνάμα καὶ ὅτι ἐν πλῆθος ἀπ' αὐτὰ τὰ μάταια πράγματα ἀξίζει νὰ τ' ἀπολαύσωμεν ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον*». Θέσατε τὸν ἑαυτὸν σας εἰς τὴν ψυχικὴν κατάστασιν ποῦ τόσο περιληπτικὰ εἰκονίζει ὁ Γάλλος φιλόσοφος καὶ θ' ἀπολαύσετε βαθμηδὸν τὰ θέλητρα τῆς ἰλαρότητος ἀντὶ τῶν ἀνησυχῶν καὶ τῶν φόβων. Μὴ σκέπτεσθε τόσο πολὺ καὶ μετὰ τὴν προκατάληψιν τὰς ἀσθενείας τῶν ὀργάνων τοῦ σώματος, τὴν φθορὰν τῶν ἰσθμῶν, τὴν μοιραῖαν κατάρρευσιν. Μὴ δυσπιστῆτε εἰς τὰς σωματικὰς καὶ εἰς τὰς πνευματικὰς δυνάμεις σας, καὶ τὴν ἀντοχὴν σας πρὸς ἐργασίαν καὶ εἰς

την μνήμην σας, διότι άλλως γίνεσθε περισσότερο σκληροί εις τὸν ἑαυτὸν σας καὶ περισσότερο καταστρεπτικοὶ παρ' ὅτι εἶναι ἡ φύσις. Τὸ νὰ καταθέτη κανεὶς τὴν εὐθύνην καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ζωῆς, εἶναι ἔγκλημα κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ κατὰ τῶν ἄλλων.

Αἱ προλήψεις μας συντελοῦν κυρίως εἰς τὸ ἔγκλημα τοῦτο. Πιστεύομεν σφαλερὰ ὅτι μόλις γίνομεν 60 ἐτῶν, πρέπει νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὰς ἐργασίας καὶ τὰς ἀπολαύσεις μας. Καὶ γινόμεθα θεληματικῶς ἀπόμαχοι τῆς ζωῆς. Ἐνῶ ἡ φυσιολογία μᾶς βεβαιῶνει θετικῶς ὅτι ὁ ὄργανισμός μας ἠμπορεῖ νὰ ἐκτελέσῃ εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτὴν καὶ κατόπιν ἀκόμη ὅλας ἀνεξαιρέτως τὰς φυσιολογικὰς λειτουργίας τῶν νεωτέρων ἡλικιῶν. Θεωρητικῶς τὸ ὄριον τῆς ἐξαντλήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου ὄργανισμοῦ καὶ συνεπῶς ἡ ὥρα τοῦ θανάτου εἶναι εἰς τὸ 150ον ἢ καὶ εἰς τὸ 200ον ἔτος τῆς ζωῆς. Καὶ στατιστικῶς ὁ κίνδυνος τῶν σοβαροτέρων ἀσθενειῶν — τῆς πνευμονίας, τῆς φθίσεως, τῶν καρδιακῶν παθήσεων, τῆς ἐγκεφαλικῆς συμφορήσεως κ.τ.λ. — εἶναι ὀλιγώτερος μετὰ τὸ ἑξηκοστὸν ἔτος τῆς ζωῆς παρὰ πρὸ αὐτοῦ.

Ἀρκεῖ ἀπὸ νέος νὰ ἐμποτισθῇ κανεὶς εἰς τὴν ἰδέαν τῆς μακροβιότητος, νὰ ἐφαρμόσῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τὴν ἀρχὴν τῆς οἰκονομίας τῶν δυνάμεων, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν μακροβιότητα. Ἐν τούτοις, ἐνῶ ὅλοι εἴμεθα σύμφωνοι ὡς πρὸς τὴν μεγάλην ἀξίαν τῆς ζωῆς, εἰς τὴν πραγματικότητα τὴν σπαταλῶμεν. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς νεότητός μας ἐξαντλοῦμεν μὲ παντοειδεῖς κατασχῆσεις τὰς λειτουργίας τοῦ ὄργανισμοῦ μας, δημιουργοῦμεν ἀνισορροπίας καὶ προκαλοῦμεν παθήσεις αὐτοῦ. Ὡς νὰ μὴ ἤρχοιεν δὲ αἱ σωματικαί, δηλαδὴ αἱ προφανεῖς τοπικαὶ ζημίαι, προξενοῦμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας καὶ ἄλλας, ἠθικὰς. Αἱ ἀπογοητεύσεις ποῦ σχεδὸν πάντοτε δὲν ἔχουν σοβαρὰν αἰτίαν, αἱ πικραὶ, αἱ παραφοραὶ, αἱ ἀμφιβολίαι περὶ τῆς ἀντοχῆς μας, οἱ δισταγμοὶ διὰ τὴν ὑγείαν μας καὶ ἄλλαι ποικίλαι ψυχικαὶ δειλίαι δημιουργοῦν ψυχικὰς, δηλαδὴ γενικὰς, τοῦ ὄργανισμοῦ ζημίας. Ἐνῶ

δι' ἀντιθέτου ὑποβολῆς, δι' αἰσιοδοξίας, διὰ θάρρους εἰς τὴν ζωὴν καὶ διὰ πίστεως εἰς τὴν ἀντοχὴν μας, ὄχι μόνον τὰς ψυχικὰς ἐξασθενήσεις θ' ἀπεσοβοῦμεν, ἀλλὰ καὶ πολλὰς σωματικὰς βλάβας θὰ ἐμετριάζωμεν.

Τὸ συμπέρασμα εἶναι πρόδηλον. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀντοχὴν διὰ νὰ ζῇ πολὺ περισσότερο ἀπ' ὅτι ζῇ. Καταστρέφει καὶ συντομεῖ τὴν ζωὴν του σπαταλῶν τὰ ζωικὰ κεφάλαια ἐνωρίς μὲ τὰς σωματικὰς κατασχῆσεις καὶ οὐχὶ ὀλιγώτερον μὲ τὴν ἠθικὴν κόπωσιν καὶ μὲ τὴν ἀποθάρρυσιν. Εἰς τοῦτο συντελοῦν ἡ ἀνατροφή, αἱ προλήψεις καὶ αἱ σφαλεραὶ ἀντιλήψεις ὡς πρὸς τὴν δύναμιν τῆς ζωῆς.

Ἀντίδοτον πρὸς θεραπείαν τῆς δηλητηρίασεως καὶ καταστροφῆς αὐτῆς εἶναι ἡ θέλησις. «Δύναμαι καὶ πρέπει νὰ ζήσω πολὺ» ἰδοὺ τὸ ἀξίωμα ποῦ πρέπει ἡ θέλησις νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τὴν συνειδησίμ μας. Καὶ πρὸς ἐφαρμογὴν του πρέπει νὰ ἐλαττώσῃ τὴν σπατάλην τῶν σωματικῶν δυνάμεων, νὰ ρυθμίξῃ τὴν λειτουργίαν τοῦ ὄργανισμοῦ καὶ κυρίως νὰ στερεώσῃ τὴν πεποιθήσιν εἰς τὴν μακροβιότητα. Διότι, ὡς ὑπεδείχθη ἀνωτέρω, ἡ ἐπίδρασις τῆς ὑποβολῆς μας ἐπὶ τοῦ ὄργανισμοῦ μας εἶναι μεγίστη καὶ, ἀπὸ γενικῆς ἀντιλήψεως, ἴσως πλέον ἀποτελεσματικὴ ἀπὸ κάθε τι ἄλλο. Οἱ ἀδικαιολόγητοι φοβοὶ ἀποθαρρύνουν τὴν συνειδησίμ καὶ ἐπιταχύνουν τὴν καταστροφὴν. Ἀπ' ἐναντίας ἡ αἰσιοδόξος ἐμπιστοσύνη πρὸς τὸν ὄργανισμὸν μας παρατείνει τὴν ζωὴν. «Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἀναπόφευκτος ἐπίσκεψις — τελειώνει ὁ κ. Α. Finot — τοῦ γήρατος καὶ τοῦ θανάτου θὰ γίνῃ ὄχι μόνον πλέον ἀργὰ ἀλλὰ θὰ ἐπέλθῃ εἰς ὥραν ποῦ θὰ μᾶς ἦναι ἐπιθυμητή. Θὰ τοὺς περιμένωμεν τότε τοὺς δύο αὐτοὺς ἐπισκέπτας ὡς ἀγαπητοὺς ξένους μας ποῦ πρόκειται νὰ μᾶς φέρουν, εἰς ἐποχὴν μακρυνήν, πολὺ μακρυνήν, τὸ ἐκυστικὸν θέλημα τῆς ἰλαρᾶς καὶ εὐρηνικῆς μελαγχολίας των...».

I. ΖΕΡΒΟΣ

Η ΑΝΑΘΡΕΦΤΗ *

Γ'.

Ο Γερόλυμος Λαδάς, ὁ καρρολόγος, ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποῦ ἔχασε τὴ γυναῖκα του, καὶ χάνοντας τὴ γυναῖκα ἔχασε καὶ τὴ θυγατέρα του, γιὰ τὸ τὴν ἐπῆραν, — ἔγινε ἄλλος ἄνθρωπος. Τῶρριξε 'στὴν τεμπελιά καὶ 'στὸ κρασί. Ἔπινε γὰρ νὰ ξεχνᾷ «τὴ σφωρὰ του», καὶ κάθε βράδου ἐγινότανε «κούρνια». Ἐπειτα καὶ κάθε ἀγῆ. Λίγο - λίγο ὁ καλὸς δουλευτῆς κατάντησε ἕνας ἐλλεινὸς καὶ τρισάθλιος μεθύστακας, μία σκνίπα τῶν κρασοπουλειῶν. Ὁ πατέρας αὐτοῦ ὁ ἀκαμάτης, ὁ κουρελιάρης, ὁ βρωμερός, ἦταν ἡ μεγάλη ντροπὴ τῆς Ἀντζολίνας, καὶ ἀπὸ χρόνον σὲ χρόνον ἐγνότανε μεγαλήτερη.

Ἐκεῖνον ποῦ εἶχε προφητῆσει ὁ σιὸρ Ἀντωνάκης ἔγινε: ἡ σιὸρ Ἀντωνάκαινα ἀναγκάσθηκε νὰ περιμαζέψῃ 'στὸ σπῆτι καὶ τὸν πατέρα τῆς ἀναθρεφτῆς της. Τὸν ἔβαλε νὰ κοιμᾶται ἀπάνω στὴ σοφίτα, τοῦ ἔδωσε καὶ ἀποφόρια τοῦ ἀντρός της, τὸν ἐσύμπιασε, τὸν ἐσυμβούλεψε, τὸν ἐνουθέτησε, καὶ τὸν ἔστειλε, μεσημέρι καὶ βράδου, νὰ σχολάζῃ τὴν Ἀντζολίνα.

Ἦταν περίεργο, καὶ θλιβερό, νὰ τοὺς βλέπῃς τοὺς δύο τοὺς 'στὸ δρόμο. Ὁ πατέρας ὁ δύστηνος ἔμοιαζε σὰν δούλος τῆς εὐμορφῆς κόρης του. Ἐπήγαιναν ὁμοῦ κοντὰ - κοντὰ, καὶ ἡ δὲν μιλοῦσαν καθόλου, κατσοφιασμένοι καὶ οἱ δύο, ἡ φιλονεικοῦσαν μὲ πείσμα. Ἡ Ἀντζολίνα τοῦ εἶχε πάρει ὅλον τὸν ἀέρα καὶ τὸ ἐμάλονε σὰ μεγάλη. Ἡ τοῦ παραπονιοῦνταν σὰν ἀδικημένη, ποῦ ξεθαρρεύεται νὰ γυρέψῃ τὸ δίκιο της, μεγάλο σὰν τὸν οὐρανό. Τοῦ τὰ ἔλεγε ὀρθὰ - κοφτὰ. Πατέρας ἦταν αὐτὸς ἢ καὶ ἄλλο; Καλὰ ποῦ δὲν τὴν ἔτρεφε, ποῦ δὲν τὴν ἔντυνε, ποῦ δὲν τὸν ἐγνοιαζε γιὰ τίποτα, μὰ οὔτε κἄνε γιὰ τὴν «ἀξιοπρέπεια»; Νὰ φῆ 'στὸ ὕστερο ὅ,τι εἶχε καὶ δὲν εἶχε; Νὰ καταντήσῃ ἔτσι ποῦ νὰ ντρέπεται νὰ λῆ πῶς εἶνε πατέρας της; Καὶ ὅλα τοῦ τᾶψαλλε 'στὸ δρόμο, γιὰ τὸ σπῆτι δὲν ἤθελε νὰ πικραίνῃ τὴ νουνά της. Καὶ κάπου - κάπου λησμονιότανε καὶ τῆς ἔφευγε καμμιά λέξι πιὸ δυνατὰ, ποῦ ἔκανε τοὺς διαβάτες τῆς Πλατείας Ρούγας νὰ γυρίζουν πρὸς τὸ ἀταίριαστο ζευγάρι σατισμένοι.

Στὸ σπῆτι δὲν περνοῦσαν καὶ τόσο ἄσχημα. Ὁ Γερόλυμος στὴν ἀρχὴ προσπαθοῦσε νὰ φαί-

νεται σεμνός, συμμαζεμένος, πρόθυμος. Ἔφτασε νὰ ὑποσχεθῇ 'στὸς προστάτες του πῶς θὰ κόψῃ καὶ τὸ κρασί, ὀλωδιόλου, καὶ πῶς θὰ μεταλαβαίνῃ «τέσσερες βολὲς τὸ χρόνο, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰν το δοκιμάξῃ». Στὸ τραπέζι ὁ σιὸρ Ἀντωνάκης, ὅποτε ἦταν καλοδιάθετος, ἔκανε γούστο νὰ τὸν κουρδίξῃ γιὰ νὰκοῦη τίς ἔξυπνες ριπώστες του. Εἶχε σὲ ὅλα του, καὶ σὲ λόγια καὶ σὲ φερσίματα, καὶ τὴν τὸ κουτοπόνηρο, ποῦ σ' ἔκαμνε νὰ γελάς. Λομπαρδιανὸς ποῦρος αὐτός, καὶ ὁ σιὸρ Ἀντωνάκης Λιούρης ἀπὸ τοὺς φανατικούς. Καὶ τὸ μεγάλο πανηγύρι γινότανε ὅταν μιλοῦσαν γιὰ τὰ κομματικά.

— Ἀθροῦνος ποῦ μεθάει ἀπὸ τὴν ἀγῆ ἴσια μὲ τὴν ἀγῆ, τοῦ ἔλεγε ὁ Κιτρομῆς, μπορεῖ νὰ ἰδῇ ποτὲ τὸ φῶς; Λομπαρδιανὸς ἐγεννήθηκε, Λομπαρδιανὸς θὰ πεθάνῃ!

— Ἀ! τὸ κρασί σὰς εἶπα πῶς θὰν τὸ κόψω, ἀπαντοῦσε ὁ Γερόλυμος ἀδειάζοντας τὸ ποτήρι του, — τὸ τελευταῖο πάντα! — μὰ δὲν εἶπαμε πῶς θὰ μὲ κάμειτε καὶ νάλλαξοπιστήσω!

Λίγο ἐβάσταζε κ' ἡ ψεύτικη αὐτὴ ἀρμονία. Ποῦ νὰ κόψῃ τὸ κρασί ὁ κύρ Γερόλυμος! Καὶ ποῦ νὰ ξαναπαίσῃ δουλειά! Οἱ ταβέρονες τῆς γειτονείας τὸν ἐφιλοξενοῦσαν πάλι μέρα - νύχτα. Ἀπὸ μακρὰ ἡ Ἀντζολίνα ἐξεχώριζε κάποτε τὸ βραχνιασμένο του τραγοῦδι:

Καλὴ νύχτα λοιπὸν σοῦ ἀφίνω

μποῦμ, μπᾶμ - μπᾶμ!

Εἰς τὴν κλῆνην ποῦ πέεεεφτεῖς, κωρά!

μποῦμ, μπᾶμ - μπᾶμ!

Κατάντησε νὰ τὸν ἀνεβάζουν βαστακτὰ 'στὴν ἀθλία του σοφίτα. Ὅλα τὰποφόρια τοῦ σιὸρ Ἀντωνάκη ἐκουρελιάσθηκαν ἀπάνω του, καὶ καταλερώθηκαν. Δὲν εἶχε πιά μούτρα ὁ Γερόλυμος νὰ σχολάζῃ τὴν Ἀντζολίνα δὲν ἔκανε οὔτε γιὰ δούλος τῆς κόρης του.

— Καλλίτερα νὰ ἔρχομαι μοναχὴ μου, ἔλεγε ἐκεῖνη, παρὰ νὰ μὲ κᾶνῃ 'στὴ ρούγα ρεντίκολο μὲ τὴν κατάντια του. Ντρέπομαι, νουνά μου, ντρέπομαι!

Δὲν τὸν ἐκάθιζαν πιά οὔτε 'στὸ τραπέζι. Ὅποτε δὲν ἔτρωγε 'στὴν ταβέρνα, ἔτρωγε 'στὴν κουζίνα μὲ τὴν Παρασκευή. Ὁ σιὸρ Ἀντωνάκης τὸν ἔβριζε, τὸν ἐξανθρόπιζε καὶ τὸν ἐφοβρίζε πῶς θὰ τὸν πετάξῃ 'στὸ δρόμο σὰ σκύλο.

* Τέλος. «Παναθήναια», 15 καὶ 28 Φεβρουαρίου.

Ἡ σιὸρ Ἀντωνάκαινα, ἀπελπισμένη, ἐζήτησε βοήθεια ἀπὸ τῆ θρησκεία, κ' ἐκράξε μιὰ μέρα τὸν παπὰ της νὰ τὸν ξορκίσῃ. Κ' ἐστάθηκε κάτω ἀπὸ τὸ πετραχίλι ὁ δυστυχισμένος ὁ Γερόλυμος, μὲ ὕψος ἀποβλακωμένο, καὶ ἄκουσε μιὰν ἀτελείωτη εὐχή, πληρωμένη ἕνα ἕξπέννι. Μὰ τοῦ κάκου! Ὁ δαίμονας τὸν εἶχε κυριέψει σὺψυχο· ἡ συνείδησί του εἶχε σβύσει σὰ λυχναρί· καὶ εἶχε καταστήσει σὰ φάντασμα τοῦ ἄλλου κόσμου, ποῦ δὲν τὸν κρατοῦσε σὲ τοῦτον - ἐδῶ, παρὰ ἡ σπιρτάδα τοῦ κρασιοῦ. Στὸ ὕστερο, ἔκανε μέρες δλόκληρες νὰ φανῆ 'στὸ σπίτι. Ἐχανόταν καὶ ἀπὸ τῆ γειτονιά. Ἡ Ἀντζολίνα δὲν ἄκουε πιά οὔτε τὸ βραχνιασμένο του τραγοῦδι. Ἐπειτα, κανένα βραδυνο, ἄξαφνα, τῆς φαινόταν σὰ νὰ γνώριζε τῆ φωνή του:

... εἰς τὴν κλίνην ποῦ πέεεεφετες, κυρά!

καὶ τὰ μεσάνυχτα τοὺς τὸν ἔφερναν οἱ καλοὶ συντρόφοι, καὶ τὸν ἀνέβραζαν 'στὴ σοφίτα, καὶ τὸν πετοῦσαν 'στὸ στρώμα του, κουφάρι μοναχό. Κοιμοῦνταν ἐκεῖ - πάνω μιὰ, δυό, τρεῖς ἡμέρες ἀδιάκοπα. Τὸν ἐξεγνοῦσαν. «Ἐδῶ τάχατες νὰ εἶνε;» ἔλεγε ἡ Ἀντζολίνα· κ' ἀνέβαινε, καὶ τὸν εὑρίσκει ἐκεῖ νὰ κείται, νὰ φοφολογᾷ καὶ νὰ ἰδρόνη κρασίλα. Ἐξυπνοῦσε, ἔφευγε τρικλιζώντας, καὶ πάλι χανόταν.

Ἔτσι περνοῦσαν τὰ χρόνια. Ἡ Ἀντζολίνα ἦταν τώρα δεκοχτὼ χρόνων κοπέλλα. Εἶχε τελειώσει ἀπὸ πέρον τὸ σχολεῖο, καὶ καθόταν 'στὸ σπίτι, καὶ κεντοῦσε ἀγάλι-ἀγάλια τὰ προικιά της. Κάθε Κυριακή, ὁμορφοστολισμένη, ἔβγαινε περίπατο 'στὸ πλάι τοῦ νουνοῦ της, ἢ ἐπήγαινε 'στὴν ἐκκλησιά μὲ τῆ νουνά της. Ἐνας νέος, ὁ Νιόνιος ὁ Γαρζός, ἔτυχε νὰ τὴν ἰδῆ καὶ τοῦ ἄρεσε. Ἐρώτησε γιὰ δαύτην, ἔμαθε πὼς εἶνε ἀναθρεφτὴ τοῦ πλούσιου Κιτραμῆ, καὶ τὴν ἀγάπησε... Ἡ Ἀντζολίνα, ἅμα κατάλαβε πὼς ἕνας νέος τὴν ἀκολουθοῦσε, τὸν ἀγάπησε, - αὐτὴ ἔννοεῖται ἀληθινά. Κι' ἄλλαξαν τὰ πρῶτα γράμματα· κ' ἕνα δειλινό, 'στὴν μπασιά τοῦ Κιτραμῆ, καθὼς ἐπερνοῦσε ὁ νέος, μπῆκε μιὰ στιγμή κλέφτικη, ροβόλησε τῆ σκάλα ἢ νέα, κ' ἄλλαξαν τὰ πρῶτα φιλιὰ.

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο βρισκόταν ἡ ἀγάπη τους, ὅταν ἐστάθηκε κάτι τρομερό: Ἡ σιὸρ Ἀντωνάκαινα ἔβιασε τὰ γράμματα τοῦ Γαρζοῦ 'στὴν τσέπη τῆς Ἀντζολίνας. Τὴν ἔβρισε, τὴν ἔδειρε μὲ τὸ σκαλτσουνοῦξυλο, καὶ μόλις ἤλθε ἀπὸ τὸ μαγαζὶ, ὁ ἄντρας της, τοῦ τὰ ἔδειξε ἀμέσως.

Ὁ σιὸρ Ἀντωνάκης πρῶτα ἀπόρησε· ἔπειτα εἶπε πὼς ὅ,τι προφητέψη, γίνεται· ἔπειτα ἔδωκε τῆς φιώτσας του καὶ τὶς ρέστες μὲ τὴν τοιμπουκόβεργα ἔπειτα ἔκρυψε τὰ γράμματα 'στὴν τσέπη του, χωρὶς κἂν νὰν τα διαβάσῃ, δὲν ἔφαγε σχεδὸν ἀπὸ τῆ σύγγυσι του, κ' ἔτριξε βιαστικὸς νὰ βρῆ τὸν Γαρζό, γιὰ νὰ τὸν «ξεχαστουκίσῃ», κ' ἂν ἦταν χρεῖα νὰ «παῖξῃ καὶ τὰ συμπάρα».

Ἦξερε πὼς ὁ ξελογιαστὴς τῆς ἀναθρεφτῆς του ἦταν ἕνας παλληκαρᾶς, ἕνας ἄντρουκλας ἴσια μ' ἐκεῖ - πάνω, ἕνας ἄνθρωπος τοῦ σκοινοῦ καὶ τοῦ παλουκιοῦ, ἀπὸ κεινοῦς ποῦ ζοῦν ἀπὸ τὰ κόμματα μὲ τὴν κουμπούρα τους. Ὁ σιὸρ Ἀντωνάκης ὅμως δὲν ἐδείλιασε καθόλου κάτι σὰν αἰσθημα πατρικό, πληγωμένο, τὸν ἔκαμνε ἐκείνη τὴν ὥρα «θερίο». Ἐδῆκε τὸ Γαρζό στὸ Πλάτωμα, τὸν ἐσίμωσε θαρρετά, ξαφνικά, καὶ σχεδὸν χωρὶς λέξι, τοῦ κατάφερε ἕνα μπάτσο.

Ὁ παλληκαρᾶς τὰ ἔχασε. Τέτοια παλληκαριά δὲν τὴν εἶχε ἰδῆ ποτέ του... Ἐπειτα, ἕνα γέρον ἄνθρωπο ἐκεῖ, σεβάσιμο, μὲ μπαρμπετόνια, ὅπως κ' ἂ θές, δὲν ἐπήγαινε νὰ τὸν ξεκοιλιάσῃ... Ὁ μπάτσος ὅμως ζητοῦσε ἰκανοποίησι, καὶ ὁ παλληκαρᾶς μᾶς τῆ βρήκε 'στὴ στιγμή:

— Καλά, εἶπε· δέχουμαι τὸ μπάτσο· ἀπὸ χέρι σὰν τὸ δικό σου, δὲ δίνει ἀτιμία. Μὰ φτάνει νὰ μοῦ δώσῃς καὶ τὴν ἀναθρεφτὴ σου, ποῦ τὴν ἀγαπᾶω καὶ τῆ θέλω γιὰ γυναῖκα μου.

Κοντολογίς τὰ ἔφτιασαν. Ὁ νέος ἦταν ἀπὸ οἰκογένεια, κ' αὐτὸ ἐκολάκευε τὸν Κιτραμῆ, ποῦ δὲν ἦταν. Ἐπειτα τὸν ἐπροστάτευαν οἱ κομματάρχες καὶ πάντα θὰ ζοῦσε· ἔπειτα δὲ θᾶδινε ἔτσι τὴν ἀναθρεφτὴ του· θὰ τὴν ἐπροίκιζε κ' ὅλας, καὶ 'στὸ ὕστερο δὲ θὰ εἶχαν ἀνάγκη. Ἀμπῶς;

Ἦστερ' ἀπὸ πέντε μηνῶν συμφωνίες, ἱστορίες καὶ σκοποῦρες, ποῦ λίγο ἔλειψε καὶ νὰ τὰ χαλάσουν, ὁ Νιόνιος ὁ Γαρζός ἐστεφανώθηκε τὴν Ἀντζολίνα. Τὸ σπίτι τοῦ Κιτραμῆ γιόρτασε ἄλλον ἕνα γάμο, ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς Κρουσταλλένιας τῆς μακαρίτισσας. Μὰ ὁ σημερινὸς ἦταν γάμος μὲ τὰ οὔλα του, μὲ προικιά καὶ μ' ἀντιπροίκια, μ' ὁμορφη νύφη καὶ μὲ γαμπρὸ παλληκαρί. Ἐκείνη τὴν ἡμέρα καὶ ὁ μεθύστακας ὁ Γερόλυμος ἐφόρεσε τὰ μαῦρα του, - ἀποφόρια γιὰ τὴν περίστασι, - καὶ σὰν νὰ τὸν ἐγαλβάνιζε ἡ πατρικὴ χαρὰ, τὰ κατάφερε νὰ σταθῆ σὰ ζωντανὸς μὲ τοὺς ζωντανούς. Ἡ σιὸρ Ἀντωνάκαινα, τὴν ὥρα ποῦ ἀντίβρισε τὴν Ἀντζολίνα τῆς ντυμένη νύφη, δὲν ἤθελε νὰ τῆς πῆ τίποτ' ἄλλο συγκινητικώτερο ἀπὸ αὐτὸ:

— Ψυχούλα μου, κυρά μου, ἀγάπη μου! Τὴν ἡμέρα ποῦ ἐγεννήθηκες, ἐδῶ καὶ δεκοχτὼμιση χρόνια, ἡ μάνα σου ἡ συχωρεμένη μοῦ τὸ ἐμήνυσε μὲ τὸν Τζώρτζη τὸν ἀλευρᾶ, ποῦ ἦτανε τότενες παιδι δέκα χρονῶ, καὶ τὴν ὥρα ἐκείνη ἐγὼ ἔδερνα ἕνα αὐγὸ γιὰ τὴ σούπα. Ναῖσκε, ἕνα αὐγὸ, κυρά μου! Τὸ θυμάμαι σὰ νὰ ἦτανε ἡ ἴδια ἡ ὥρα!

Καὶ δὸς του ἀγκαλιάσματα, φιλιὰ καὶ δάκρυα... Ἐ, εἶχε παραγεράσει πιά καὶ ἡ σιὸρα Ἀντζολά. Ἐκόντευε 'στὰ ἔξηνταπέντε, καὶ ὁ σιὸρ Ἀντωνάκης εἶχε περάσει πιά τὰ ἔβδομηντα... Ἄν θέλετε τώρα νὰ μάθετε καὶ τί προίκα ἔδωσε τῆς ἀναθρεφτῆς του, νὰ, ὅση θὰ ἔδινε καὶ 'στὴ μονάκριβη κόρη του: πέντε χιλιάδες τάλλαρα μετρητά, καὶ τὰ ρούχα της μέσα σὲ τρία ὥραϊα κομμά καὶ σὲ μία μεγάλη ἀρμαράδα. Ἡ γρι-νια του ἐκείνες τὶς ἡμέρες μὲ τῆ σιὸρ Ἀντωνάκαινα, ἦταν μεγάλη καὶ φοβερή, ἀνάλογη μὲ τὴ θυσία ποῦ τοῦ ζητοῦσε ἡ περίστασι. Καὶ ὅμως σύμφωνα μὲ μιὰ παλιὰ συνήθεια, ποῦ τὴν ξαναθυμήθηκε, 'στὸ τέλος ἔδωσε περισσό-τερα κ' ἀπ' ὅσα τοῦ ὄριζε ἡ γυναῖκα του. Μόνο ὅταν ἐγύρισαν ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, καὶ βρέθηκαν μοναχοί τους, σὰν πρῶτα, ὁ Κιτραμῆς ἔτριψε τὶς παλάμες γρήγορα-γρήγορα καὶ εἶπε:

— Πάπαλα! ἐφινίρισε! Δὲ ματαδίνω ἄλλο οὔτε φτωχοῦ κατρίνι! Τὰ ψυχικά σου, Ἀντζολά μου, τὴν ὑγεία σου νάχης, μ' ἐγδύσανε καὶ μᾶφίσανε ἴδε ὁ ἄνθρωπος. Ἐ! δὲν εἶμαι τώρα πάρι νὰ μὲ κρεμάσουνε 'στὸ σταυρό. Τετέλεστα! Νῦν ἀπολύεις τὸν δούλον σου, δέσποτα... Μεθαῦριο θὰ κλείσω καὶ τὸ μαγαζὶ, καὶ θὰ κάτσουμε 'στὴ μπάντα μας, ἴσια ποῦ νὰ μᾶς καλέσῃ ὁ ἀφέντης ὁ Θεός.

Ἡ σκάλα ἔτριξε ἀπὸ ἀνέβασμα νεανικό, καὶ ὁ σιὸρ Ἀντωνάκης, λαχανιασμένος, κατάχλωμος, ἐχύθηκε 'στὸ σαλότο, ἐπέταξε τὸ καπέλλο του 'στὸν καναπέ, καὶ εἶπε:

— Ἐκείνος ἔφυγε πάλι καὶ τὴν ἄφισε μὲ τὸ σάλλο 'στὸ στόμα! Ἐγὼ δὲν ἀνακατόνουμαι ἄλλο! Κύτταξε καλά νὰ μὴ μοῦ τὴν ξαναφέρῃς ἐδῶ... Ἄς πᾶν νὰ γένῃ δούλα... Ἐναν παρὰ δὲ δίνω... Δὲ μὲ γνοιάζει. Τὸ χρέος μου τὸ ἔκαμα· τώρα ἄς το κάμουνε καὶ ἄλλοι!

Εἶχαν περάσει πέντε θλιβερά χρόνια. Ὁ γαμπρὸς δὲν ἐβγήκε καλός. Τὴν κακομεταχειρίζονταν τὴν Ἀντζολίνα, τὴν ἔδερνε, εἶχε ἀγαπητικῆς, ἔκανε καυγάδες, ἔλαιζε... Τὸ τί ἔτρά

βῆξε 'στὸ διάστημα αὐτὸ ἡ δυστυχισμένη ἡ κοπέλλα, καὶ μαζί της οἱ Κιτραμαῖοι, δὲν περιγράφεται. Ὁ Γαρζός τῆς ἔφαγε τὴν προίκα της 'στὰ χαρτιά. Ἐτὶς γυναῖκες καὶ σὲ κάτι τρελλῆς ἐπιχειρήσεις. Καὶ νὰ, σήμερα τὴν ἄφινε κ' ἔφευγε κωνηγημένος ἀπὸ χρεῖα.

— ὦ, τὸ κακόμοιρο! τὸ κακόμοιρο! ἐφώναξε ἡ γοργά, χωρὶς νὰ διαμαρτύρεται πιά ὁ γέρος γιὰ τὸ παρατσούκλι.

— Τὸ κακόμοιρο ναι, καλὰ τὴν ἔλεγε ἀπὸ μικρῆ. Μὰ τί τῆ φταῖω κ' ἐγὼ; Ἐφτούνονε ἀγάπησε, ἐφτούνονε ἐπῆρε. Ἄς τα τραβᾷ τώρα καὶ ἄς δοξάζῃ τὸ Θεὸ ποῦ δὲν ἔχει καὶ παιδία... Ἐ, τί νὰν τῆ κάμω; Κόσμος εἶνε 'δῶ! Ἄς πᾶν νὰ δουλέψῃ καὶ νὰ ζήσῃ!

— ὦ, Ἀντωνάκη μου! Δὲ ντρέπεσαι νὰ μιλήσῃς ἔτσι γιὰ τὴ φιώτσα σου; ποῦ τὴν ἀναστήσαμε καὶ τὴν εἶχαμε σὰν παιδί μας; Τόσο πάλε σ' ἐξεκούτιανε ἡ ἡλικία, ποῦ νὰ μὴν ξεχωρίζῃς τὸ ἄσπρο ἀπὸ τὸ μαῦρο; Καὶ τί φταίει τὸ κακόμοιρο ἂν ἀγάπησε ἕναν παλιάνθρωπο; φταίμε μεις ποῦ τῆ τὸν ἐδώσαμε.

— ὦρσ' ἐκεῖ! θὰ μοῦ πῆ τώρα πὼς φταῖω κ' ἐγὼ... γιὰ νὰ πλερώσω καὶ τὰ ρέστα! Ἄ, μὴ μὲ σκοτίζῃς, μὴ μοῦ πῆς νὰ τὴν ξαναπάρω, Ἀντωνάκαινα, γιὰτί θὰ τὰ χαλάσουμε γιὰ πάντα.

Καὶ ὁ Ἀντωνάκης ἄρχισε πάλι νὰ ραδιάζῃ τὶς ἐδεργείες του πρὸς τὴν Ἀντζολίνα, ἀπαράλλαχτα ὅπως τὸ ἔκαμε μιὰ φορὰ γιὰ τὴν Κρουσταλλένια:

— Τὴν ἐβάφτισα ἀρχοντικά, ναι ἢ ὄχι; Τὴν ἐσοπούδαξα βασιλικά, ναι ἢ ὄχι; Τὴν ἀνάθρεψα 'στὸ σπίτι μου, σὰν πρώτη νοικοκυροπούλα, ναι ἢ ὄχι; Τῆ ἐσυμμαζώξα ἀπὸ τσοὶ ρούγες τὸν πατέρα τῆ, γιὰ νάχῃ κἂνε μιὰ σοφίτα νὰ πέφτῃ νὰ ξεμεθάῃ, ναι ἢ ὄχι; Τὴν ἐπροίκισα μὲ πέντε χιλιάδες κολοννάτα μετρητά, μὲ τρία κομμά καὶ μὲ μία ἀρμάδα ρούχα, ναι ἢ ὄχι; Τῆ ἔδωκα μὲ τὴν εὐχή μου ἐκείνονε ποῦ ἤθελε, ναι ἢ ὄχι; — Ἐ, σώνει τώρα! Δὲ θέλω νὰ ἔξρω τίποτα! Τῆ τᾶφαγε; Τὴν ἄφισε κ' ἔφυγε; Λογαριασμός δικό τῆ! Ἄς πᾶν τώρα νὰ γένῃ...

Κ' ἐπρόφερε μιὰ λέξι ποῦ δὲ λέγεται.

Καὶ ὅμως, τὴν ἴδια μέρα, τὸ ἴδιο βράδυ, ἡ Ἀντζολίνα ξαναγύρισε 'στὸ σπίτι τοῦ νουνοῦ της καὶ ὁ ἴδιος ὁ νουνός της ἐπῆγε καὶ τὴν ἔφερε... Πολλῆς ἡμέρες ἦταν κλεισμένη 'στὴν κάμαρά της, κ' ἔλαιγε τὴ χαμένη της εὐτυχία... Σιγά-σιγά ὅμως τὰ δάκρυά της ἐστεγγώσαν, καὶ μιὰ μέρα ἐπρόβαλε 'στὸ παράθυρο μὲ τὴ φρεσκάδα. Μιὰ Κυριακὴ ἐπῆγε 'στὴν ἐκκλησιά μὲ τὴ νουνά της

μιάν άλλη βγήκε περίπατο με τὸν νουὸ της. . . Ἄρχισε πάλι ἡ πρώτη, ἡ ἴδια ζωὴ, σὰ νὰ μὴν ἐστάθηκε τίποτα. Ὁ Γαρζὸς χαμένος· οὔτε ἔγραφε, οὔτε ἀκούγονταν. Καὶ ἡ Ἀντζολίνα, ποῦ τὸν ἔμισοῦσε στὰ βάθη τῆς ψυχῆς της, προσπαθοῦσε τώρα νὰ τὸν θυμᾶται χωρὶς νὰ θυμόνη ἀληθινά, καὶ σιγὰ - σιγὰ τὸ κατάφερε. Νέα ἀκόμα, καὶ ὁμορφη, ἴσως πῶς ὁμορφη κι' ἀπὸ πρώτα, μπορούσε νὰ τὴν ἀγαπήσει κανένας ἄλλος, καλλίτερος. Δόξα σοι ὁ Θεός, κι' ὁ νουὸς της εἶχε ἀκόμα λεπτὰ καὶ ὅλη τὴν καλὴ διάθεσι νὰ ἐξακολουθήσει τὰ ψυχικά του.

Ποῖος ξέρει τὸ γραπτὸ τοῦ ἀνθρώπου!

Δὲν ἐπρόφτασε ὁμως ὁ δυστυχισμένος γέρος νὰ ἰδῆ παρόμοια μέρα εὐτυχίας γιὰ τὴν πολυαγαπημένη του ἀναθρεφτή. Ἄρρωστησε, ἔπεσε στὸ κρεβάτι. καὶ οἱ ντιτόροι οἱ καλλίτεροι τῆς χώρας, τὸν ἀπελπίσανε.

— Ἀντωνάκη μου, χρυσέ μου, πρέπει νὰ

¹ νοδάρος, συμβολαιογράφος.

κάμης τὴ διαία σου, νὰ σὲ χαρῶ! τοῦ εἶπε ἡ Ἀντωνάκινα. Ἀλλοιώτικα θὰ ἔρθουνε τάνιψιδια σου, ἐκεῖνοι οἱ παληανθρώποι, καὶ θὰ μᾶς πετάξουνε 'στὴ ροῦγα. Δὲ μὲ γνοιάζει γιὰ μένανε, παρὰ γιὰ τὴν Ἀντζολίνα, τὸ κακόμοιρο.

Ὁ σιὸρ Ἀντωνάκης ἐθύμωσε φοβερά:

— Γιὰ θάνατο, παναπῆ, μ' ἔχεις ἐσύ; Καλὰ τὸ λοιπὸν, νὰ ἔρθῃ ὁ νοδάρος¹, καὶ σοῦ δείχῃ ἐγώ. Ὅ,τι ἔχω καὶ δὲν ἔχω θὰν τὸ κάμω στ' ἀνιψίδια μου. Ἐλα, σκάσε, γιὰτὶ δὲ μπορῶ καὶ νὰ μιλῶ!

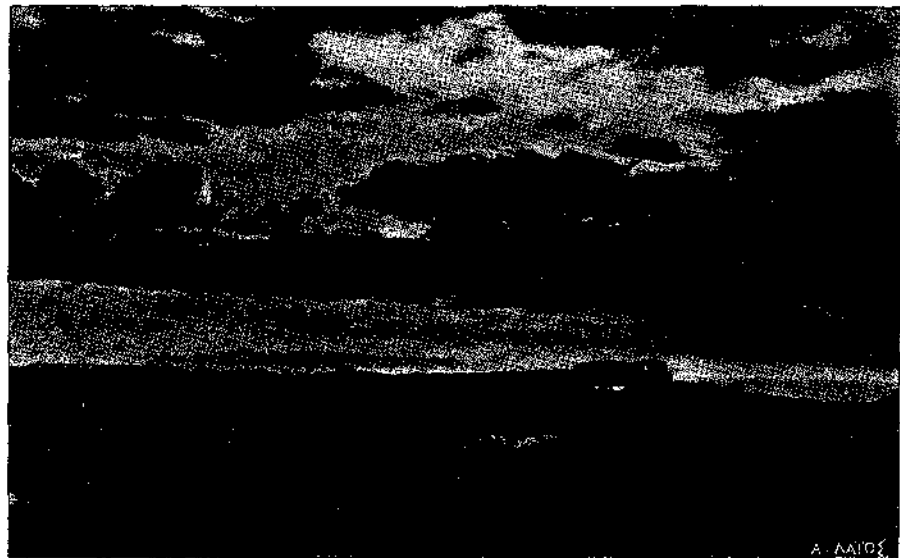
Αὐτὸ ἦταν τὸ τελευταῖο του κάζο.

Ἦλθε ὁ νοδάρος καὶ τοῦ ὑπαγόρευσε ὁ σιὸρ Ἀντωνάκης τὴ διαθήκη του, ἀφίνωντας ὅλο του τὸ εἶναι 'στὴν Ἀντζολίνα Τερωνύμου Λαδᾶ, ποτὲ Δημητρίου, γυναικα Διονυσίου Γαρζοῦ, ποτὲ Ἰωάννου.

Ἦστερ' ἀπὸ δέκα μέρες, ὁ ἅγιος ἄνθρωπος ἔκλεισε τ' ἀγριαπὰ μάτια καὶ τὸ πικρόλογο στόμα.

15 — 23 Δεκεμβρίου 1905

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΥΣΙΣ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΜΙΧΑΗΛ ΒΕΛΟΥΔΙΟΥ

ΜΑΞΙΜΟΥ ΓΟΡΚΥ

Ο ΣΚΥΛΟΣ

Τὸ μαυρογάλανο λυκόφως ἐσκέπαζε με τὸν διαφανὴ πέπλον τοῦ τῆν ἐξοχῆν· ἀπὸ τὴν γῆν ἀνέβαινε μία μυρωδιὰ θερμὴ καὶ πνιγρὰ. Ἄργα ὑψώνετο ἡ Σελήνη ἐρυθρὰ καὶ μελαγχολικὴ· ἓνα μαῦρο σύννεφο, ἐνθυμίζον με τὸ σχῆμα τὸν ψάρι, ἐστέκετο ἀκίνητον εἰς τὸν οὐρῆζοντα, τέμνον τὸν δίσκον τῆς Σελήνης ποῦ αὐτὴν τὴν στιγμὴν ὁμοιάζε με κούπαν πλήρη αἵματος.

Ἐβάδιζα ἀνάμεσ' ἀπὸ τοὺς κάμπους πρὸς μίαν μικρὰν πόλιν κοιμημένην καὶ παρετήρουν τοὺς σταυροὺς ἐπὶ τῶν ἐκκλησιῶν, ποῦ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔχανοντο. Μέχρις ἐμοῦ ἤρχετο ἓνας ἤχος παράδοξος, ἀπιαστος σὰν σκιά, καὶ δίπλα μου εἰς τὸν σκοτεινὸν καὶ σκοτισμένον δρόμον ἐκείτετο ἓνα σκυλί.

Μὲ τὴν οὐρὰν κάτω, κρεμασμένην ἀπὸ τὸ στόμα τὴν γλῶσσαν, ἀνεκίνει τὴν κεφαλὴν χωρὶς νὰ βιάζεται καὶ ἤρχετο κατ' εὐθείαν ἐπάνω μου· κάθε τόσο ἔβλεπα, καθὼς ἐκινεῖτο, τὸ τρίχωμά του, ἓνα συγχυμένον τρίχωμα.

Εἰς τὴν ἀργὴν καὶ ἀβίαστον κίνησίν του ὑπῆρχε κάτι σοβαρὸν καὶ προμελετημένον καὶ ἄξιον οἴκτου· μοῦ ἐφαίνετο ὡς νὰ εἶχε πάρει κάποιαν σταθερὰν ἀπόφασιν. Ἐσφύριζα καὶ τὸ ἐκάλεσα. Ἐφρικίασε, ἐκάθισε κάτω, ἐσήκωσε τὴν κεφαλὴν, τὰ μάτια του ἔλαβαν μίαν λάμψιν ἐχθρικήν, καὶ δείχνοντας τὰ δόντια ἤρχισε νὰ μουγκρίζῃ. Ὅταν ἔκαμα ὀλίγα βήματα πρὸς αὐτό, ἐσηκώθη με κόπον, με σπινθηροβολοῦντα ξηρῶς τὰ μάτια, ἐγάγισε με μίαν συρομένην φωνὴν καὶ ἀποτόμως ἔλλαξε δρόμον πρὸς τοὺς κάμπους· ἔφυγε με τὸ ἴδιον ἀργὸν βῆμα, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐγύριζε ὀπίσω τὴν κεφαλὴν διὰ νὰ ῥίψῃ ἓνα βλέμμα καὶ ἀνεκίνει τὴν οὐρὰν ὅλην.

Τὸ παρηκολούθουν με τὸ βλέμμα καθὼς διὰρκῶς ἐπροχωροῦσε μόνον μεσ' ἀπὸ τοὺς κάμπους πρὸς τὴν βραδινὴν σιωπὴν, πρὸς τὸν ψυχρὸν δίσκον καὶ γεμάτον ἀπὸ τρόμον, τὸν κόκκινον δίσκον τῆς Σελήνης.

Ἦστερ' ἀπὸ δύο τρεῖς ἡμέρας, τὸν εἶδα πάλιν. Αὐτὴν τὴν φορὰν εἶχε πλαγιάσει εἰς ἓνα θάμνον, εἰς τὴν ὄχθην χεμαῆρον. Ὑπερμεγεθεῖς μυῖαι μαῦραι με λαιμαργίαν ἐτριγύριζαν ὑπεράνω του, ἐγλιστροῦσαν εἰς τὰ πεθαμένα μάτια του, εἰς τὸ ἀνοικτὸ του στόμα ἐβούιζαν

κ' ἐπάλευαν εἰς τὸ τρίχωμά του. Μὲ τὸν λαιμὸν τεταμένον, ἔδειχνε τὰ δόντια του, κ' ἐν ἀπὸ τὰ μάτια του ἀπεξηραμένον ἔβλεπε χωρὶς νὰ κινῆται πρὸς τὴν πόλιν.

Εἰς τὸν οὐρανὸν ἐκυμάτιζαν τοῦφες νεφελῶν, ποῦ ἔπαιζαν με τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου· ἐπάνω εἰς τὴν γῆν ἐγλιστροῦσαν καὶ ἦτο ὡσὰν ἡ γῆ νὰ εὐρίσκετο εἰς σιωπηρὸν διάλογον με τὸν οὐρανὸν. Κάποτε μία σκιά ἐκάλυπτε τὸ πτώμα τοῦ σκύλου καὶ τότε τὸ μάτι τὸ αὐστηρὸν ποῦ πάντοτε παρετήρει μακρὰ τὴν πόλιν ὅπου ἔζοῦσαν ἄνθρωποι, ἐγένετο ἀκόμη σκοτεινότερον. . .

Λέγω εἰς τὸν νεκρὸν σκύλον:

Δόξα σοι! Ἐζοῦσες με τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς ἐγκαταλείπεις διὰ νὰ ἀποθάνῃς εἰς τὴν ἐρημίᾳ. Δὲν ἠθέλησες νὰ ταράξῃς τοὺς ἀνθρώπους με τὸ θέαμα τῆς σήψεως τοῦ ζῶντος, ἦσουν ὑπερήφανος καὶ δὲν ὑπέμεινες ὡστε σύ, ἓνας χαριτωμένος, καλὸς σκύλος, νὰ ζῆς γέρος, ἀρρωστημένος, με τὰς ἀναμνήσεις μόνον τοῦ παρελθόντος καὶ τὸν οἶκτον τῶν ἀνθρώπων. Ἔσο εὐλογημένος διότι δὲν ἐσπίλωσες τὴν ζωὴν σου με τὸ βραχνὸν γαύγισμα καὶ τὸ ψεύτικο, τὴν γεροντικὴν φιλαντίαν με τὴν ἀνόητον κραυγὴν τῆς ἀδυνατοῦ κακίας ἐνὸς ζῴου, ποῦ πάει νὰ σκάσῃ ἑξαίτιας τῆς γεροντικῆς του ἀδυναμίας.

Δόξα σου.

Μόνον ἐκεῖνος ποῦ εἶνε ἀληθινὰ σοφὸς πεθαίνει στὸν καιρὸν του.

Δόξα σου, σκύλε, διότι προησθάνθης τὴν ὄραν τοῦ θανάτου σου κ' ἐγκαταλείπεις σιωπηλὰ τὴν ζωὴν. Δόξα σου.

ὦ, πῶς ἠθελε νὰ ἠμποροῦσα νὰ πῶ τὸν ἐπαινον αὐτὸν εἰς χιλιάδας ἀνθρώπων, ἤδη μισοαποθαμένων, οἱ ὅποιοι φαρμακεύουν τὴν ζωὴν μας ἀπὸ τὴν ἀηδὴ δαμὴν τῆς σαπίλας των· πῶς ἠθελε νὰ ἐπαινον ὡς παράδειγμα ἐσένα, ὦ καλὲ καὶ σοφὲ σκύλε!

Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἀπὸ πολλὸν ἤδη καιρὸν φέρουν τὸν θάνατον εἰς τὰς καρδίας των ἀλλὰ στεναζοῦν ἀκόμη διαρκῶς, δὲν παύουν νὰ ὀμιλοῦν ἀφίνοντες εἰς τὴν κεφαλὴν μας τὸ βρωμερώτατον πῖον τῶν πεθαμένων τοὺς ψυχῶν.

Δόξα σου, καλὲ μου σκύλε.

[Ἐκ τοῦ ρωσικοῦ ὑπὸ Μ. Α.

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΟΜΗ ΕΝ ΑΓΓΛΙΑ ΘΑ ΜΕΤΑΒΑΛΗΝ ΥΠΕΡ ΗΜΩΝ
ΟΤΑΝ ΔΙΟΡΙΣΘΗ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΠΡΕΣΒΥΤΗΣ ΚΟΣΤΟΥΜΕ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΖΩΗ

Δημοτικόν Θέατρον: *Ηλέκτρα* του Σοφοκλέους, υπό της 'Εταιρείας προς διδασκαλίαν αρχαίων δραμάτων. — 'Ο 'Ασωτός', δράμα με τρία μέρη υπό Δημ. Π. Ταγκοπούλου. Αθήναι, Γραφεία του 'Νουμά'. 1906. (Σελ. 90.)

ΦΑΙΝΕΤΑΙ ότι δεν υπάρχει πράγμα που να κινή περισσότερον την αηδίαν και την αγανάκτησιν των ανεπτυγμένων, και συγχρόνως την συγκίνησιν και τον ένθουσιασμόν των ήμμιθων, — έκείνων δηλαδή που εφρόντισαν να παραγεμίσουν τα κεφαλάκια των με όλίγα αρχαία ελληνικά και με πολλές άνοησίας και προλήψεις νεωτέρας, — όσον ή παράστασις ενός δράματος των προγόνων, εις την γλώσσαν του πρωτοτύπου, μάλιστα με μουσικήν και με λόγον του κ. Μιστριώτη εις τό τέλος.

Κ' επειδή την κλεινονηφίαν του άκροατηρίου, εκείνο τό βράδυ εις τό Δημοτικόν θέατρον, — όπως κάθε βράδυ και εις κάθε θέατρον, — άποτελούσαν οι δεύτεροι, ή παράστασις της 'Ηλέκτρας διεξήχθη θριαμβευτική. Τα χειροκροτήματα προπάντων από τα ήψηλότερα φοιτητικά θεωρεία, άντηχούσαν κάθε τόσον βροντώδη ή άγαλλίασις και ή συγκίνησις ήτο διαρκώς άποτυπωμένη εις τάγαθά γύρω μου πρόσωπα. όταν δε έρρητόρευσε ο κ. Μιστριώτης τά στερεότυπα και κατ' έπιταγήν του ένεφανίσθη εις την σκηνήν ο γραμματέυς της 'Εταιρείας κ. Φαραντάτος και προσέφερεν εις την πρωταγωνίστριαν ένα δίκαιον στέφανον δάφνης, ο ένθουσιασμός του κοινού έφθασεν εις τό κατακόρυφον, και πολλά μάτια ειςάίσθητα έδάκρυσαν, ως να έβλεπαν εκεί μίαν ελληνικήν νύκην, ένα έθνικόν θρίαμβον. . . . Ομολογώ ότι με μεγάλην μου έκπληξιν δεν ήκουσα τότε ένα γεροντάκι δακρυσμένο, που έκάθθητο δίπλα μου, να ψιθυρίσθ τό «Νύν άπολύεις. . . » αλλά τό ελδα να σηκωθή να φορέσθ ήσυχα ήσυχα τό έπανωφόρι του, και να φύγη γενναίως μαζί μας, ύστερ' από τόσην δόξαν, να έπιστρέψη εις την άδοξον καθημερινήν ζώην. . . .

— Ός τόσο είνε πολύ περιεργό πράγμα! έλεγεν ένας κύριος εκ των όλίγων διαμαρτυρομένων, εις τό διάλειμμα 'Ο Ρωμηός δεν θαυμάζει παρά μόνον ό,τι δεν καταλαβαίνει. Να τόρα, πάρε αυτή την ίδια 'Ηλέκτρα την κινέζικη και δός του την μεταφρασμένη σε γλώσσαν που να μη του ξεφεύγη ή παραμικρή λεπτομέρεια, να τον ιδής ξεκαρδιασμένο στα γέλια, όπως τον ελδα εγώ μία φορά, όταν ο Χρηστομάνος του έδωσε την *Αστυόνη*. "Αν τίχη μάλιστα να του σφυρίξη κανένα Μιστριώτης πως κάθε μετάφρασις είνε *βεβήλωσις*, ήμπορεί να τον ιδής και μανιώδη επαναστάτην, όπως τον ελδα εγώ μία φορά, όταν ο Σωτηριάδης του έδωσε την *Ορέστεια*. Πολύ περιεργό πράγμα!

Περιεργό μόνον; ή και θλιβερόν, και αξιοθήνητον και άπελιπιστικόν; . . . 'Ο κ. Μιστριώτης έδήλωσε επανειλημμένως ότι αυτά τά κάμνει διά να καταροπήσθ τους χυδαιστάς, και διά να δείξη εις τους ξένους ότι καταγόμεθα απ' ευθείας εκ των προγόνων μας, άφου παριστάνομεν κ' έννοούμεν τά δράματά των εις τό πρωτότυπον. "Όσον διά τους χυδαιστάς, δεν ήξερω! ίσως, με την πνευματικήν κατάστασιν και με τās άλλωνοπρεπείς ιδέας του κοινού μας, θα ήμπορούσε κανείς

να τους καταροπήσθ και χωρίς την βοήθειαν των αρχαίων δραμάτων. 'Αλλ' όσον διά τους ξένους, ως μου έπιτρέψη ο κ. Μιστριώτης να τον βεβαιώσω, χυδαιστί αυτήν την φοράν, ότι «επάτησε στην πητα». Οι ξένοι μας κοροϊδεύουν και μας έλεονολογούν. Και εις την προχθεσινήν άκόμη παράστασιν, δύο Γερμανοί, πρότροφοι του 'Ινστιτούτου, ήσαν διαρκώς σκασμένοι στα γέλια. Τους έκαμε την ήλαροτέραν έντίπωσην ή απαγγελία αρχαίων στίχων με σημερινήν προφοράν, ώστε να μη διατηρηται ούτε ίχνος ένθουςμου, και ή κομικοτραγική προσωποποίησις του άκροατηρίου, τό όποιον έφαινετο ως να έννοούσεν εις την έντέλειαν τά «θεία ρήματα» του Σοφοκλέους.

'Ο κ. Κυπαρίσσης, ο συμπαθής πρωταγωνιστής, — φιλόλογος δε και αρχαιολόγος, όφειλον να έννοιή κάποια πράγματα, — έλεγεν εις άλλον διαμαρτυρόμενον ότι τοιούτου είδους παραστάσεις γίνονται και εις την Εύρώπην: ότι ο σκοπός της 'Εταιρείας των επιτέλους είνε αυτός, και ότι ήμπορεί εξαίρετα να γίνη και μία άλλη 'Εταιρεία με σκοπόν διαφοροετικόν. Αύτά φαίνονται μετριωπαθή και λογικώτατα. Νομίζω όμως ότι αι παραστάσεις των ελληνικών δραμάτων εις την Εύρώπην, άλλωδιόλου εξαίρετικά και έκτακτοι, δεν έχουν τον ίδιον σκοπόν των ιδίων μας, όπως τουλάχιστον διατυπώνει αυτόν ο κ. Πρόεδρος. "Όσον δε διά την ίδρυσιν και άλλης 'Εταιρείας, σκοποήσθ να προσφέρη τ' αρχαία δράματα εις γλώσσαν ζωντανήν, δεν άμφιβάλω ότι θα έχοροκτηρήζετο άμέσως ως βέβηλος και ότι οι ενδιαφερόμενοι θα έχαλούσαν τον κόσμον, ο δε κ. Μιστριώτης θα ήτο ικανός να σηκώσθ κ' επαναστάσιν, διά να διαλυθθ. Μη λησμονώμεν, παρακαλώ, τά 'Ορεστειακά. . . . Δι' αυτό, βλέπετε, ή 'Εταιρεία προς διδασκαλίαν κτλ. κατατάσσεται από μερικούς μεταξύν των εθνικών πληγών, διότι δεν κάμνει μόνον όσον καλόν ήμπορεί, αλλά και ήμποδίζει κάθε καλόν, τό όποιον ήμπορούσαν να κάμουν άλλοι.

Μ' όλα αυτά, νομίζω ότι μόνον έπαινος όφείλεται εις τους καλούς έρασιτέχνας, οι όποιοι έπαιξαν την 'Ηλέκτραν». 'Ο κ. Σιγάλας, ο όποιος τους έδίδαξεν, ήμπορεί να καυχάται. Η κυρία Δημήτρα Κυπαρίσση ('Ηλέκτρα) με την πλήρη ζωής και δύναμειος υπόκρισίν της, απέδειξε ότι στερεή πραγματικώς την ελληνικήν σκηνήν μιας αξιολόγου δραματικής πρωταγωνιστριας. 'Ο κ. Κυπαρίσσης ως 'Ορέστης, ο κ. Ζήνων ως 'Αγγελος, και όλοι έν γενεί οι έρασιτέχναι, μηδ' αυτής της κορυφαίας του χορού εξαφορμένης, της όποιας λησμονά τώρα τό όνομα αλλ' όχι και την καθάρην και εήχρουν άπαγγελίαν, έπαιξαν ώραία. "Όσον διά την μελοποίησιν των χορικών, όμολογώ μεν ότι δεν μου έδωσε την παραμικράν συγκίνησιν, αλλά συγχρόνως κηρύττομαι και αναρμόδιος διά κάθε μουσικήν κρίσιν.

'Ο κ. Ταγκόπουλος, ο όποιος, καθώς μας έλεγε προχθές μία ευφρεσάτη κυρία «δεν είνε ούτε τόσο καλός άνθρωπος, ούτε τόσο καλός συγγραφέας, όσον θέλει να φαίνεται με τον *Νουμάν* και με τά δράματά του», εξέδωκεν εσχάτως και δεύτερον δράμα, τίτλοφορούμενον ο «'Ασωτός».

Είνε άπαράλλακτον με τό πρώτον και κατά την ιδέαν και κατά την μορφήν. Καμμία προσπάθεια εκ μέρους του δραματικού προς δραματικώτερον διατύπωσην του

μύθου του. Τα πολυθρόλιτα «Ευαγγελικά» έδωσαν, φαίνεται, αφορμήν εις σκηνάς οικογενειακάς, άρκετά ζωηράς, — μέσα εις την οικογένειαν κάποιου Γέρον - Σεβαστού, — άλλ' οί σκηναί αύται, πού ήμπορούσαν να κάμουν το δράμα κάπως δραματικόν, διεξάγονται δυστυχώς, εις τά παρασκήνια. Είς την σκηνήν μόνον διάλογοι άτέλειωτοι, κάποτε έξυπνοι, συχνά σοβαροί, συχνότερα άνούσιοι, και πάντοτε άναληθείς, άφύσικοι. Ο κ Ταγκόπουλος διά δύο λόγους δέν μάς φαίνεται γεννημένος δραματικός: πρώτον διότι δέν ήμπορει να έπινοήση δράσιν δεύτερον διότι δέν ήξέυρει να γράψη φυσικόν διάλογον. Και τά δύο αύτά μαζί άποτελούν τελείαν άδυναμίαν διά τή ζωντανεία των άνθρώπων, τόν όποιον άπαιτεί προπαντός κάθε έργον σκηνικόν.

Άλλ' άν ό κ Ταγκόπουλος δέν μάς άρέση ως δραματικός, και άν ειλικρινέστατα και φιλικώτατα θά τον εσυμβουλευόμεν — έστω και μετά την άποπεράτωσιν της τριλογίας του, — να έγκαταλείψη τόν είδος δραματικός, αυτό δέν σημαίνει ότι δέν τον εκτιμώμεν και δέν τον σεβόμεθα ως έργατήν της Ίδέας. Άπεναντίας μάλιστα αυτή ή έπιμονή του εις τό να γράφει παρά την κλίσιν του δράματος, μόνον και μόνον διότι νομίζει ότι με αυτά θά εξηγηρηθή ή Ίδέα του καλλίτερα και άποτελεσματικότερα, άποδεικνύει ίσα ίσα ότι άγαπή τον αυτήν την Ίδέαν, ώστε να μήν τον μέλη άν δι' άγάτην της έλαττόνεται, και άν άκούη κάθε τόσον άπό κριτικούς και άκριτους τόν άναβαλλόμενον.

Γρ. Ε.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

Η Όδύσσεια και αί περιουλήσεις του διογενούς Λαερτιάδου άνεκαθεν άπησχόλησαν τους σοφούς, και ποικίλα ύποθέσεις έπλασθήσαν προς εξέγησιν της τοπογραφίας του ποιήματος και διελεύσανσιν των σκοτεινών αυτής σημείων. Πρό δύο έτών ό κ. Βέρard, ό πολυμαθής έλληγιστής, ύποστήριξεν ότι ό Όμηρος ένεπνεύσθη άπό τās ναυτικές παραδόσεις των τολμηρών ναυτικών της άρχαιότητος, των Φοινίκων, ένδύσας αυτάς με τόν μαρμαίροντα πέπλον της ποιήσεως, τή βοηθειά δε των φοινικικών « περιούλων » και της επί τόπου παρατηρήσεως των μερών, έπροσπάθησεν ό συγγραφεύς να τοποθετήση τά διάφορα έπεισόδια του έπους, ιδίως τόν άντρον της Καλυψούς και την πόλιν των Φαιάκων.

Άλλά πολύ τολμηρότερος του κ. Βέρard δέκνεται ό κ. Champault, έν τώ τελευταίω του έργω ύπό τόν τίτλον « Έλληνας και Φοίνικες έν Ιταλία », έν τώ όποιώ αναλύων ιδίως τά εις τόν Νόστον αναγόμενα ήγματα της Όδυσσείας, προσπαθεί δι' έπιχειρημάτων ποικίλων και συνδυασμένων με έπιτηδειότητα καθιστώσαν αληθοφανείς και τās τολμηρότερας ύποθέσεις, να άποδείξη άφ' ενός ότι ή πόλις των Φαιάκων ήτο φοινικική άποικία επί της νήσου Ίσκια άπέναντι της Νεαπόλεως, άφ' έτέρου δε ότι τό σύνολον του ποιήματος έχει ως βάση την εκείσε μετανάστευσιν έξελληνισθέντων Φοινίκων εκ των έν Έλλάδι φοινικικών άποικιών της Βοιωτίας και της Εύβοίας.

Πρός άπόκρουσιν της κρατούσης γνώμης ότι ή Κέρκυρα εινε ή νήσος των Φαιάκων, ή Σχερία, ό συγγραφεύς άντλεί έπιχειρήματα και εκ της φυσικής διάσεως του τόπου, και εκ της όνομασίας « Φαιακες », δηλούσης κατοίκους γης φαίας ως εινε αί ήφαιστιώδεις νήσοι του κόλπου της Νεαπόλεως και ιδίως ή Ίσκια, αλλά πρό παντός στηρίζεται εις τās άποστάσεις των ναυτικών δρομολογίων, αιτινες κατ' αυτόν άποδεικνύουν ότι ή Ίσκια εινε ή ύπό του ποιητού σημανομένη νήσος.

Παρατηρεί τις όμως ότι έφ' όσον τά έπιχειρήματα

του συγγραφέως τείνουν εις άναίρεσιν των ήδη νομιζόμενων, φαίνονται ισχυρά αλλά, στρεφόμενα εις ύποστήριξιν της ίδιας του γνώμης, καθίστανται άσθενέστερα, ώστε τόν αναγκάζουν να προσφύγη εις άλλα, όλιγότερον έπιστημονικά και όχι διάφορα όσον προσάπτει εις τους έχοντας αντίθετον γνώμην ούτω λ. χ. διά να έξηγήση τόν έντός μιας νυκτός διάπλον του άπό Ίσκίας μέχρις Ίθάκης διαστήματος ύπό της έπαναγούσης τόν πολύπλαγκτον ήρωα νηός, διάπλον όστις εινε φυσικός άδύνατον να συντελεσθή ούδέ έντός τριπλασιού χρόνου ύπ' αυτών των σημερινών άτμοπλοίων, παραδέχεται ό κ. Champault ότι ό Όμηρος παριστά τά πλοία των Φαιάκων ως πλοία μυθικά διά τά όποια ή άπόστασις δέν λογαριάζει άλλ' άν δεχθί τις αυτό, ή βαρύτης των έναντίων της νήσου Κερκυρας ως νήσου των Φαιάκων προβολομένων έπιχειρημάτων καθίσταται προβληματική. Η τουατή αντίθεσις μεταξύ της εύχερείας έν τή καταπολεμήσει των παρ' άλλων γενομένων τοποθεσιών των έν τή Όδυσσειά αναφερομένων τόπων και της δυσκολίας ήν άπαντή ό συγγραφεύς προς ύποστήριξιν των παρ' αυτού προτεινομένων δέν εκπλήσσει καθόλον άμα δεχθί τις ότι ή Όδύσσεια δέν εινε γεωγραφικόν ή ναυτικόν έγχειρίδιον, αλλά ποιήμα, εις τό όποιον ό ποιήσας, και επί τή ύποθέσει ότι ειχε κατά νοήν όρισμένον τόπον, άφίνει έλεύθερα τά ήνια εις την φαντασίαν του και πολύ άλλων φροντίζει άν. αί περιγραφαι του άνταποκρίνονται εις την πραγματικότητα, φθάνει να εινε όραται.

Όχι όλιγότεραν έπινοητικότητα καταβάλλει ό γάλλος σοφός διά να άποδείξη ότι οί Φαιακες δέν εινε άλλοι παρά οί θαλασσοκράτορες Φοίνικες, οιτινες ειχον ιδρύσει εις τά δυτικά παραλία της Τραλίας πλείστας άποικίας, συγκεντρώντες εις τās χειρας των τό εμπόριον των εις τά μέρη εκείνα αφθόνως έξορυσσομένων μετάλλων τούτο άποδεικνύει κατά τόν κ. Champault ό πλούτος εις μέταλλα του μεγάρου του Άλκινόου ως τό περιγράφει ό Όμηρος, αλλά και ό χαρακτήρ των προς τιμήν του ήρωος δεδομένων έορτών, καθ' ός άντι των παρ' Έλλησι τελουμένων άγώνων, την πρώτην θέσιν κατέχουν οι χοροί: έξ ού ό συγγραφεύς έξάγει ότι πρόκειται ένταύθα περί λαού έμπορικου, και όχι πολεμικού, τούτος δε λαός ήσαν κατ' εκείνην την εποχήν οί Φοίνικες.

Άλλα έπιχειρήματα άντλεί ό συγγραφεύς άπό την προέχουσαν θέσιν ήν ό Όμηρος προσοίδει εις την σύγγον του Άλκινόου Άρήτην, όχι μόνον ως γυναίκα, ισότιμον προς τόν άνδρα έν τώ οικω, αλλά και ως βασίλισσαν, ής ή γνώμη βαρύνει επί της διενθίνσεως των κοινών εις αυτήν ό Όδυσσεύς προσάπτει ικέτης ζητών να οδηγηθή εις την πατρίδα του, και όχι εις τόν Άλκίνοον, μ' όλην την σημασίαν ήν ειχε εις τās φοινικικές άποικίας ή προσφυγή ξένων: διότι ούτοι παρ' αυταίς θεωρούμενοι ως κατάσκοποι, ή έθανατούντο ή εκρατούντο δούλοι διά να μη προδώσουν τά μυστικά της ναυτιλίας και των ναυτικών όδών ζηλοτύπως κρατούμενα. Ο κ. Champault ισχυρίζεται ότι ή ύπερόχος θέσις της γυναίκας άπαντά κυρίως εις τους λαούς της ναυτικής όπου οί άνδρες λείπουν διαρκώς εις μακρά ταξείδια και άφίνου εις τās γυναίκας την διοίκησιν του οικου, αλλά τοιούτοι κατά την δημοικήν εποχήν ήσαν μόνον οί Φοίνικες. Νομίζομεν όμως ότι τό έπιχείρημα της προς την Άρήτην Ικεσίας δέν εινε τόσον ακράδαντον εινε πολύ πιθανόν ότι ό Όδυσσεύς άπειτάθη εις την βασίλισσαν όχι διότι ειχε περισσότερον έν γνώμη της, αλλά διότι ή γυναικεία καρδιά εινε πλέον συμπνετική και ειχε περισσότεραν πιθανότητα να την έλάσση ύπερ έαυτού: έξ άλλω δε εινε γνωστόν ότι ή Έλληνική των Όμηρικων χρόνων έθεσιν ισότιμον

πρός τόν άνδρα έν τή οικογενεία και τή κοινωνία, πολύ ανώτερον της μετέπειτα, ως άποδεικνύει τό σεβας με τό όποιον προσαγορεύει ό Όδυσσεύς την Πηνελόπην έπανερχόμενος άγνώριστος εις τόν οικον του « ή γαρ σεύ κλέος ούράνον εύρον ίκάνει ώστε τευ βασιλhos άρμόνος ».

Ούδέν λοιπόν τό παράδοξον άν ό Όμηρος, περιγραφών κοινωνίαν ιδεώδη, να έξηρε έτι μάλλον την θέσιν της γυναίκας, χωρίς διά τούτο να απέβλεπεν εις ξένα πρότυπα και ιδίως εις φοινικικά, άφου άλλως τε εινε δύσκολον να δεχθί τις ότι παρά λαφ' ανατολικήν ως οί Φοίνικες ή γυνή έτιμώτο περισσότερο ή έν Έλλάδι.

Ο κ. Champault έν τώ τρίτω μέρει του συγγράματός του συγκεφαλαιών τά περι της έλληνοφοινικικής έμπνεύσεως της Όδυσσείας έπιχειρήματά του, ύποστηρίζει την θεωρίαν ότι τό δαιμόνιον έπος και ιδίως ό Νόστος δέν εινε άλλο ή ποιητική αφήγησις μεταναστεύσεως έξ Έλλάδος εις Ίσκιαν έξελληνισθέντων Φοινίκων της Βοιωτίας και της Εύβοίας, γενομένης κατά πρόσκλησιν των εκεί ήδη έγκατεστημένων όμοφύλων των. Η θεωρία αυτή εινε ή μάλλον προκαλούσα τās επικρίσεις έξ όσων ό συγγραφεύς ύποστηρίζει. Μ' όλην την πολυμάθειαν ήν έπίδεικνυει και την έπιτηδειότητα περί τόν συνδυασμόν ποικίλων και παντοδαπών ιστορικών και μυθικών δεδομένων, η ύποθεσις αυτή φαίνεται όλος άπίθανος, άλλως τε εις τό μέρος τούτο ό κ. Champault αναγκάζεται να παρατηρή τήσ άσστηράς και έπιστημονικής μεθόδου ήν εις τά άλλα μέρη έπιτηδεύεται, μη άποδεχόμενος δε τό μυθώδες και ύπερφυσικόν των όμηρικών έπόν, τό αντικαθιστά διά της τολμηροτάτης χρήσεως ή μάλλον καταχρήσεως της άλληγορικής εξηγήσεως ούτω ή συμπάθεια ήν ή Ναυσικία έπιδεικνυει προς τόν ναυαγόν ήρωα συμβολίζει την έγκαρδίαν ύποδοχήν των έξ Έλλάδος Φοινίκων παρά των έν Σχερία (Ίσκια) όμοφύλων των, ένθ' έξ άλλου οί λόγοι δι' άν ό Όδυσσεύς εις τό συμπόσιον του Άλκινόου έξυμνει τά αγαθά της όμονομίας και της ειρήνης, δέν εινε άλλο παρά ύπαινγμοί περί των βραδύτερον έπαλθουσών διχονοιών μεταξύ των δύο στοιχείων. Έπίσης εκει όπου ό Όμηρος λέγει ότι τόν ύπνον του Όδυσσεώς έσκιασαν δύο έλαίαι, ή μιν άγρία ή δε έμβολιασμένη, αιτινες φυόμεναι άπό την αυτήν ρίζαν συνέπλεκον επί ταύτο τους κλάδους, ό σοφός όμηριστής διαβλέπει την ένωσιν δύο κλάδων του φοινικικού γένους, έξ άν ό μιν έμεινε γνήσιος ό δε ύπέστη την έλληνικήν έπιρροήν.

Εκ τούτου βλέπομεν ότι ό κ. Champault δέν ύστερεί κατά την φαντασίαν οδδενός των άλλων έρημνευτών του Όμηρου. Άλλά ό κίνδυνος της χρήσεως τόσφ τολμηρών έρμηνευών έγκειται εις τό ότι ούδέν καλώς έπερχόμενον σχολιαστήν να μεταχειρισθί έπιχειρήματα ούχ ήττον βάσιμα προς στηρίζιν άντιθέτων και άκόμη πλέον παραβόλων θεωριών.

Παρ' όλον τό ένδιαφέρον όπερ παρέχει ή μελέτη του κ. Champault ως εκ του πλούτου των ιστορικών στοιχείων και της έπινοητικότητος μεθ' ής τά συνδυάζει προς ύποστήριξιν των γνώμων του, δέν πιστεύομεν αι εύφάνταστον όσον και τολμηραί αύται ύποθέσεις περί της πραγματικής βάσεως του όμηρικού έπους να προσθέτουν ή να αφαιρούν άπό τό ποιητικόν θέλητρον, με τό όποιον ή φαντασία του ποιητού περιέβαλε τās περιουλήσεις του Όδυσσεώς, δέν ισχύουν δε να μάς έξηγήσουν πώς ή αφήγησις των τυχών άσήμου έλληνοφοινικικής άποικίας κατέστη έθνικόν ποιήμα των άπανταχού Έλλήνων εις τό όποιον διέκρινον ύπό τόν μαγικόν πέπλον της ποιήσεως ζωγραφούμενα τά προέχοντα χαρακτηριστικά της φυλής και του έθνικου των βίου.

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Οί ξένοι δέν βλέπουν

Ο ΛΟΙ άνεξαιρέτως συγκριζόμεθα διά να μάς ιδούν μεθ' αυτών οί ξένοι. Ο Μερakλής φαντάζεται ότι οί ξένοι ερχονται να ιδούν μόνον αυτόν. Και ούτω καθέξής. Φανταζόμεθα πώς θά σταθώμεν όλοι εις μίαν στρατιωτικήν παρατάξιν, όπου οί ξένοι θά μάς κάμουν έπιθεώρησιν ψάχνοντες να βρουν άν μάς λείπη κανένα κουμπί. Διά τούτο γυαλιζόμεθα πυρσώδως, όπως ό στρατιώτης του λόχου κατά Σάββατον. Εάν ανακαλύψωμεν εις τά γένημα μας καμμίαν άσχημην τριχα, την βάρφομεν διά να μη την ιδούν οί ξένοι. Άλλά έγώ μίαν άσχημην τριχα πού έχω την άφήκα άσχημην Διότι έχω την ιδέαν ότι οί ξένοι δέν βλέπουν καθόλου, ή βλέπουν πολύ όλίγα πράγματα.

Ήτο μία γέφυρα εκει εις τόν Ίλισσον και έπεσε προχθές, άπό φόβον πιθανώς να μη την ιδούν, οί ξένοι, επειδή ήτο πολύ παλαιά και γελοία. Άλλά ύπήρχε σās παρακαλώ, τοιούτος φόβος; Δέν ύποθέτω. Πρώτον είνε ένας ξένος, όλιγον καλλιτέχνης, έβλεπεν αυτό τό παλαιόν έξλινο γεφύρι, πού σκεπάζει ένα ποταμόν έντελώς κακομοίρην και ρωμαντικόν, θά τό εύρισκε θεάμα χαριτωμένον. Εν γένει ή κοίτη του Ίλισσου, προς τό μέρος του Παραδείσου, εινε θεάμα πολύ εύμορφον διά την πρωτογενή άσχημίαν της. Ένα χάνι λείπει εκει πλησίον, και ένας λερός ξενόδοχος, ψήγων κοκορέτοι διά να συμπληρωθή ή άπότης των Ίλισσίων. Διατί λοιπόν ένας ξένος θά εύρισκεν άσχημον αυτό τό θεάμα του λασπώδους νοθρού και κλαίοντος ποταμού με τό παλαιόν ξύλινο γεφύρι; εινε δυνατόν ξένος, όλιγον καλλιτέχνης, να μάς κατηγορήση διά μίαν τόσον χαριτωμένην άγροτικήν κατάστασιν; Θά εύρισκεν άλλως ότι τό θεάμα του ξυλίνου γεφυριού εινε εύμορφον. Δέν θά τού έμενε καιρός να εξετάσθ άν τό γεφύρι εινε έτοιμόρροπον, άν χρησιμότη διά να περνούν άνθρωποι, και άν άπεκοιμηθή ή υπηρεσία των Δημοσίων έργων. Οί ξένοι δέν εξετάζουν αυτάς τās λεπτομερείας, διότι δέν έχουσι καιρόν. Βιάζονται. Και τόσον βιάζονται ώστε μόλις θά προφθάσουν, ύποθέτω, να ιδούν τους Άγώνας την Άκρόπολιν, και τόν Μερakλήν. Άδίκως λοιπόν γυαλιζόμεθα.

Ω, βεβαιωθήτε ότι όλον αυτό τό πυρσώδες ξύσιμον, σαπούνισμα, τρίψιμον και γυάλισμα τών λεπτομερειών, εινε μάταιος κόπος. Αυτό δε τό όποιον λέμε διαρκώς « θά μάς ιδούν οί ξένοι » εινε ένα μεγάλο ψεύδος. Οί ξένοι δέν θά μάς ιδούν. Οί ξένοι δέν βλέπουν εις διάστημα 15 ήμερών. Άλλοίμονον άν μάς έβλεπαν. . . Όταν κανείς πηγαίνει εις ένα σπίτι να φιλοξενηθή, θά ιδή όλα τά όφραϊα πράγματα του οικοδεσπότη. Την όφραιότεραν και γλάστραν, τά καλύτερα μαχαροπήρουνα του, και τόν σχετικώς εύπροσωπότερον εκ των σκύλων του.

Ερωτώ λοιπόν — ρητορικόν σχήμα του κ. Θεοτόκη — τό έξής.

Εινε δυνατόν οί ξένοι να ιδούν ποτέ τόν τρώην ήγούμενον της Πέντελης, και την πολιτικήν ή όποια, δις καταδικασθέντα τόν άθάνατον τούτον καλόγηρον, ζητεί καλά και σώνει να τόν γλυτώσ; Ούδέποτε. Άλλά τά χαροπαικτεία, τά όποια έξεπάστρεψαν τόν άτυχήν πρωθυπουργόν, και μένον πάλιν άνοικτά, άθάνατα εις τό πείσιμα της γηραιάς Ηθικής; Ούτε αυτά θά συμβή να τά ιδούν. Άλλά τόν ψηφοφόρον Έλληνα ό όποιος πουλιέται, και τόν ύποψήφον ό όποιος τόν αγοράζει; Ούτε αυτούς. Τά αναγνώσματα των έφημερίδων; Οχι. Την καθαρεύουσαν των Άλφαβηταριών; Οχι. Τους βιβλιοκαπήλους; Οχι. Την παραβασιν των εκλογικών πρωτοκόλλων τιμής; Οχι. Τους μικτούς, τους άμυγείς; Ούτε.

ΙΩΝ

Ίδου τί ΔΕΝ θά ιδούν εύτυχώς οι ξένοι. Αυτό είνε τό σπουδαίον. Τι μένει επομένως νά ιδούν; Τά όρατά. Τόν Ύμητιόν, ό όποιος είνε πάντοτε καλός και έναρτος, τά άρχαία μνημεία τά όποία είνε πάντοτε λαμπρά διά τόν λόγον ότι είνε άρχαία, και τόν σύρονόν ό όποιος, ός μή πολιτευθείς εις την Έλλάδα, έμεινε καθάρος. Είς 15 ήμέρας μόνον αυτά προφθάνει νά ιδή κανείς από ένα τόπον και φεύγει ένθουσιασμένος. Μή γυαλίεσθε λοιπόν, και άπαλλαχθήτε από την ιδέα ότι οι ξένοι θά κάμουν στρατιωτικήν επίθεσιν. Πεισθήτε ότι εύτυχώς δέν θά μάς ιδή κανείς. Οι ξένοι βλέπουν πολύ όλίγα πράγματα. Και κυρίως οι ξένοι δέν βλέπουν.

Z. A. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ένας νικητής.

Ο μεγάλος Ναπολέων όταν εύτύχως, ν' άντικρύσει κάποτε τόν πιό μεγάλο του Γκαίτε, ειπε εις τους άδελφούς του: *Voilà un homme!* Ίδου ένας άνθρωπος!

Δανείζομαι την αναφώνησιν χωρίς ούτ' έγώ νά είμαι Ναπολέων, ούτε ό Σεβασμιώτατος Γκαίτε. Όμως είν' ένας άνθρωπος. Μέσα εις την λειψανδρίαν και την λειψανδρσιαν ιδού ένας άνθρωπος!

Είς τά τελευταία αυτά χρόνια οι καταλαβόντες τόν μητροπολιτικόν θρόνον των Άθηνών δέν ήσαν ισάραχοι τυχαιοί. Ο Γερμανός Καλλιγάς, ό Προκόπιος Οικονομίδης. Ούτε τό σθένος του πρώτου είνε άνάξιον προσοχής από τους ιστορικούς της εκκλησίας, ούτε ή μεγάλη παιδείσις του δευτέρου. Και τους δύο τους έθανάτωσαν αι περιστάσεις. Ο Προκόπιος Οικονομίδης απέθανε θλιβερόν θάνατον εξορίστου, που δέν του ήρμοζε μά την αλήθειαν καθόλου. Πόσον ήτο άληθινά Χριστιανός! Ίσως από την υπερβολικήν του χριστιανικότητα και ή αδυναμία εις τό άντιμετώπισμα των περιστάσεων.

Όπωσδήποτε ή μητρόπολις των Άθηνών έχει σημερον έναν άνθρωπον άριστον, ρωμαλέον, διοικητικόν, ισχυρόν, κλονίζοντα και μη κλονιζόμενον. Δόξα μας λοιπόν. Ίδου ένας ιεράρχης προσηλωμένος εις τάς παραδόσεις της εκκλησίας μας, με την δύναμιν και την έπιμονήν, τόν φανατισμόν ακόμη παλαιохριστιανού, ιεράρχου του δου βυζαντινού αιώνος.

Δόξα μας.
Όταν άνέβη εις τόν μητροπολιτικόν θρόνον ό Θεόκλητος τό πρώτο-πρώτο που έκαμε, ήτον νά στείλη τους ιερομονάχους ιερείς, τους ιερείς που δέν είχαν έλθει εις γάμου κοινωνίαν εις τά μοναστήρια τους. Τίποτε πρακτικώτερον, τίποτε ήθικώτερον απ' αυτό. Καλόγηρος έξω από τό μοναστήρι του είνε πράγμα άκατανόητον. Έτσι θά έσκέφθη ό σεβασμιώτατος θά έσκέφθη και άλλα, τους modos vivendi των καλογηροπαπάδων εις τάς πόλεις κ' εξετέλεσε την θέλησιν του.

Ίδου ένας άνθρωπος λοιπόν!
Ήλθε τό ζήτημα της χειροτονίας νέων παπάδων. Ο σεβασμιώτατος ειδε την « ύπερπαραγωγήν ». Έσυλλογίσθη νά παύση νά κάμη παπάδες. Και σχεδόν έως τόρα δέν έκαμε κανένα. Έτσι τό ήθελε.

Ίδου ένας άνθρωπος θεληματικός λοιπόν!
Και κατόπιν εις τό ζήτημα των εκκλησιών που μεταβάλλονται κάθε τόσο από ναούς του ιδανικού εις κέντρα εκλογικά.

Άλλά τό ζήτημα, τό όποιον έχάτως έφερε την εκκλησίαν και τό Κράτος άντιμέτωπα, και εις τό όποιον ή Εκκλησία, έχρ' εις τόν Θεόκλητον, ενίκησε νίκη σημαντικήν, εις έκείνη που τόν άνέβασε ύψηλά πολύ, τουλάχιστον ύψηλώτερα μάς.

Έπρόκειτο νά τιμωρηθή ένας ήγούμενος που ήτίμασε τό μοναχικόν σχήμα. Και μία καθάρισις εις τους άσώφους αυτούς καιρούς, που ήγούμενοι γίνονται διά σκοπούς καθαρώς έμπορικούς, δέν ήτον άρκετή. Θά ήτον μάλλον ειρωνεία κατά της Εκκλησίας. Και ιδού ό άνθρωπος.

Μία καθάρισις και δέκα πέντε χρόνια ήτον ποιηή μόλις άρκετή. Η κυβέρνησις έδίστασε. Προς στιγμήν ήπειλήθη ρήξει, αλλά τέλος ή γνώμη της Εκκλησίας υπερίσχυσε. Δύο ποιηαι δέν επιβάλλονται. Είπαν οι σχολαστικοί νομωμαθείς.

Άλλά διατί; Και δύο και έβδομήντα δύο. Φωνάζει ό όρθός λόγος. Έπειτα ή εκκλησιαστική άπόφασίς μας, είπαν οι συνοδικοί, δέν άνακαλείται. Έμμένετε; Θά κλείσωμεν τάς εκκλησίας. Η « Εκκλησία έν διωγμώ » και εις παραμονάς εκλογών μάλιστα. Πράγμα έντελώς άσύμφορον.

Μία έπική σελίς διά την ελληνικήν εκκλησίαν
Voilà un homme! λοιπόν.

ΜΟΥΚΙΟΣ ΣΚΑΙΟΛΑΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΒΑΘΥΤΑΤΑ πενθούν τά « Παναθήναια » διά τόν θάνατον δύο προσφιλών των συνεργατών, του Γεράσιμου Ε. Μαυρογιάννη και της Άλεξάνδρας Παπαδοπούλου.

Συνεργάτης μας από τους πιό αγαπητούς, από τους περισσότερον εκτιμωμένους ό Μαυρογιάννης Όγδοήντα τριών έτών. Ζωή γεμάτη δράσιν, μελέτην, παραγωγήν. Άκόμη τελευταίως έτίμησε τά « Παναθήναια » με μίαν μετάφρασιν του Θεοκρίτου, την όποιαν θά δημοσιεύσωμεν προσεχώς. Δέν ήμπορώ πιά νά έργασθώ όπως θέλω, μάς έγραψε. Μά έχω ακόμη στό συρτάρι μου κάτι και τό στέλλω εύχαριστικά εις τά αγαπητά « Παναθήναια ». Τά περι Βυζαντινής τέχνης έργα του άπομένουν όρατα μνημεία και μία σπουδαία συμβολή εις την τώσον χαρακτηριστικήν έποχήν της ιστορίας μας.

Η Άλεξάνδρα Παπαδοπούλου μία από τάς σημαιοφόρους του έργου μας. Συχνά τά διηγήματά της έστόλιζαν τάς σελίδας του περιοδικού τό όποιον σημερον με όλίγας λέξεις αναγράφει τό θλιβερόν δυστύχημα. Τά γράμματά της ήσαν πάντα ποιημένα με τάς ωραιότερας φράσεις διά την ελληνικήν τέχνην και τά ελληνικά γράμματα. Εύγενική, τολμηρά, ένθουσιώδης, με ιδανικά μεγάλα, με τάλαντον λογογραφικόν, έσκορπούσε τό φώς και την χάριν της ψυχής της εις τά ελληνόπουλα κορίτσια με την διδασκαλίαν της και απέδιδε εις τά αισθήματα και τάς σκέψεις της μορφήν καλλιτεχνικήν διά του διηγήματος.

Τά « Παναθήναια » θά άφιερώσουν όλίγας σελίδας εις τό έργον και των δύο των συνεργατών.

Φίλε κύριε Μιχαηλίδη,

ΠΡΟ όλίγων ήμερών — την 17/4 Φεβρουαρίου — έκλεισαν πηνήντα χρόνια από την ήμερα του θανάτου του Heine. Όλόκληρο σχεδόν τό Παρίσι έπισκέφθη τόν τάφο του μεγάλου ποιητού στο νεκροταφείο της Μονμάρτης και έσκέπασε τό μνήμα με σωρό από άνθη. Άς έορτάσωμε κ' έμεις την ήμερ' αυτή με τό κατωτέρω τραγούδι του, που έπροσπάθησα

νά μεταφράσω, όσο καλύτερα επιτρέπει ή γλώσσα μας¹.

Με ύπόληψιν και άγάπην
Ίδικός σας Νικόλαος Χατζιδάκης.

ΛΩΡΕΛΑ-Υ²

*Δέν ξέρω διόλου τί σημαίνει,
Πού τόση λύπη με κρατεί
Παράδοσι λησμονημένη
Τόν νου μου δέν τον παραιτεί.*

*Δροσίει και σκοιάδι άπλώνει
Κι ό Ρήνος ήσυχά κυλά
Τό κορφοβούνι φώς χρυσώνει
Τού ήλιου, που ήγερνε χαμηλά.*

*Η όμορφότερη παρθένα
Ήλθε στον βράχο έχει φωλιά
Στολίδι' άστράφτον χρυσομέντα,
Χτυξίει τά χρυσά μαλλιά.*

*Με χρυσό χτένι τά χτυξίει
Και λέει τραγούδι θαναστό,
Πού ένα παράξενο σκοράλει
Σκοπό τραγύρω δυνατό.*

*Ο ναύτης πέφτει μέσ' στα βράχια
Τού τραγουδιού κι' άγρια ποθεί
Δέν βλέπει εμπρός τον τά ξεβρόχια,
Βλέπει την κόρη την ξανθή.*

*Θαρωθ, τό κύμα τέλος χώνει
Ναύτη και βάρκα και πανί —
Και όλ' αυτά τά κατορθώνει
Της Λωρελάυς ή φωνή.*

Heinrich Heine (1823) ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ

Ο κ. Ψυχάρης έχει από τό 1888 που φωνάζει ότι δέν πρέπει νά αισθανόμεθα αλλά νά *αιστανούμαστε*. Τό « Ταξίδι » του 1888 δέν διαφέρει από τό « Ταξίδι » του 1906 — νέα έκδοσις. — Ο « έπιστημονικός ιδεαλισμός », όπως τόν όνόμασεν ή νεοελληνική κριτική, του κ. Ψυχάρη ύπηρξε μία μεγάλη παρεξηγησις αξία ήλαροτήτων όχι όμως και θορύβων τόσο πολλών. Η ζωή και ή γραφομένη γλώσσα συμπλησιάζονται και θά δώσουν ένα φίλημα ήχηρον κάποτε με όλους τους ύπερ της γλωσσικής μας άποκολονυθώσεως άγώνας.

Ο Ροϊδης εις τό 1888 παρέβαλε τό « Ταξίδι » με τά γραφήματα του Στέφν και του Μπωντλαίυ. Αυτήν την στιγμήν με όλους τους άγώνας των καλοδητητών του τό « Ταξίδι » δέν διαβάζεται δυστυχώς ή εύτυχώς.

¹ Έπίς από τό τραγούδι από του Heine. ή *Lorelay* είνε γνωστή και παλαιότερα από τό λιμάνι έπος του Clemens Brentano (« Loreley », 1800). — Επί τη ένακορία η: *Isakonastiridos* της γεννήσεως του Heine (18 (7.) Δεκ. 1797 - 1877) έξεδόθη τό 1897 από τον Richard Schaulk ένα « Breviarium » των ποιημάτων του σε πολυτελή έκδοσι της « Bibliothek für Bücherliebhaber » των Fischer και Franke.

² Η λέξις « Loreley », ή μάλλον ό παλαιότερος και όρθότερος τύπος αυτής « Lurley », παράγεται από τις δύο λέξεις: Luren (σημερ γερμαν. lauern), σπανίν. lure=ένεδρενετε, κατασκοπεύειν και Ley και σημαίνει: Ο ένεδρεύων βράχος (Είς τό μέρος από τό ποταμό, φαίνεται, ύπερχαν ύψαλοι και έσχηματίετο δίνη και ό μύθος παρήχθη ανάλογα με τόν των Σειρήνων). Η παλαιά λέξις « Ley » ή « Lei », άχρηστος σήμερα, είνε ή ίδια με την άμυρικήν λέξι, και σφίεται άνήμη μόνον σε μερικά κύρια όνόματα βράχων του Ρήνου (π. χ., κατά του Lurley, εις τό Baderley (Ems), Erpeler-Ley (Linz) κτλ. Τά περισσότερα όνομα τελευτούν εις « fels » ή « stein » (τά όποία είνε συνώνυμα του « Ley »).

Ύφος ψευδές, ειρωνεία σάν χονδρό άλάτι που έχει μωρανή, κ. τ. λ., κ. τ. λ.

Τό « Ταξίδι » δέν διαβάζεται όπως και κανένα λογοτεχνικόν έργον του κ. Ψυχάρη. Είνε μακράν πάσης αισθητικής αληθείας. Άλλά όταν είνε μακράν της αισθητικής αληθείας, πώς θά είνε κοντά εις την γλωσσικήν αλήθειαν; Η γλώσσα είνε τέχνη. Η πρώτη τέχνη που έδημιούργησεν ό άνθρωπος. Και όμως την τέχνην αυτήν την άγνοούν και οι Άττικισται και οι Ψυχαρισται. Άττικόν Βολακί, Έσπεράντο Ψυχαρικών. Μόνον οι εύρισκόμενοι εις τό μέσον ήμπαρούν νά έννοήσουν την αλήθειαν των σκέψεων αυτών.

ΕΝΑ νέον βιβλίον του κ. Χρηστοβασιλή: « Η Άγάπη ». Ο ποιητής της συλλογής αυτής δέν στερείται τάλαντου, άγαλινώτου βέβαια, μη ύποτασσόμενου εις κανένα ώρισμένον νόμον τέχνης, όμιλούντος με περισσότερα του δέοντος λόγια, μη δυναμένου νά διακρίνη τόν πλούτον από την ύπερβολήν τάλαντου που είνε ξένον από κάθε λιτότητα και συγγραφικήν συνετότητα.

Θά έχρησιάζετο κάποια μεγαλυτέρα καλλιέργεια του τάλαντου αυτού. Ο κ. Χρηστοβασιλης έχει την φλέβα. Του χρειάζεται τό savoir-faire.

A. K.

Η Μεσογία είνε μία από τάς έκλυσιτωτέρας χώρας διά τόν ιστορικόν, διότι, όπως και κατά την φύσιν είνε πλούσια, όμοίως γόνιμος είνε και εις ιστορικά συμβάντα.

Την ιστορίαν ιδίως των Φαρών, της άρχαιοτάτης παρ' τάς Καλάμας όμηρικής πόλεως και αυτών των Καλαμών επιχειρεί νά γράψη ό κ. Δ. Δουμάκης από πολλών έτών εργαζόμενος. Είς τό έκδοθέν τεύχος *Μεσογία* και *Ιδία* περι Φαρών και Καλαμάτας από των *άρχαιοτάτων χρόνων μέχρι του Καποδιστρίου* ό συγγραφέας όμιλεί περι της ιστορίας της όλης Μεσογίας κατά τους μυθολογικούς και ιστορικούς χρόνους, έπειτα δε περι των Φαρών και Καλαμών ειδικώς. Μετά την εξέτασιν των ιστορικών χρόνων έρχεται εις την εξιστόρησιν της έν Μορέω Φραγκοκρατίας ακολουθών ως επί τό πολύ τόν ήμετερον Παπαρηγόπουλον.

A. A.

Η ένταύθα Γερμανική άρχαιολογική Σχολή επέχει μικράν άνασκαφήν έν Όλυμπία προς διαλευκανσιν χρονολογικών τιμών ζητημάτων, των όποιον ή λύσις είχε μείνει άμυβήλος κατά τάς μεγάλας άνασκαφάς. Προς τότο μετέβησαν εις Όλυμπίαν ό διευθυντής της Σχολής κύριος Dörpfeld, ό κύριος Caro και πολλοί άλλοι Γερμανοί και Αυστριακοί άρχαιολόγοι.

Η άνασκαφή έγένετο έν τω όπισθοδόμω του Η-ραίου, εύρέθησαν δε κατ' αυτήν έν σπουδαίον χαλκόν άγαλμάτιον ύψ. περίπου 25 εκατ., φέρον περι την όσφν παλαιάν ζώνην, την Όμηρικήν μίτραν, και επί κεφαλής ύψηλόν κράνος. Τό άγαλμάτιον είνε άρχαιώτατον. Πλήν τούτου εύρέθησαν όλίγα μικρά χαλκά ζωα και τινα άλλα χαλκά άντικείμενα, εκ των όποιον όμοια εις μέγιστον πλήθος είχαν εύρεθη κατά τάς μεγάλας άνασκαφάς της Όλυμπίας. Ευρέθησαν προς τούτοις και άρκετά τεμάχια άγγείων προϊστορικών χρόνων.

ΕΙΣ τό Ύπουργείον της Παιδείας άγγεγέθη εκ Τριπόλεως, ότι κατετέθησαν εις τό έκει μουσειόν όλίγα γλυπτά τεμάχια προερχόμενα εκ του κατεδαφισθέντος δημοτικού σχολείου, εις του όποιον την οικο-

δομήν, κτισθέντος υπό του Καποδίστρια, είχε χρησιμοποιοηθή υλικόν προερχόμενον εκ Τυγίας. Έν τεμάχιον φαίνεται ότι εινε μέρος αναγλύφου, επ' αυτού δε παρίσταται άκέφαλος γυναικεία μορφή. Μετά των γλυπτών τεμαχιών υπήρχε και μία επιγραφή.

K.

ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ. — Συνεδρία της 14 Φεβρουαρίου. Ο διευθυντής της αυστριακής αρχαιολογικής σχολής κ. Έβερδάυ εξέθεσε τας κατά το παρελθόν έτος άποκαλύψεις της εν Έφεσφ άνασκαφής, ην από ετών έκτελει η αυστριακή κυβέρνησις. Έξηρευνήθησαν κατά το παρελθόν έτος πληρότερα διάφορα οικοδομήματα άνευρεθέντα κατά τα παρελθόντα έτη, τα αξιολογώτατα δ' εκ αυτών εινε η μεγάλη διπλή βυζαντινή εκκλησία, εν η συνεκροτήθη η Β' Οικουμενική σύνοδος, η άγορά, το θέατρον και μνημείον τι κτισθέν προς διαώνιον των κατά των Πάρθων νικών των αυτοκρατόρων Μάρκου Αντωνίου και Λουκίου Ούάρου. Εκ του μνημείου τούτου προέρχονται και πολλά ανάγλυφα αξιολογώτατα. Κατόπιν ο κ. Δαϊτσεφελδ ώμίλησε περί των εν Κρήτη εύρεθέντων προϊστορικών άνακτόρων, ήτοι του εν Κνωσφ, του εν Φαιστφ και του εν Άγία Τριάδι κλησίον της Φαιστού. Πάντα ταύτα άποδεικνύεται ότι εχον κτισθί το πρώτον υπό των άρχαιοτέρων κατοίκων της νήσου, οτινες ήσαν καρικής και λυδικής καταγωγής, κατεστράφησαν δε υπό των κατακτησάντων την νήσον Άχαιών, οτινες άνήγειραν επί των ερειπίων αυτών νέα άνάκτορα ομοιάζοντα κατά το σχέδιον προς τα άνάκτορα της Τίρουθος και των Μυκηνών και προς τας παρά τφ Όμήρω περιγραφάς των κατοικιών των άνακτων. Ταύτα δε τά επί των παλαιότερων ερειπίων άνεγερθέντα νέα άνάκτορα κατεστράφησαν και αυτά κατά την κατάκτησιν της Κρήτης υπό των Δωριέων, η δε θέσις αυτών έμεινεν έρημος και εγκαταλελειμένη καθ' άπαντα τον μετέπειτα χρόνον, και τούτου ένεκα διετηρήθησαν τοσοῦτον καλώς τα παλαιότερα ερειπια μέχρι της σήμερον.

Είς την συνεδρίαν ταύτην παρίστατο και η Α. Υ. ο Διάδοχος μετά της πριγκιπίσσης Σοφίας.

Σ.

ΓΑΛΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ. — Συνεδρίασις της 22 Φεβρουαρίου. Ο κ. Μπιλάρ ώμίλησε περί των διακοσμήσεων των οικιών της Δήλου και ιδιαιτέρως περί των παραστάσεων επί άμμοκονίας, παρέβαλε δε ταύτας προς διακοσμήσεις των οικιών της Πομπηίας και εδρε πολλές όμοιας παραστάσεις. Μεταξύ αυτών μνημονεύομεν θεούς τινας όρχουμένους περί βωμόν και τον περιήφμον όμφαλόν, το Ιερόν σύμβολον της εν Δήλω λατρείας του Απόλλωνος και της Αητούς.

Συνεδρίασις της 8 Μαρτίου. — Ο κ. Μαγιάνς έπραγματεύθη περί της συνοικίας της πόλεως Δήλου, η οποία έκκειτο προς βορράν του Θεάτρου. Ηκολούθησεν επί σχεδιαγράμματος τας δδους της συνοικίας ταύτης, ώμίλησε περί των σπουδαιότερων οικιών και περί των εν αυταίς αρχαιολογικών εδρημάτων. Τα εκ της έξερευνήσεως της συνοικίας ταύτης συμπέρασματα ειναι σπουδαία: πρώτον μόν η πυκνότης του συνοικισμού, διότι αι οικίαι ειναι τόσον πλησίον, ώστε φαίνεται ως να κείνται η μία επί της άλλης: έπειτα, ότι ο θρύλος περί λειψυδρίας εν Δήλω ειναι ψευδής, διότι πολυάριθμα εδρέθησαν φρέατα: αι δε οικίαι ήσαν διάφοροι, και το διάγραμμα των όμοιάζε προς το διάγραμμα των οικιών της Πομπηίας: αυλή έσωτερική, περιστοιχισμένη από κίονας και από περιστύλιον, περί την οποίαν υπήρχον τά διάφορα δωμάτια της οικίας.

Ο δέ κ. Σουλάρ, νεαρός έταίρος της Σχολής, το πρώτον ήδη ώμίλων, μετ' άκριβείας και δεξιότητος άνέγνωσε τά μάλιστα ενδιαφέρουσας επιγραφών εκ Δήλου. Η επιγραφή εύρέθη επί στήλης μεγάλης όρθίας, ειναι δε νόμος, ο όποιος αναφέρεται εις την πάλησιν ξύλων και άνθράκων. Ο νόμος προστατεύει τους άγοραστάς, διότι διατάσσει τον έμπορον να δηλώσῃ ακριβώς την τιμήν, εις την οποίαν θα πωλή, τιμωρεί δ' αυτόν εάν πωλή ακριβότερα έστω και εύθιγνότερα της δηλωθείσης ταύτης τιμής. Είς την επιγραφήν αναφέρονται όμοιοι, οι όποιοι, ως φαίνεται, ήσαν και αυτοί ξύλα, κομμάτια ξύλου, όμοια όπωςδήποτε προς τά τιμόνια των άμαξών. Ειναι πολύτιμοι διά τον έσωτερικόν βίον των άρχαίων Έλλήνων αι λεπτομέρειαι του άγρονομικού τούτου νόμου της Δήλου.

A. A.

Ο εν Αιδηψφ σχολάρχης κ Κουλούρης άπέστειλε την εξής επιγραφήν επιτυμβίου στήλης, εύρεθείσης παρά την Αιδηψόν:

0,40

ΕΝΘΑΔΕΓΓΩ
ΚΕΙΜΑΙΔΙΟΓΕΝΙ
ΑΝΟΜΑΙΕΚΟΜΗ
ΔΕΥΟΠΟΛΑΩΝ
ΦΙΑΟΟΠΡΟΤΕΡΩΝ
ΝΥΝΔΕΚΑΤΗΘΩΝ
ΣΑΙΔΑΟΠΟΛΑΑΠΕ
ΡΗΠΔΕΥΣΑΟΠΡΟΤΕ
ΡΟΝΝΑΥΣΑΗΚΥΡΕ
ΕΠΙΤΑΤΟΝΥΝΚΥΒΕΡ
ΝΩΝΠΑΡΗΕΙΝΘΕΡ
ΜΟΙΣΑΟΥΤΡΩΣΑΟ
ΘΑΙΑΙΔΕΥΟΥΗΔΕ
ΠΙΚΡΑΜΟΙΡΑΟΥΤΩΟ
ΕΜΙΤΩΣΑΤΟΘΕΡΜΙ
ΖΕΙΝΜΕΛΙΟΔΟΥΚΑΙ
ΔΙΑΤΑΥΤΗΟΜΟΥΤΗΟ
ΟΤΗΛΛΗΟΜΗΝΥΟΤΟΙΟ
ΠΑΡΟΔΕΤΤΑΙΟΖΩΝ
ΚΤΟΧΡΩΤΟΓΑΡΦΑ
ΝΕΙΝΠΑΣΙΚΕΚΡΑΤΑΙ

0,40

ΠΡΟ ενός αιώνος μία Γαλλίς γνωστή διά την μεγάλην της πικιδείαν, η κυρία Β. Briquet, έδημοσίευσεν υπό την προστασίαν του Ναπολέοντος, πρώτου υπάτου τότε, λεξικόν βιογραφικόν εις το όποιον εύρίσκον θεσιν όλ' αι γυναίκες, αι γαλλικής καταγωγής η ξένης που εις διαφόρους έποχάς έπαίξαν εις την Γαλλίαν κάποιον ρόλον είτε εις τά γράμματα, είτε εις την πολιτικήν. Είς το βιβλίον τούτο μία ξένη μόνον αναφέρεται καταγωγής Έλληνικής, η κυρία Ζενιέ, εις την οποίαν η συγγραφεύς άφιερώνει την βραχείαν αυτήν σημείωσιν:

« Η κυρία Ζενιέ, μητέρα του κ. Ζενιέ, μέλους του έθνικού Ινστιτούτου της Γαλλίας, εινε συγγραφεύς δύο επιστολών εκ των οποίων η μία έχει άντικείμενον τους χορούς και η άλλη τους ένταφιασμούς μεταξύ των Έλλήνων. Αι επιστολαι αυταί, αι όποια ειναι καλογραμμένα, εύρίσκονται εις τον πρώτον τόμον των « Επιστολών περί Ελλάδος του Guys » Είς την σημείωσιν ο Άνδρέας, ο πρεσβύτερος υιός δεν μνημονεύεται όλότελα, μνημονεύεται δε μόλις ο νεώτερος Marie-Joseph Chénier.

Άλλά πρέπει — όλα αυτά εινε παριμένα από άρθρον του κ. Σάδα εις τον Hellenisme — να σημειώσωμεν ότι ο Άνδρέας Ζενιέ ήτον ακόμη τφ καιρφ εκείνω

άγνώστος εις το κοινόν. Όταν άνέβη το Ιερίωμα (1794) δεν εχεν ακόμη άνακηρυχθή ως ο μεγαλύτερος λυρικός του 18ου αιώνος: σαράντα χρόνια ύστερότερα ο Σατωμπριάν έέστησε την προσοχήν των λογίων εις τά έργα του. Ο αδελφός του, που ήτον επίσης ποιητής, και συγχρόνος πεζογράφος με άξίαν, χαριετισθείς από τον Δαντόν και τον Κάμυλλον Δεμουλέν ως ο άλλθινός οργανωτής της Γαλλικής Έπαναστάσεως, Ιακωβίνος αδιάλλακτος, άνεμίχθη εις όλας τας ξριδας κ' έλαβε μέρος εις τά γεγονότα που συνετάραξαν τον κόσμον τότε. Μετά τον θάνατον του αδελφου του έχαρακτηρίσθη ως Κάιν, ως αδελφοκτόνος. Έφθασαν να τον κατηγορήσουν ως προκαλέσαντα την θανατικήν έκτέλεσιν επί του αδελφου του από καθαρών ζηλοτυπιαν. Η συκοφαντία δεν έφείσθη ούτε την μητέρα του « την σχισματικήν αυτήν Έλληνίδα » όπως άσμενίζουν να την άποκαλούν ακόμη και σήμερα οι βιογράφοι, ότι έπροκάλεσε τον θάνατον του Άνδρέα χάριν του Ιωσήφ. του άγαπημένου της καρδιάς της »

Και ίδου μία επιστολή της κ. Ζενιέ εξαφορμής των συκοφαντιών αυτών προς μίαν εφημερίδα:

Παρίσι...

Άνέγνωσα με άγανάκτησιν, εις μίαν εφημερίδα τας άγρίας συκοφαντίας που έξήμισαν έναντίον του νεωτέρου μου υιου, Marie-Joseph Chénier από τον άνανδρον Dumont άπομεινάρι βρωμερόν των ληστών εκείνων, οι όποιοι εις τον καιρόν της Τρομοκρατίας εκάλυψαν την Γαλλίαν με δάκρυα και αίμα ».

Και κατωτέρω:

« Είς τους φρικώδεις αυτούς καιρούς, δύο από τά παιδιά μου έστειναν μέσα εις τας φυλακάς, το ένα κατά διαταγήν του Ροβεσπιέρρου, το άλλο του Andre Dumont. Ο Marie-Joseph Chénier, μόνη παρηγορία της οικογενείας του, προγεγραμμένος από τον Ροβεσπιέρρον και τους συνεόχους του, δεν έπαυσε να κάμνη διαβήματα διά τους δυστυχημένους αδελφούς του, ενώπιον πλήθους μελών των δύο άνθροποκτόνων έταιριών. Άπέβησαν μάτια όπως και τά διαβήματα του πατρός του ».

Η κυρία Ζενιέ απέθανε στο Παρίσι διαμείνασα Έλληνίς κατά βάθος μέχρι τέλους της ζωής της. Υπήρξε libre - penseuse, που εις τας επιστάλας της ποτέ δεν ήμλει περί θρησκείας. Άποθανούσα έπροτίμησε να ταφή εις τον κήπον τον μοναχικόν της του Anthony, κάτω από μίαν Ιεάν χωρίς εκκλησιαστικήν τελετήν.

Εξ άφορμής των εορτών διά την γέννησιν του Δίκευς έξήνησαν νό μάθουν πόσα πρόσωπα υπάρχουν επί του παρόντος εις το Λονδίνον, που να έχουν τά ίδια όνόματα με τους ήρωας των περιφημοτέρων μυθιστορημάτων του

Εύρηξαν λοιπόν έναν Oliver Twist, που ζή εις Hoxton, έναν Pickwick εις το North London, έξη Weller (όχι όλους ύπηρέτας όμως), έννέα Trotter, έναν Bardell, δύο Sikese. Ένας έμποροπρακτικός οίκος της πόλεως τυλοφορείται Dombey et fils κ' έννας άλλος Paul Dombey. Και να φαντάζεσαι — γράφουν εις τον Mercure de France — ότι οι άνθρωποι αυτοί, αν και πραγματικώς υπάρχοντες, εινε περισσότερον χωρίς όνομα παρά τά πλαστά πρόσωπα του Dickens.

ΑΠΟ την « συλλογήν διαφόρων πραγμάτων » του μαρκησιου De Lassay άποσπώμεν τας κατωτέρω σκέψεις, άνηκούσας εις συγγραφέα του 17ου αιώνος:

« Αι γυναίκες καθ' όλην τους την ζωην ασχολούνται μόνον με τον έρωτα. Έγεννήθησαν διά το πάθος

αυτό μοναχά. εινε το μόνον που τους άρέσει και που τους ταιριάζει.

« Φιλία, εύγνωμοσύνη, δικαιο, δικαιοσύνη εινε άγνωστα πράγματα εις τας γυναίκας, αν και όμιλούν συχνά περί αυτών γνωρίζουν μόνον το πάθος, και δεν υπάσχει άλλο πρόσωπον από το πρόσωπον του έραστου που να τους άρέσει: φίλος είκοσι ετών εις την καρδιαν των εινε πολύ πιο κάτω από έναν έραστήν μιάς ήμέρας.

« Γράφουν εύκολα και καλά: εινε όμως άρκετά συνηθες ότι αι επιστολαι των εινε μάλλον γεμάται από λόγια παρά από πράγματα αλλά προκειμένου περι έρωτος γράφουν έκαστο φοράς καλύτερ' από τους άνδρας: και αι άνοητότεραι έχουν πνεύμα εις το ζήτημ' αυτό.

« Με όλα όσα ελπια ύπερ των γυναικών άνωτέρω δεν θα πή ότι νομιζω άκινδύνους τας σχέσεις των και καλās.

« Εινε φιλοψευδείς, άδικοι, φιλόποτοι, δύσπιστοι, άβέβαιαι, προσποιηταί, έλαφραί, περιεργοί, μάταιαι, άσθενείς, ψοφοδεείς, τρελλαι και πάντοτε μικροπραγμονούσαι.

« Διά ν' άγαπηθής από τας γυναίκας χρειάζεται να έχης μερικά χρήματα και πολύν καιρόν διά χάσιμον.

« Εινε όπως ο κισός: πρέπει να προσκολληθουν εις κάτι άλλάζουν άντικείμενον και πάντοτε ένα πάθος τας τυραννεί.

« Αι γυναίκες έχουν πολύν δικαιο να τρελλαινούνται με την έμορφιά τους: εινε τρόπον τινά όλη τους η αξία και δεν εινε πλέον καλαι διά τίποτε όταν παύσουν να ειν' έρόσμαι.

« Εινε βέβαιον ότι συνήθως τίποτε δεν υπάσχει τόσο αξιοκαταφρόνητον και μικρόν από γυναίκα που έπαυσε πλέον να εινε νέα και όραία: γίνονται όμοια με τον σκύλον του περιβολάφη, γαυγίζουν διαρκώς έναντίον όλου του κόσμου και θα έπρεπε να τας τοποθετήσῃ εις τά πράγματα του σπιτιου ν' άνατρεφουν μικρά παιδια και να περιτοούνται άσθενείς, τά μόνα πράγματα διά τά όποια ήμπορεί να εινε ακόμη ικαναί ».

ΑΠΟ ένα άρθρον του Francis - Vielé Griffin, του εκ των δημιουργών του ελευθέρου λεγομένου στίχου (vers libre ou polymorphe) άποσπώμεν χάριν των άναγνωστών μας τά κατωτέρω τεμάχια, ενδιαφέροντα όσους θέλουν να παρακολουθουν τας φιλολογικά συζητήσεις εις την Γαλλίαν:

« Ο ελεύθερος στίχος... πηγάει από την σιχουργίαν του Βίκτωρος Ούγκώ. Ο τύπος του ελευθέρου στίχου εύρίσκειται εις την αναζητήσιν μιάς καταστάσεως άσταθούς Ισορροπίας εν κοινωνία με την ζωην. εινε με το παραπάνω: της παραδόσεως ». Τα ποιητικά θέματα εινε άλλα, αι συγκινήσεις εινε άλλαι, ώστε ο παλαιός Άλεξανδρινός δεν δύναται ναποτυπώση έπακριβώς την συγκίνησιν μας. « Το κύμβαλον της γλώσσης έξετάθη, η όρχηστρα προσέλαβε νέα όργανα υπό την έπιρροήν νέων της άναγκών. Έξέχον εις το διδακτικόν η όητορικόν ύφος, ο Άλεξανδρινός εινε προδήλως ακατάλληλος ν' άποτυπώση μερικά πράγματα. Η ποιητική συγκίνησις έρεσιθεσία εις γλώσσαν πλουσιωτέραν εις liaisons, έγινε μουσικωτέρα υπό την έπίδρασιν της μουσικής αήθης, έπίδρασιν τόσο φανεράν από εικοσαετίας: από διανοητικήν, λογικωμένην, λογικήν, μεριμνώσαν περί του ώρισμένου και του άορίστου η μόσσα μας έγενεν αίσθητική, έπηραζομένη από έντυπώσεις, αγαπώσα την υποβλητικήν ώραν του άπειρου ».

K.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Το προσέχες τεύχος της 31 Μαρτίου θα ειναι διλόκληρον άφιερωμένον εις τους Ολυμπιακούς Αγώ.

νας, με μελέτας ειδικάς και πλουσιώς εικονογραφημένον.

Περιλήψεις της νέας σειράς των *Αρχαιολογικών Μαθημάτων των Παναθηναίων* υπό του κ. Αρβανιτοπούλου θα δώσωμεν από του τεύχους της 15^{ης} Απριλίου. Αι περιλήψεις θα ήναι ακριβείς με όλα τα νέα πορίσματα της επιστήμης, με πλὴν ιστορικήν περιγραφὴν τῆς τύχης τῶν μνημείων εἰς τὰ κύρια σημεῖα των. Θὰ προσπαθήσωμεν νὰ δώσωμεν καὶ εἰκόνας ἀναπαριστάσας τὰ μνημεῖα ὡς ἦσαν πρὸ τῆς καταστροφῆς των.

Τὴν 10 προσεχούς Ἀπριλίου ἀρχίζει ἐν Ἀθήναις τὸ Ἔρον Πανελληνίου Ἱατρικῶν Συνεδρίου. Ἐγγραφαὶ τῶν μελῶν μέχρι 1 Ἀπριλίου.

Δύο ἀπὸ τοὺς ἀριστεῖς τοῦ ἀθηναϊκοῦ τύπου, οἱ κ. Γεώργιος Βουτσινᾶς καὶ Ζ. Α. Παπαγιαννίου, ποῦ τόση χάρις καὶ εὐφύια στολίζει καὶ τῶν δύο τὸ γράψιμον, ἀνέλαβαν τὴν διεύθυνσιν τοῦ «*Ἀστειῶς*», ἀποχωρήσαντος τοῦ κ. Ρέπουλη.

Ἐπικηροῦχθῃ διαγωνισμὸς διὰ τὴν κατασκευὴν ἀνδριάντος τοῦ μακαρίτου πρωθυπουργοῦ Θεοδώρου Δηλιγιάννη. Οἱ ὁδοὶ τοῦ διαγωνισμοῦ εἶνε πολὺ περίεργοι ὁμως. Ὅριζον ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι πρέπει νὰ εἶνε ὁ ἀνδριᾶς ἀνώτερος τοῦ φυσικοῦ ὡς ὅπως ὡστε ἐξ ἰκανῆς ἀποστάσεως νὰ φαίνῃται *ἀνδρομήτης*. Συνιστοῦν στάσιν *ἐπιτομῆς*. Ἰδοὺ κ' ἕνας ὁρος δλόκληρος «*Τὰ ἔργα θέλει κρίνη ἢ ἐπιτροπεία παραλαμβάνουσα καὶ καλλιτέχνας ἐν τούτῳ κριθῆ ἀναγκαιῶν (1) . . .*». Κ' ἕνας ἄλλος ὁρος δλόκληρος: «*Ὁ γλύπτης, ὡς τὸ πρόπλασμα ἐγκριθῆσεται, ἀναλαμβάνει τὴν ἐκτέλεσιν μόνον τοῦ ἀνδριάντος διότι περὶ τοῦ βάθρου ἢ ἐπιτροπεία θέλει προκηροῦσι προσεχῶς δεύτερον διαγωνισμὸν!* Ἐπιγράφει δὲ καὶ ὁ κ. Μιστριώτης.

Ἀγγέλεται ἐκδοσις τῶν ἔργων τοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου. Βύχης ἔργον. Διότι τὰ ποιήματα τοῦ Σούτσου, ὅσο καὶ μακρὰν τῆς τέχνης, εἶνε μνημείον ἱστορικόν.

Εἰς τὸν *Mercur de France* τῆς 15 Φεβρουαρίου ὁ κ. Δημήτριος Ἀστεριώτης ὁμιλεῖ περὶ τῶν τελευταίων Ἑλληνικῶν βιβλίων καὶ τοῦ γλωσσικοῦ μας ζητήματος τοῦ κ. Ψυχῆρη. Ὁμιλεῖ περὶ τοῦ συνεργάτου μας κ. Παύλου Νιρβάνα ἐνός τῶν «*initiateurs*» τῆς ἐλευθέρους μκτῆς ἢ ὅποια ἐκυριάρχησε εἰς τὴν ὁμιλίαν καὶ ἀρχίζει νὰ ἐπιρραεῖ σπουδαίως τὴν γραφομένην, περὶ τῆς «*Τέχνης καὶ Φρενοπαθείας*» καὶ τῆς «*Γλωσσικῆς Αὐτοβιογραφίας*» τοῦ ἰδίου.

Μᾶς χρειάζεται μία ἐκδοσις τοῦ Κάλβου. Ἡ Μαρσάλειος βιβλιοθήκη δὲν θὰ τὴν ἀνάλαβῃ; Τὰ *Παναθηναία* ἀργότερα θὰ ἀφιερῶσιν ἕνα τεῦχος δλόκληρον εἰς τὸν μέγαν ποιητὴν, τὸν σύγχρονον καὶ ἀντίπαλον τῆς προσφθίας καὶ τοῦ στίχου τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ. Καὶ κανεὶς δὲν θάναλαβῃ νὰ ἰδρῶσιν τὸν ἀνδριάντα εἰς τὴν Ζάκυνθον μ' ἐράνου; Ἄλλὰ λησμονοῦμεν. Δὲν εὐρέθησαν ἀκόμη τὰ ἔξοδα διὰ μίαν προτομὴν τοῦ Σολωμοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὁ Ἰάπων Νομπουσίγα Ἀμενόρι, ἐξαίρει τὸ ἔργον

τοῦ Δευκαδίου Χέρον τοῦ Ἑλληνο-Ἰάπωνος, ὁ ὁποῖος ἀπεκάλιψε ἀγγλιστὴ τὴν Ἰαπωνικὴν ψυχὴν. Περὶ τοῦ Δευκαδίου Χέρον ἐγράψαμεν καὶ ἄλλοτε εἰς τὰ «*Παναθηναία*».

Εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, γράφει ὁ Τσουμπούχι, ἡ φιλολογία εἶναι τὸ χειρότερον ἐπάγγελμα. Ὁ συγγραφεὺς δὲν ἔμπορεῖ νὰ ζῆσῃ μετὰ τὴν πέναν του μόνον. Πρέπει νὰ ἔχη κ' ἕνα ἄλλο ἐπάγγελμα ἐπικουρικῶς. Ἀκόμη χειρότερα ὁ δημοσιογράφος. Ἀφορμὴ τούτων εἶνε ἡ πληθώρα ὄχι τῶν συγγραφεῶν ἀλλὰ τῶν γραφόντων. Καὶ αὐτὸ ἔσπεῖ εἰς βάρος τῶν ἀληθινῶν φιλολόγων.

ΕΠΕΡΑΣΑΝ τριάμισον χρόνια ἀφ' ὅτου τὰ «*Παναθηναία*» ἀπηύθυναν ἐκκλησίαν διὰ νὰ στήσῃν δι' εἰσφορῶν τὴν προτομὴν τοῦ Σολωμοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας, τιμῶντα τὸν μεγαλειότερον ποιητὴν τῆς νέας Ἑλλάδος. Δὲν ἠθελήσαμεν, ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸν ποιητὴν, νὰ περιέλθωμεν τὰ σίτια καὶ τὰ γραφεῖα ἕνα-ἕνα. Σχεδὸν ἀφήσαμεν τὸ κοινὸν εἰς τὴν διάθεσιν του. Ἐσχηματίσθη οὕτω τὸ ποσὸν τῶν 2000 δραχμῶν. Χρειαζόνται ὁμως ἀκόμη τοῦλάχιστον 1500 δραχμαί. Ἐπαναλαμβάνομεν τὴν ἐκκλησίαν μας καὶ σήμερον μετὰ τὴν πεποίθησιν ὅτι ὅσοι δὲν ἐπρόσεξαν ἴσως τότε, θὰ σπεύσῃν τώρα νὰ συντελέσῃν εἰς τὴν περῶτωσιν τοῦ ἔργου. Εἶνε καιρὸς ἢ πρωτεύουσα νὰ δεῖξῃ εἰς τὸν ποιητὴν τοῦ *Ἰγμνου εἰς τὴν Ἐλευθερίαν καὶ τῶν Ἐλευθέρων Πολιορκημένων* ὅτι γνωρίζει νὰ τιμᾷ τὰ τέκνα ποῦ ἐδόξασαν τὴν πατρίδα.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Η ΑΓΑΠΗ ὑπὸ Χ. Χρηστοβασιλῆ. Ἀθήνα 1906 τυπογραφεῖον Π. Α. Πετράκου.

ΟΙ ΣΚΙΕΣ ΜΟΥ ποιήματα Δημητρίου Τανταλίδη. Ἀθήνα 1906.

Διορθώσεις:

Εἰς τὸ τελευταῖον τεῦχος ἢ εἰκὼν τοῦ Σοφοκλέους ἐγράφη ὡς εἰκὼν τοῦ Αἰσχίνη καὶ τὸ ἀντίθετον.

Ἀγγέλλονται:

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ἐπιστημονικὴ πολιτικὴ 1837-1903 εἰς δύο τόμους ὑπὸ Γεωργίου Ἀσπρέα.